

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 31.

Onsdagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 311, angående gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 312, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 336, av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; samt
nr 337, av herr *Hagström*, i samma ämne.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran utrikesutskottets utlåtanden nr 2—4, statsutskottets memorial nr 143 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 80—82.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 83, angående arvode åt den, som inom jordbruksutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsök m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1 c), med uppgift å vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

Ang. vissa grundlagsändringar.

I detta memorial hade utskottet för riksdagen anmält vissa vid 1936 års riksdag såsom vilande antagna grundlagsändringsförslag, nämligen

- 1) a) angående ändrad lydelse av
 - a) § 6 mom. 10 riksdagsordningen,
 - β) §§ 16 och 26 riksdagsordningen;
- b) angående ändrad lydelse av
 - a) § 1 4:o tryckfrihetsförordningen,
 - β) § 2 4:o elfte stycket tryckfrihetsförordningen;

2) angående ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 31.

Ang. vissa grundlagsändringar. (Forts.)

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1) a) a).

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Det föreliggande memorialet kan väl synas en smula inkrånglat, men det beror därpå, att de frågor, som här behandlas, äro sammanhängande också med tidigare behandlade frågor, ehuru de icke kunnat föreläggas kamrarna förrän nu. Det förslag, som närmast föreligger, torde, herr talman, böra av kammaren förklaras hava förfallit, då det hänför sig till en numera upphävd institution, elektorsförsamlingarna. Man kan inte gärna avslå det, utan det förefaller mig vara naturligare och bättre, att man förklarar det hava *förfallit*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 riksdagsordningen skulle förklaras hava förfallit.

På därefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

Punkten 1) a) β).

Det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen antogs.

Punkten 1) b) a).

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta även beträffande denna punkt såsom i den första, att förslaget har förfallit. Det är nämligen så, att kammaren redan har antagit i samband med tryckfrihetsprocessen en annan lydelse av hela denna §, och det ändringsförslag, som här föreligger, hänför sig till den då avskaffade texten. Det synes mig då vara orimligt att nu göra något annat än att förklara, att det har *förfallit*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, beslöt kammaren, i enlighet med herr *Reuterskiölds* därunder framställda yrkande, förklara det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 1 4:o tryckfrihetsförordningen hava förfallit.

Punkten 1) b) β).

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte antaga förslaget, men jag vill därvid lämna en upplysning, som synes mig vara ganska nödvändig. Det är nämligen så, att om kammaren nu antager detta förslag oförändrat i enlighet med en kungl. proposition, så kommer den nya texten med all sannolikhet ej att bli gällande mer än i cirka 14 dagar, ty i det memorial, som i dag inkommer från utskottet, och som behandlar frågan om allmänna handlingar, lyder motsvarande § på ett helt annat sätt, och då kommer ändringen i dag också att mista sin betydelse. Endast emedan detta förslag hänför sig till frågan om avskaffande av straffpåföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och emedan det uppgivits vara av betydelse för departementen, att riksdagens ståndpunktstagande i detta hänseende snarast möjligt blir klart, då den vanliga allmänna lagen i denna punkt redan är ändrad, men ej kan tillämpas förrän även grundlagen ändrats, har utskottet velat tillmötesgå önskemålen och i förra veckan framlagt förslaget för kamrarna till antagande.

Ang. vissa grundlagsändringar. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren på gjord proposition antog det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 2 4:o elfte stycket tryckfrihetsförordningen.

Punkten 2.

Herr **Reuterskiöld**: Ja, herr talman, detta förslag, som härleder sig från år 1934, avser i vissa delar detsamma som det i dag förut behandlade förslaget under 1) a) β), vilket nyss blivit antaget.

Jag hemställer, herr talman, att kammaren ville besluta, under förutsättning att medkammaren fattar samma beslut som första kammaren nyss rörande godkännande av §§ 16 och 26 riksdagsordningen enligt texten på sid. 2 i memorialet, att detta förslag, som nu föreligger, måtte förklaras hava *förfallit*.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren, med bifall till herr Reuterskiölds yrkande, att — under förutsättning att även andra kammaren antog det under punkten 1) a) β) införda förslaget till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen — förklara det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen hava förfallit.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 164 framlagda förslag och med avslag å motionerna II: 458, II: 467, II: 468, i vad sistnämnda motion avsåge anslaget till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten, samt II: 469, *Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten.*

a) godkänna vid statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 19 februari 1937 fogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 9 juni 1922 (nr 379) för befattningshavare vid lots- och fyrstaten;

b) godkänna under punkten införd personalförteckning för lots- och fyrstaten;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938;

d) besluta, att under punkten angiven lotspersonal skulle — med skyldighet att framdeles, därest lämpligt tillfälle erbjöde sig, åter inträda å ordinarie stat — från och med den 1 juli 1937 uppföras å indragningsstat under elfte huvudtiteln med bibehållande av nu innehavande löner;

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten (Forts.)
 e) till Lotsverket: Avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 4,282,000 kronor;

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 19 februari 1937 anförts, utfärda taxor å lotspenningar att från och med den 1 juli 1937 tillämpas i stället för nu gällande, den 1 oktober 1914 fastställda taxor å lotsavgifter förutom hemvägsersättning;

g) medgiva, att de i förstnämnda taxor upptagna avgiftsbeloppen finge från och med den 1 juli 1937 tills vidare utgå med 50 procents förhöjning.

I motionen II:468 av herr *R. Lundqvist* m. fl., hade hemställts,

1) att riksdagen, i avvaktan på det resultat, som kunde framkomma beträffande storleken av lotslotterna vid respektive lotsplatser i anledning av dels pågående arbetstidsutredning och därav troligen ökat antal befattningshavare å vissa platser, dels ändrad lotsförordning och därav minskad lotspenninginkomst vid lotsplatserna och med hänsyn till 1936 års lönekommittés ännu ej avslutade utredningsarbete, måtte avslå i Kungl. Maj:ts proposition föreslagen ändring i 11 § i avlöningsreglementet den 9 juni 1922 för befattningshavare vid lots- och fyrstaten om nedsättande av lotspersonalens andel i lotspenningarna från fyrtio till trettiofem procent samt

2) att riksdagen i sitt yttrande i anledning av den föreliggande propositionen måtte hemställa, att vid fastställandet av resereglementet för lotsar vissa i motionen angivna ändringar i det upprättade förslaget måtte vidtagas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Holmström* och *Rahmn* ansett, dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II:468 i den del, som berörde lotspenningarna, ävensom med avslag å motionerna II:458, II:467, II:468, i vad denna motion berörde resereglementet för lotsar, och II:469 ej mindre avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande ändringen i 11 § i avlöningsreglementet den 9 juni 1922 för befattningshavare vid lots- och fyrstaten, avseende nedsättande av lotspersonalens andel i lotspenningarna från fyrtio till trettiofem procent, än även godkänna övriga av Kungl. Maj:t föreslagna ändringar i samma avlöningsreglemente;

b)—g) — — — (lika med utskottet).

Herr **Holmström**: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt innebär, att lotsarnas andel i lotspenningarna skall sänkas från 40 till 35 procent, och att alltså en inkomstminskning för dem skulle inträda. Nu är det så, att det pågår utredning om lotsarnas arbetstid. Av denna utredningsresultat äro naturligtvis lotsarna beroende. Vidare planeras en ändrad lotsförordning rörande bland annat lotsplikten. Även av utgången av denna utredning äro lotsarna beroende. Och till slut: Det pågår en utredning hos 1936 års lönekommitté. Då lotsarna äro statstjänare, äro de även beroende av resultatet av den utredningen vad deras inkomster beträffar. Riksdagen brukar ju inte fatta beslut i frågor, rörande vilka det pågår utredning. Här är det i tre olika avseenden som sådana utredningar pågå. Vi reser vanter anse, att riksdagen icke skall föregripa resultatet av dessa utredningar, utan låta denna fråga vila. Hade det varit enskilda motionärer, som kommit med ett sådant förslag som propositionens, skulle säkerligen statsutskottet inte ha offrat många ord på dem, utan bara avfärdat motionerna med hänvisning till utred-

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten. (Forts.)
ningen. Vi anse, att Kungl. Maj:t i det här fallet skall få röna samma behandling som motionärer.

Jag anhåller därför, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Rahmn*.

Herr **Borell**: Herr talman! Det är väl tämligen tydligt, att för dem, som icke närmare satt sig in i denna rätt invecklade och omfattande fråga, som har varit föremål för en synnerligen grundlig utredning, det kan förefalla, som om herr Holmström skulle ha mycket goda skäl för sin framställning. Han påpekar ju, att det pågår eller planeras utredningar i tre olika avseenden, av vilkas resultat lotsarnas löneförhållanden och ekonomiska förhållanden överhuvud taget äro beroende, och anser, att man således borde avvakta dessa utredningar, innan man tar definitiv ställning till motsvarande punkt i det nya avlöningsreglementet. Han säger också, att det nog vore mycket sannolikt, att, om föreliggande förslag framkommit på grund av en enskild motion, skulle med hänsyn till nu angivna förhållanden motionen icke föranlett något riksdagsbeslut; och han förmenar, att det borde vara på samma sätt, då förslaget föreligger på grund av en Kungl. Maj:ts proposition. Detta resonemang synes mig dock vara föga hållbart. Det är uppenbart, att, om en framställning i en invecklad och subtil fråga göres av enskild motionär, så kan man icke förut-sätta, att den blivit på samma grundliga sätt utredd, som när den blir fram-lagd i en Kungl. Maj:ts proposition. Det är just detta förhållande, att ut-redningen är mycket omsorgsfull och grundlig, som gjort, att vi i utskottet — sedan i avdelningen framförts samma synpunkter som herr Holmströms — ha övergivit de betänkligheter, som kunnat grundas på anförda förhållande och ansett, att vi kunde rekommendera riksdagen att antaga Kungl. Maj:ts förslag även i den nu av herr Holmström berörda punkten. Jag kan erinra om, att lönenämnden också haft denna fråga under övervägande. Jag skall ej läsa upp vad nämnden yttrat — jag vill inte upptaga kammarens tid med det — men de, som äro intresserade, kunna på sid. 26 av statsutskottets utlåtande i förevarande ärende finna, att lönenämnden icke ansett de av herr Holmström anförda skälen utgöra anledning att uppskjuta frågans avgörande.

Jag kan beträffande frågan i övrigt inskränka mig att nämna, att lotsarna genom det förelagda förslaget utan tvivel i åtskilliga hänseenden vinna mycket stora fördelar. De minst betalda lotsarna flyttas icke oväsentligt upp i löneställning. Hela avlöningssystemet får en reda, ordning och överskådlighet som förut långt ifrån varit förhållandet. Lotsarna beredas därjämte semester, likställd med motsvarande befattningshavares inom övriga civila beställningar och detta utan att de förlora något av de inkomster — naturligtvis inte heller med förlust av lönen — som tillföras dem genom deras lotslotter.

Beträffande lotslotterna eller det ämne, som nu är särskilt aktuellt i anledning av herr Holmströms yrkande, förhåller det sig så, att ursprungligen hade lotsarna ingen fast lön utan åtnjöto sin betalning genom andelar i lotsavgifterna, vilka fördelades mellan på varje lotsplats tjänstgörande lotsar — de så kallade lotslotterna. Lotsarna fingo hela lotslotten obeskuren. Senare, det var 1914—1915, erhöles de genom lönereglering fast lön, och då minskades andelarna i lotslotterna till 40 procent. År 1921 höjdes i anledning av då inträffad dyrtid lotsavgifterna, det vill säga de avgifter, som fartygen skola betala för lotsning, med ett procentuellt tillägg av 50 procent, som var avsett att tillföra såväl staten som lotsarna kompensation för dyrtiden. Lotsarna fingo därvid behålla sina 40 procent. Men det betonades alldeles bestämt, att

Anslag till arlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten. (Forts.) denna förhöjning var provisorisk. Ehuru så var förhållandet, tog man dock icke hänsyn därtill vid en strax därefter följande lönerreglering, varigenom lotsarna erhöles en löneförbättring, utan de fingo fortfarande behålla sin gamla andel. sina 40 procent av lotslotterna, oaktat lotsavgifterna voro höjda med ett procentuellt tillägg av 50 procent. Denna löneställning ha de innehaft ända tills nu. oaktat levnadskostnaderna ha sjunkit. Man kan därför på intet sätt säga, att lotsarna ställts i någon ogynnsam ställning. För min del är jag besjälad av den känslan, att lotsarna till följd av sitt riskfyllda, ansvarsfulla yrke samt den skicklighet och plikttrohet, varmed kären under alla tider arbetat, böra vara väl tillgodosedda i lönehänseende, men jag anser, att även med nedsättning av lotsarnas andel i lotspenningarna från 40 till 35 procent man vågar påstå, att lotsarna i jämförelse med övriga likställda statens befattningshavare äro väl tillgodosedda i ekonomiskt hänseende. Jag tror för övrigt ej, att det går an att, såsom herr Holmström föreslår, helt enkelt avslå den i motionen omnämnda detaljbestämmelsen. I Kungl. Maj:ts förslag hänga alla de ekonomiska frågorna, avvägda inbördes, ihop, utgöra ett enda sammanhang. Man kan icke rubba en viss mer väsentlig detalj, utan att riva upp hela förslaget. Skulle man därför vidtaga den ändring, som herr Holmström föreslår, vore det väl nödvändigt att i år avslå hela förslaget. Jag tror icke, att detta vore till nytta för lotskären, och jag är ganska övertygad om att flertalet i denna kår icke med glädje skulle hälsa en sådan utgång av föreliggande förslags behandling i riksdagen.

Med dessa ord tillåter jag mig således yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Under överläggningarna om detta ärende har det, såsom redan framgått av debatten, framförts vissa önskemål att låta frågan vila i avvaktan på vissa pågående utredningar. Bland andra utredningar gäller det ju arbetstiden för lotsarna. Man har ansett, att man hade svårigheter att rätt uppdraga gränsen mellan arbetstid och fritid, och på vissa håll har man därför hållit före, att innan lönefrågorna avgjordes, borde frågan om arbetstiden vara klar. I allmänhet brukar riksdagen låta ärendena vila i avvaktan på pågående utredningar, men detta bör ju inte vara någon regel. Man kan komma in i förhållanden, där det mycket väl går för sig att besluta en sak oberoende av hur en därmed sammanhängande utredning utfaller. Och jag är livligt övertygad om att lotspersonalens intressen, sådana de kunna uppstå i samband med en slutförd utredning, skola genom vad som nu beslutes bli lika väl beaktade som de kunde ha blivit, ifall utredningen nu hade varit klar. Jag har vägt skälen för och emot, och jag har velat lämna denna förklaring här, eftersom personalen ju har hemställt, att frågan skulle vila i avvaktan på utredningen. Jag säger, att då jag vägt fördelar och nackdelar för personalen i detta förslag, så har jag ansett, att jag inte kunnat ta på mitt ansvar att genom ett avslag nu vägra personalen de fördelar, bland annat semester, som föreliggande förslag innebär.

Under sådana omständigheter ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 36.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 272, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar; och nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen.

Skrivelseförslagen godkändes, sedan underrättelse inhämtats, att jämväl andra kammaren godkänt ifrågavarande grundlagsändringsförslag.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inrättandet av en lotsverkets båtlånefond;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa av marinförvaltningen förskotterade kostnader för en expedition år 1926 med Stockholms stad tillhöriga »Isbrytaren II»;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till färdigställande av andra våningen i statens provningsanstalts huvudbyggnad;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för tillbyggnad av statens provningsanstalts flygelbyggnad; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ändrings- och inredningsarbeten i patent- och registreringsverkets byggnad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket förslag om vissa ändringar i stadgarna för biblioteket;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av § 8 och § 18 mom. 2 bankoreglementet;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar med avseende å statens engagemang i Wermlands Enskilda Bank Aktiebolag; samt

nr 50, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1937/1938 till befattningshavare vid riksdagens verk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. lån för
utbyggnad av
turiststationen
vid Storlien
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ytterligare utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 200, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen anförts och i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades, finge dels till föreningen för skidloppningens främjande i Sverige för ytterligare utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien av statens järnvägars rörelsemedel lämnas ett lån av 515,000 kronor, dels ock under den tid, amorteringen av sagda lån påginge, till annuitetens bestridande tillskjutas ett årligt bidrag av högst 14,500 kronor, att utgå av statens järnvägars trafikmedel.

I två motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 234, av herr N. Andersson och den andra inom andra kammaren, nr 459, av herr W. Annér m. fl., hade hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 200 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag åsyftande uppförande i Storlien för statens järnvägars räkning (eventuellt genom lånestöd åt skidfrämjandet) av ett sporthem eller turisthärbärge av i motionen antydd enkel typ.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till propositionen och med avslag å motionerna I: 234 och II: 459, måtte medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet den 5 mars 1937 anförts och i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades, finge

a) till föreningen för skidloppningens främjande i Sverige för ytterligare utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien av statens järnvägars rörelsemedel lämnas ett lån av 515,000 kronor,

b) under den tid, amorteringen av sagda lån påginge, till annuitetens bestridande tillskjutas ett årligt bidrag av högst 14,500 kronor, att utgå av statens järnvägars trafikmedel.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herrar *Hansén, Holmström, Lindström, Jansson* i Falun, *Olsson* i Staxäng, *von Seth* och *Bergvall*, vilka ansett de skäl och synpunkter, som föranlett framläggandet av propositionen, kräva ytterligare utredning och övervägande.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Herr **Andersson, Nils**: Herr talman! Det må tillåtas mig som motionär i den fråga, som kammaren nu går att taga ställning till, att framhålla några synpunkter.

Det gäller här, som herrarna finna av utlåtandet, ett nytt stort statligt engagemang för utbyggnad av Skidfrämjandets turistanläggning i Storlien, och det kan ju synas egendomligt, att en representant för det län, inom vilket anläggningen planeras, motionerar om avslag. Av motionen framgår emellertid, att jag icke motsatt mig en ny utbyggnad av anläggningarna i Storlien under statlig medverkan, utan jag begär endast, att det skall byggas billigare, så att för de medel, som disponeras för ändamålet, så många flera platser kunna vinnas. Jag är angelägen att försäkra, att jag hyser ett mycket livligt intresse för Storliens utveckling som vintersportort, men jag är lika intresserad för att utvecklingen skall följa sunda och — jag skulle nästan vilja tillägga — *demokratiska linjer*. Jag är visserligen ensam motionär i denna kammare i frågan, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att i andra kammaren stå fyra av de fem länsrepresentanterna bakom samma motion. ⁵/₇ av den jämtländska länsrepresentationen i riksdagen har sålunda intagit en kritisk inställning till Skidfrämjandets och järnvägsstyrelsens utbyggnadsprogram för Storlien, och jag tror, att det finns anledning för riksdagen att något beakta de synpunkter, som vi lägga på denna fråga.

Motiveringen för det föreslagna stora lånestödet på 515,000 kronor plus 14,500 kronor i årligt anslag under 28 år till ränta och amortering av lånet är ju väsentligen, att man skall bereda kompensation åt Storlien och Skidfrämjandet för de sovvagnsutrymmen, som hittills stått till förfogande under den livligaste delen av vintersäsongen, närmare bestämt tiden omkring Marie bäddsedag och påskhelgen, då efterfrågan på inkvarteringsmöjligheter varit större, än man på något sätt kunnat tillgodose. De sovvagnar, som varit disponibla för detta ändamål, byggas nu efter hand om till sittvagnar, och därmed minskas dessa logimöjligheter. Det har kunnat vara ända upp till 600—700 sovvagnslogin under vintersäsongens kulminationstid. Hela bangården har varit full av sovvagnar, där vintersportarna ha legat relativt billigt. Efter hand har emellertid antalet logiplatser i sovvagnarna minskat, så att det nu är knappt 300 sådana platser, som stå till förfogande, och meningen är, att denna form av inkvartering skall alldeles upphöra, allteftersom vagnarna tagas i anspråk på annat sätt. Det skulle därför vara i statens järnvägars intresse — och är det givetvis också — att man bereder andra logimöjligheter, så att trafikinkomsterna kunna vidmakthållas, om inte helt så i varje fall i största möjliga utsträckning.

Då är emellertid att märka, att det är relativt billiga login, som skola ersättas med dessa mera fasta, och för att inte utestänga den publik, som har kunnat vistas i Storlien tack vare sovvagnsutrymmena, synes det lämpligt, att man bygger så billigt som det är möjligt utan att eftersätta de rimliga krav, som man kan ställa på en förläggning. Ju billigare man kan bygga, desto flera platser får man för de medel, som kunna anslås. Nog måste väl alla erkänna, att det ter sig litet avskräckande, att man skall lägga ut över en halv miljon kronor för att vinna 170 platser. Detta gör ju en byggnadskostnad av 3,000 kronor per bäddplats. Det måste väl ändå anses åtminstone stöta på överdåd, då man kalkylerar den planerade utbyggnaden så pass dyrt, när det, märk väl, endast gäller att skapa inkvarteringsmöjligheter för en ytterligt begränsad tid. Om det vore möjligt att belägga dessa platser under en längre tid av året, skulle förslaget vara mera bärigt ekonomiskt sett, men jag försäkrar, att dessa platser inte komma att bli fullt belagda mer än högst tre veckor på året. Mer blir det inte! Skidfrämjandet och järnvägsstyrelsen ha kalkylerat med en be-

Ang. län för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
 läggning av 60 procent under en tid av fyra vintermånader. Om denna kalkyl håller, skulle man med det pris av 7 kronor 50 öre, som man beräknat, att det i genomsnitt skulle kosta att utnyttja de nya logimöjligheterna, med knappt 3 procent förränta den ena hälften av anläggningskapitalet. Den andra delen skulle förräntas av statens järnvägars trafikmedel. Jag är emellertid mycket skeptisk angående möjligheten att under en så lång tid som fyra månader per år kunna få dessa utrymmen belagda till en så hög procent som 60. Erfarenheten visar nämligen, att de utrymmen, som redan finnas, räcka till med undantag av den korta kulminationsperioden omkring påskhelgen. Jag har sedan tio år tillbaka varje år vistats i Storlien, så att jag tror mig äga rätt ingående kännedom om förhållandena där uppe. Jag var där senast i år under påskferierna, och redan annandag påsk var det inte någon svårighet att få logi i de nuvarande utrymmena, men väl dagarna före påskhelgen och en tid före påsk. Det är endast cirka tre veckor under högsäsongen, som inga utrymmen förslå för att möta den efterfrågan, som då förekommer, men under hela den övriga delen av året räcka de redan befintliga utrymmena mycket väl till. Nu är ju tanken, att man skall söka breda ut tiden för frekventerandet av anläggningarna i Storlien, och den tanken är sund och riktig, men det finns ingen garanti för att detta lyckas i den utsträckning, som man har räknat med.

Då man tar ställning till denna fråga, bör man, som jag nyss sade, hålla i minnet, att det är de relativt billiga inkvarteringsmöjligheterna, som skola ersättas, och då bör man helst inte ersätta dem med dyrare utrymmen, som uteslänga den publik, som inte har det så gott ställt ekonomiskt. Vad som är huvudlinjen för motionärerna är att söka leda utvecklingen där uppe in på den vägen, att man kan få dit inte endast rika utlänningar för vilka man skulle bygga hytter med privata bad och w. c:n, utan även och framför allt människor i enkla levnadsförhållanden och att man icke uteslänger den svenska ungdomen. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker att det för Skidfrämjandet, som ju är en ideell organisation, som gör mycket gott för vintersportlivets utveckling, skulle vara mera angeläget — mera förenligt med dess ideella program — att i enlighet med motionärernas tankegång ordna med mera spartanska, billiga förläggningar utan att därvid eftersätta kravet på hygien, värme och sådant, än att ordna det på ett sådant sätt, att människor, som leva i enkla förhållanden, inte kunna komma att utnyttja denna anläggning.

Det finns ett uttalande i statsrådsprotokollet om att man förväntar, att prispolitiken skall läggas så, att bredast möjliga publik kan vistas vid turiststationen. Jag har vidare fäst mig vid ett uttalande av Skidfrämjandets överste ledare, att det råder så utmärkt demokratiska förhållanden i Storlien, att arbetaren och direktören bli mottagna och behandlade på precis samma sätt. Ja, det är klart, att de bli det, men vilken arbetare har råd att betala, vad det kostar? Jag tror emellertid, att det uttalande, jag nyss erinrade om, är ganska platoniskt, ty den prispolitik, som hittills förekommit i Storlien, ger inte precis några säkra löften om en mera önskvärd utveckling i det avseendet. Jag kan ju upplysningsvis nämna, att den billigaste helinackorderingen under påsken i år var 7 kronor 50 öre. Det var emellertid ingalunda i en förläggning, liknande den, som här är föreslagen och där priset kommer att röra sig om 12 kronor, utan i den förläggningen låg man fyra och fyra eller sex och sex i samma rum. Redan av dessa priser förstå vi, att det är omöjligt för den, som är svagt ekonomiskt rustad, att frekventera detta ställe.

Vad motionärerna däremot åsyfta är en utbyggnad av enkel, billig sporthemstyp. Det finns redan nu på platsen ett mönster för en sådan utbyggnad i den s. k. skidstugan, som nu har moderniserats med bidrag från staten och blivit mycket tilltalande och proper. Där kostar det 1 krona 25 öre per natt

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
att ligga, och kan man i ett kök få laga den mat, som man själv medför, och förtära den i en matsal, som står till förfogande. I Skidstugan kan alltså ungdomen — och den är ju framför allt avsedd för ungdomen — men även äldre vintersportintresserade människor i enkla levnadsförhållanden ta in. Stugan är dock ganska liten och kan inte ta emot så många. Om man emellertid byggde i denna stil — och det behöver ju inte utesluta dusch och andra anordningar, som äro nödvändiga vid en dylik anläggning — skulle man för de medel, som här begäras, få vida mer än 170 platser. Man skulle åtminstone få en tredjedel så många platser till, och man skulle göra det möjligt även för fattigt folk att komma till Storlien. Och, mina herrar, statens järnvägars intresse av trafikinkomster blir ju inte sämre tillgodosett på det sättet. Om man bygger på detta enklare sätt, får flera platser och kan ta emot ännu mera folk, skulle ju statens järnvägar i själva verket få ökade trafikinkomster.

Nu har det framhållits, att vid sidan av Skidstugan, som jag nyss talade om, finns det också två andra byggnader, som man med ett oegentligt namn kallar för baracker, den s. k. Djurholmsgården och Fjällgården, som äro ordnade i mera enkel stil. Men lägg märke till att det var där, som helinackorderingen kostade 7 kronor 50 öre. Skidfrämjandet framhåller, att dessa mera enkla utrymmen icke bli upptagna annat än när mycket stor efterfrågan på login förekommer, t. ex. vid kurser samt under högsäsongen. Detta anser man tyda på att anspråken äro uppdrivna hos alla, som vilja frekventera vintersportorten, varför man inte vill bygga på detta enkla och mera spartanska vis. Att dessa förläggningmöjligheter inte bli fullt upptagna, beror emellertid egentligen på den omständigheten, att de människor, som ha små resurser, på grund av de höga priserna uppgivit hoppet att kunna vistas i Storlien. Dessa människor ha därför inte kommit att frekventera Storlien i den utsträckning, som de otvivelaktigt skulle komma att göra, om man byggde på det sätt, som motionärerna ha tänkt sig. Den skidstuga, som jag nyss nämnde, är efter moderniseringen så pass proper och trivsamt, att den, som inte trivs där, ingenting har att göra i fjällen under vintern. Det finns enligt motionärernas mening ingen anledning för statsmakterna att stödja en utveckling av turistväsendet i fjälltrakterna, som resulterar i att folk far dit och har med sig en massa toaletter och lever ett mer eller mindre lyxbetonat liv. Meningen är väl, att man i fjällen skall åka skidor, leva sunt, sporta och hämta hälsa och krafter, och då mår man bäst i en enkel förläggning av den typ, som vi motionärer ha föreslagit.

Det har också framhållits — av länsstyrelsen i Jämtlands län — att man inte kan bygga på det sätt på grund av eldfaran. Det är klart, att om man uppför trevåningars trähus, kan det vara vanskligt, men det är ju inte nödvändigt. Om man bygger envånings trähus av den typ, som redan finns, och sprider ut dem över Skurdalshöjden, där det finns plats för kolossalt många kan det väl inte bli någon mera påfallande eldfara. Om detta resonemang om eldfaran skulle hålla streck, skulle det inte heller vara rådligt att bo i samhällen, som nästan uteslutande bestå av trähus, vilket ju är fallet litet varstans i vårt land. Jag tänker mig, att det är ganska lätt att räkna stenhusen t. ex. i Kiruna stora samhälle, som också är utsatt för fjällstormar precis som Storlien, men det hindrar inte, att människorna där bo i trähus. Denna invändning kan jag sålunda inte tillmäta någon större betydelse. Då det är uppenbart, att ett byggnads sätt av det slag, som jag här har antytt måste ställa sig väsentligt billigare trots de förnekanden, som i det fallet gjorts av vederbörande, bör det vara anledning för riksdagen att lyssna till de invändningar, som ha rests, och således ansluta sig till reservanternas i statsutskottet mening, att byggnadsfrågan bör bli föremål för ytterligare övervägande.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Jag har varit angelägen, herr talman, att anföra dessa synpunkter, och jag vill begagna tillfället att säga ytterligare en sak, innan jag slutar. Vad som under de senaste åren starkt bidragit till att under en mycket kort tid koncentreras turisttrafiken på ett sätt, som innebär vissa vanskligheter, är skolungdomens fjällfärder. Nu senast var det visst 7,000 ungdomar, som på en gång sändes upp till fjällen. De spridas visserligen ut på ett stort område, men genom denna oerhörda tillströmning just under den mest brinnande tiden, blir det svårt att få utrymmena att räckas till. Det vore därför mycket önskvärt, och skulle väl inte behöva möta några större svårigheter, att skolungdomens fjällfärder förlades till en annan tid än just under själva kulminationstiden i turistsäsongen. Skolornas påskferier skulle väl kunna ruckas så pass, att det ginge an att starta fjällfärderna något tidigare eller eventuellt något senare. Vidare kunde man ordna det så, att inte alla skolor reste samtidigt. Detta skulle lätta en hel del på trängseln i fjällen just under påsktiden. Hela denna fråga är i mycket hög grad ett organisationsproblem, som ännu inte är löst, men det kan lösas. Det gäller överhuvud att försöka åstadkomma en jämnare fördelning av turistströmmen till fjällen, så att man slipper denna fruktansvärda stockning, som var särskilt påtaglig under den senaste säsongen. Gör man detta, är det kanske inte alldeles nödvändigt, i varje fall inte för en mycket kort tids användning, att bygga förläggningar av mer exklusiv karaktär.

Med dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Holmström: Herr talman! Kammaren har ju redan fått höra ganska mycket om den här frågan. Jag anser mig dock såsom reservant vara skyldig att säga några ord, då jag delvis går ut ifrån andra synpunkter än den föregående ärade talaren.

Jag vill till en början säga, att jag hyser den allra största beundran för Skidfrämjandet och dess verksamhet. Jag är också av den mening, att statens järnvägar böra sköta sin verksamhet affärsmässigt och göra det mesta möjliga för att öka sina inkomster. Då jag nu går emot det föreliggande förslaget, gör jag det alltså inte för att på något sätt motarbeta vare sig Skidfrämjandet eller statens järnvägar.

Storlien är ju inte den enda plats här i landet, där det är ordnat för turister och sportintresserade. Det är gjort på många andra ställen icke blott i Jämtland utan även i andra delar av landet, t. ex. i Norrbotten, i Västerbotten, i Dalarna, i Hälsingland och i andra trakter. Där ha enskilda företagare byggt hotell och ordnat med skidbackar, slalombanor och sådant. Det är inte bara enskilda, som satsat kapital, utan även kommunerna ha på flera håll intresserat sig för saken, då det ju är av stort värde för en kommun att draga till sig turister. Särskilt är det av stor betydelse för jordbruket, som därigenom får avsättning för sina livsmedelsprodukter. Jag anser därför, att det är oriktigt, att staten nu skall offra så mycket pengar — en halv miljon kronor — för att så att säga auktorisera just Storlien som turistort, när det finns så många andra platser, som kunna bjuda lika goda och, på ett par håll, till och med bättre förmåner än Storlien gör.

Det är med denna enkla motivering jag vill avstyrka den kungl. propositionen. Jag upprepar, att jag anser, att statens järnvägar skola göra allt vad de kunna för att få inkomster, men de få inte göra det på ett sådant sätt, att de motarbeta enskilda företagare och kommuner. De måste ta hänsyn till deras intressen. Och statens järnvägar få ju under alla förhållanden inkomster genom turistresorna till andra platser än Storlien.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Det finns en synpunkt till på frågan, den nämligen att man bör tänka på dem, som skola företa resorna. En resa upp till Storlien tar lång tid. En kort semester berövas ett par dygn bara till resan. Dessutom är en sådan resa ganska dyrbar. Det vore bättre, om man kunde stanna på en plats, som var mera närbelägen än Storlien. Det medförde kortare resetid och lägre resekostnader.

Det är på grund av dessa synpunkter som jag biträtt reservationen, till vilken jag nu, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag har under den granskning av frågan, som företagits i utskottet och tidigare på den avdelning, som förberett ärendet, tillägnat mig den uppfattningen, att vad som i propositionen föreslås är välbetänt och bör av riksdagen godkännas.

Den siste ärade talaren, herr Holmström, yttrade — mycket riktigt för övrigt — att det är inte bara i Storlien, som det vidtagits åtgärder till främjande av skididrotten, utan det har gjorts på många andra platser. Skidfrämjandet har också i en särskild promemoria till statsutskottet redogjort för de åtgärder i dessa avseenden, som den vidtagit på flera olika platser under föreningens fyrtiofemåriga, framgångsrika och mycket gagnande verksamhet. Men när herr Holmström säger, att utvecklingen på detta område uteslutande har ägt rum tack vare enskildas insatser och efter enskilt initiativ, vill jag erinra om att vid föregående års riksdag anvisades utan några som helst invändningar vare sig från statsutskottet eller i kamrarna 200,000 kronor till om- och tillbyggnad av vissa av statens järnvägar ägda men till Skidfrämjandet uthyrda byggnader vid turiststationen i Riksgränsen. Det är alltså ingen nyhet vi här stå inför, då statsmakterna vilja ge Skidfrämjandet ett handtag i dess arbete.

Den förste ärade talaren gick in på den fråga, som beröres i motionen, nämligen att det borde uppföras byggnader av billigare och enklare typ än här avses. Jag vill då framhålla, att den saken har varit mycket diskuterad. Frågan om den planerade nybyggnaden har utretts av Skidfrämjandet under två års tid, och förslaget att lösa frågan genom byggande av sporthem eller turisthärbergerna i enkel stil har grundligt diskuterats under denna utredning, vilken emellertid kom till det resultat, som här föreligger. Däremot har Skidfrämjandet satt i gång utredningar om möjligheterna att ordna sådana skidstugor och härbergerna på andra platser än i Storlien.

Att den tilltänkta byggnaden blir dyr, beror bl. a. därpå, att man måste uppföra den av sten, därför att en träbyggnad har ansetts vara alltför eldfarlig, särskilt som vattentillgången på platsen är dålig.

Beträffande talet om byggnader av enkel typ vill jag endast säga, att vi ha fått de upplysningarna i utskottet, att de byggnader av enkel typ, som redan finnas i Storlien, inte ha varit särdeles eftersökta, utan de ha i sista hand bland alla tagits i anspråk av turisterna. Folk har inte velat begagna sig av dem. Man har uppenbarligen numera vant sig vid att fordra litet större komfort än den, som kan bjudas i vanliga, enkla baracker, och därför måste, om det skall vara någon ekonomi i det hela, härbergerna vara av en sådan standard, att de, som besöka dem, kunna trivas där.

Nu har herr Holmström uttalat — och samma mening göres gällande också i den motion, som väckts i frågan — att det skulle medföra en olämplig konkurrens med enskilda företagare i Jämtland, om det föreliggande förslaget nu bifölles. Den ifrågavarande motionen är för övrigt ganska egendomlig, ty i motiveringen säges det, att det »måste anses principiellt oriktigt att statsmedel investeras i ett privat företag utövande verksamhet i direkt konkurrens med andra av enskilda drivna rörelser i samma bransch, de där icke åtnjuta förmånen av en sådan favör». Men i klämman i samma motion begäres utredning och

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
förslag åsyftande att byggnader av de av motionären förordade typerna skola uppföras för statens järnvägars egen räkning. Jag undrar, om inte konkurrensen med de enskilda blir densamma oberoende av vilka byggnadstyper som komma till utförande.

Till denna detalj har redan på ett tidigt stadium länsstyrelsen i Jämtlands län tagit ställning. I propositionen redovisas nämligen ett yttrande av denna länsstyrelse, vilket berör just denna fråga, och länsstyrelsen borde väl bättre än någon annan känna till förhållandena där uppe. Länsstyrelsen i Jämtlands län har livligt tillstyrkt den föreslagna tillbyggnaden under framhållande av att de invändningar, som från hotell- och pensionatshåll anförts, ej vore berättigade, utan att det tvärtom ur lokala synpunkter vore olyckligt, om nu, sedan genom en välskött propaganda publiktillströmningen till västra Jämtlands sportplatser uppdrivits, logimöjligheterna genom sovvagnarna undandrogen utan att ersättning härför skapades genom andra förläggningar. Länsstyrelsen har också antytt behövligheten av ytterligare logimöjligheter i Storlien utöver den nu planerade nya hotellbyggnaden. Det förtjänar också påpekas, att restaurang- och ekonomibyggnaderna äro så tilltagna, att de gäster, som komma att taga i anspråk de nya 170 platserna, kunna utspisas i de redan befintliga lokaliteterna.

Det kan väl knappast vara en riktig anordning, att statens järnvägar skola ha bangården däruppe fylld med sovvagnar, som upplätas åt gäster, vilka besöka Storlien. Statsutskottet har fått en promemoria, undertecknad av järnvägsstyrelsen, som berör den saken. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp den, men den lämnar en hel del intressanta uppgifter. Det upplyses bland annat, att underhållskostnaderna, trots att »vagnarna långa tider stodo oanvända ute på bangårdarna, uppgingo till omkring 10,000 kronor per vagn och år eller sammanlagt för 34 vagnar — det antal, som nu blivit ombyggt — till 340,000 kronor per år. Det bokförda värdet utgjorde i medeltal 78,590 kronor per vagn eller tillsammans för 34 vagnar 2,672,000 kronor.» Jag menar, att det inte kan vara ekonomiskt att lösa logifrågan på det sättet, att statens järnvägar hålla sovvagnar, för vilkas skötsel för övrigt ha varit sysselsatta 8—10 städerskor utom vagnskötare.

Här är det ju bara fråga om att lämna ett lån till Skidfrämjandet för att man skall få de 170 nya platserna. Och det är att märka, att alla, som ha yttrat sig och som känna till saken, vitsorda, att de 170 platserna icke täcka behovet, utan det måste tillgodoses även på annat sätt. Det förefaller mig därför, som om opponenterna mot utskottets förslag inte riktigt hade sett frågan i hela dess sammanhang.

Det framgår av det sista stycket på sid. 3 i utskottets utlåtande, att även vi, som tillhöra utskottsmajoriteten, äro av den uppfattningen, att man bör undersöka möjligheterna att få resandeströmmen spridd till nya trakter av Norrland, främst vissa fjäll- och skogsområden. Men det säges i de promemior, som utskottet har fått, att Storlien ligger synnerligen väl till men att det därjämte nu i alla fall pågår arbete för att åstadkomma den önskade spridningen. Vi ha fått en mycket lång uppställning över vad som utföres i det avseendet. Men Skidfrämjandet självt säger, att »Storlien är den centrala platsen för skididrottens i Sverige utveckling». Och det heter vidare i Skidfrämjandets promemoria: »Till Storlien med dess särskilt för nybörjare lämpliga terräng och pålitliga snöförhållanden — turiststationen ligger 610 meter över havet — förlägges numera all skidutbildning. Under julloven ordnas två stora skidkurser för lärare och lärarinnor, vilka i vintras voro så eftersökta, att endast en del av de sökande kunde medtagas, beroende på att alla logiplatser i Storlien — även i järnväghotellet och i samhället — voro tagna i anspråk av tu-

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
rister och kursdeltagare.» När nu genom sovvagnarnas indragande logiutrymmet kommer att avsevärt minska, är det uppenbart, att dessa 170 platser äro nödvändiga, och de räcka för övrigt, som jag nyss sade, inte till.

Det är inte riktigt, att den föreslagna byggnaden skulle vara någon lyxbyggnad. Det ha vi inom statsutskottets fjärde avdelning förvissat oss om. Det är en byggnad av en sådan standard, att vem som helst bör kunna finna, att den är praktiskt och väl ordnad, och det är, som jag nyss sade, nödvändigt att byggnaden inte får en alltför låg standard, eftersom erfarenheterna visa, att de billigare och enklare träbarackerna inte äro eftersökta utan sist av alla tagas i anspråk.

En annan sak, som i detta sammanhang kan vara förtjänt att omnämnas, är, att Skidfrämjandet, som ju startat en mycket omfattande verksamhet där uppe, efter vad det upplyses är ägare till marken i Storlien. Av den anledningen lär det inte vara möjligt för någon enskild företagarverksamhet att just i Storlien kunna utföra så mycket.

Jag har därför, herr talman, under beredningen av ärendet kommit till den uppfattningen — och det har inte skett på en slump utan efter ingående granskning och överväganden — att man bör biträda vad statsutskottet här hemställt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Borell*.

Herr Wangson, Otto: Herr talman! Jag måste bekänna, att jag har ganska svårt att förstå den strid, som blåsts upp kring denna fråga.

Herr Nils Andersson, som i kammaren uppträtt som förste opponent mot utskottsförslaget, har utförligt redogjort för de företagsekonomiska synpunkter, som varit vägledande för järnvägsstyrelsen i denna fråga och som även Kungl. Maj:t har anslutit sig till. Han medger själv, att han inte har någonting att invända emot järnvägsstyrelsens kalkyler i och för sig. Men såvitt jag kan förstå är det just dessa rent affärsmässiga synpunkter, som både ha varit avgörande för järnvägsstyrelsens och departementschefens ställningstagande och även böra vara avgörande för riksdagen, då den går att fatta beslut i frågan.

Jag skall sedan villigt erkänna, att jag i det väsentliga delar herr Nils Anderssons uppfattning, då han framhåller önskvärdheten av att utvecklingen av turistlivet inte minst i Storlien ledes in på en mera demokratisk linje, såsom han uttryckte det. Detta är emellertid en helt annan fråga och en, det erkänner jag, större och viktigare fråga.

Problemställningen, sådan herr Nils Andersson angivit den, är emellertid, förefaller det mig, inte alldeles riktig. Han vill ställa problemet så, att antingen skall man följa utskottets och regeringens förslag eller också den linje, som han och några reservanter i utskottet ha förordat. Mot detta antingen eller vill jag ställa ett både-och: *både* den utvidgning av turiststationen i Storlien, som har föreslagits och som utskottet förordar, *och* en utveckling på den linje, som herr Nils Andersson har dragit upp i sin motion. Jag kan inte förstå, att dessa båda önskemål i något avseende strida mot varandra. Sedan man på grund av rent affärsmässiga kalkyler har godtagit det föreliggande förslaget, kan och bör man gå vidare på den av herr Nils Andersson förordade vägen. Jag håller fullständigt med honom om att allt som kan göras både från enskildas och från kommuners och statsmakternas sida för att möjliggöra för mindre bemedlade eller personer i relativt blygsamma ekonomiska omständigheter att få njuta av det härliga sportliv, som erbjudes i våra fjälltrakter — inte bara i Storlien utan även på andra håll i landet — det bör

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
också göras. Men denna uppfattning utgör icke något skäl för avslag på utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Om jag inte haft glädjen att i påskas dväljas i Storlien tillsammans med herr Nils Andersson, skulle jag av hans anförande närmast fått den föreställningen, att han aldrig varit där eller i varje fall att han alldeles förväxlat miljön i Storlien med miljön i låt oss säga Åre eller Hålland. Ty vad gäller det här, mina herrar? Jo, i Storlien finnes ett högfjällspensionat, där man bor i små rum, som äro — jag har inte precis mätt upp golvytan — jag skulle tro 6 å 8 kvadratmeter. I dessa bo två personer. Det är den oerhörda lyx, om vilken herr Nils Andersson ordade. Jag talade nyss med en annan skidlöpare som i likhet med mig i flera år sökt vila och rekreation däruppe. Och han förvånade sig lika mycket som jag över detta framhållande av, att det var ett så fruktansvärt lyxbetonat liv, som vi föra där uppe. Den där bilden av livet på turisthotellet, som herr Nils Andersson målade, återger möjligen förhållandena på andra håll men absolut inte på det ställe vi här tala om.

Det var också vissa andra ting i herr Nils Anderssons anförande, som något överraskade mig. Han talade mycket välvilligt om skidstugan, där man bor för 1,25 om dagen — det är en utomordentlig anordning. Men hur har den kommit till? Jo, genom en donation, och från arvsfonden har i fjol lämnats bidrag med 10,000 å 12,000 kronor för att sätta den i stånd och möjliggöra för barnen att uppehålla sig där för en avgift av 1,25. Man bör ju lämna den upplysningen, när man åberopar förhållandet som en sådan kontrast.

Vad sedan beträffar de där lärarna, som skulle betala 7,50, har jag verkligen tagit reda på att det var under högsäsongen, då det är en så oerhörd efterfrågan på rum, som de fingo betala denna avgift. Eljest är priset för lärarna 5,50. Och jag vill säga, att de barn, som komma upp till Storlien och ha sitt matställe på det turisthotell det nu gäller, få betala, vill jag minnas 4 kronor om dagen. Det är i mycket hög grad Skidfrämjandets förtjänst, att våra barn, även de, som bo i det sydligaste Skåne, få resa till Jämtland och vistas där i sex dagar för en kostnad av mellan 50 och 60 kronor. Det är ett ideellt värde, som man bör komma ihåg i detta sammanhang.

Jag vill vidare säga, att det företag det här gäller inte är något enskilt profitföretag, utan att en förening med mycket stor anslutning står bakom rörelsen.

Hur är det för övrigt med priserna på andra ställen i Jämtland? Det vore kanske av intresse att göra en jämförelse med dem. Vi ha inte anledning här att medverka till att priserna hållas på en högre nivå än som är nödvändigt med hänsyn till produktionskostnaderna. De rum, som herr Nils Andersson och jag bott i, kan man, som sagt, inte sanningsenligt beteckna som lyxrum.

En annan sak är, att länsstyrelsen uppställt det kravet, att byggnaden skall uppföras av sten. Om det berättigade i detta krav har jag inga möjligheter att självständigt döma. Men om herr Nils Andersson och jag ha sagt, att huset kan byggas av trä och det sedan brinner ned och människor bli innebrända, tror jag att människor inte bliva så värst tacksamma mot herr Nils Andersson och mig för att man på vårt förord byggt huset av trä. På den punkten böjer jag mig för vad sakkunskapen säger, liksom utskottets ärade representant gjorde nyss.

Jag spårar i det här egendomliga motståndet någon mycket kortsynt politik ifrån andra pensionats och andra kommuners sida. Det skymtade inte fram

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
så mycket i herr Nils Anderssons anförande, men det framträdde i reservantens argumentering, då han talade om enskilda företagare och kommuner. Jag vill säga, att jag är övertygad om — och jag vet att de framsynta av Skidfrämjandets konkurrenter, om man skall kalla dem så, ha samma uppfattning — att drages det folk till Storlien, så drages det folk till Jämtland i allmänhet. Jag har varit med så många år, att jag vet, hur det såg ut i Storlien ungefär vid den tid, då Skidfrämjandet övertog rörelsen där, och jag vet, hur det ser ut där nu. Jag har också sett, hur oerhört turistströmmen har svällt under de senaste tio å femton åren. Jag tror, att mycket av den ansvällningen, om inte rent av det mesta, bottnar just i den mycket demokratiska propaganda, som från Skidfrämjandets sida har drivits för fjällen och vintersporten. Det skulle vara en särdeles kortsynt politik, om kammaren följde dem, som nu vilja uppskjuta avgörandet av frågan.

Kungl. Maj:t har presterat mycket goda skäl för sin ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmström: Herr talman! Herr J. B. Johansson erinrade om att det i dag inte är första gången, som riksdagen fattar beslut i en sådan här fråga. Han nämnde, att för något år sedan anslog riksdagen över 200,000 kronor för ett liknande ändamål uppe i Riksgränsen. Jag vill inte säga, att det beslutet var oklokt, men så mycket kan jag väl ha anledning att säga, att det i dag visar sig, att det beslutet var mycket farligt, när det nu åberopas såsom något slags prejudikat. Jag skulle tro, att riksdagens ledamöter, då de fattade det beslutet, inte tänkte sig, att det skulle få några sådana konsekvenser som att riksdagen nu skall anslå en halv miljon kronor till uppförande av ett hotell, rymmande 170 platser och avsett, såsom framgår av handlingarna, att tillgodose behovet allenast under tiden omkring Marie bebådelsedag och påsken. Det gäller alltså ungefär tre veckor under året. För den skull vill man nu uppföra en byggnad, som kostar 3,000 kronor per sängplats. Herr Björck talade alldeles nyss om kortsynthet. Jag skall inte gå in på frågan om vad som kan vara kortsynt i detta sammanhang, fastän det ju vore ganska frestande för mig att säga, att det är kortsynt att förfara just på det sätt, som utskottet föreslår.

Om man nu anser riksdagens tidigare beslut på något sätt prejudicerande, skulle man alltså nästa år kunna vänta förslag om att staten skall anslå medel för att gynna den och den turistorten. En sådan framtidsutsikt skymtade verkligen i ett anförande i utskottet av en representant för ett nordligare län. Han sade, att om vi nu gå med på detta förslag, kunna vi uppe i Västerbotten också räkna med att få hjälp av staten vid ett senare tillfälle. Jag tror, att riksdagen har anledning att taga sig en funderare på huruvida staten skall engagera sig i sådana här företag.

Herr J. B. Johansson citerade Skidfrämjandets skrivelse, där det påpekas, att Storlien är en central turistort. Jag har rasande svårt att förstå, att en plats, som ligger alldeles uppe vid norska gränsen, skall kunna kallas en *central* turistort. Jag erkänner däremot gärna, att det är en idealisk turistort, men jag påpekar, att det finns sådana även på andra håll; i synnerhet vill jag peka på de stora nya turistorterna i Dalarna vid Sälen och Transtrand, där mycket pengar äro nedlagda. Jag har talat med många personer, som varit både i Storlien och Transtrand, och de anse, att skidterrängen och sportmöjligheterna på den senare platsen äro överlägsna Storliens. Man kan inte vara säker på att Storliens popularitet som turistort kommer att vara konstant. Jag har varit där för ganska länge sedan, men jag har träffat personer, som förklara, att det numera inte är någon trevnad där med det myl-

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
ler av människor, som utmärker Storlien. Jag tror, att det vore lyckligare för de sportintresserade, om de bleve utplacerade på flera olika håll i landet.

Vad skolungdomen beträffar, är dess vistelse där uppe mycket litet berörd av det ifrågavarande hotellets tillblivelse. När det gäller de massor av skolungdom, som resa upp till fjällen, spela naturligtvis 170 platser ingen nämnvärd roll. Detta kan man inte åberopa som något skäl.

Jag skall, herr talman, som vanligt vara kortfattad och inte fortsätta debatten längre för min del. Jag yrkade i mitt förra anförande bifall till reservationen. Denna innefattar emellertid icke något positivt förslag utan är endast ett principuttalande. Jag anhåller därför, herr talman, att nu få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! När man resonerar på det sätt, som den siste talaren gjorde, är det inte så märkvärdigt, att man kommer att tillhöra reservanterna. Han utgick ifrån, att här är det fråga om ett stort anslag till ett enskilt företag, där man kan tvista om huruvida det kan vara riktigt att lämna det anslaget eller ej.

Statens järnvägar hava hemställt om att få tjänstgöra såsom lånegivare för det belopp, varav Skidfrämjandet är i behov för att ombesörja sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Den verkliga kärnan i denna sak är den, huruvida riksdagen vill medgiva, att statens järnvägar i sina egna affärsintressen må få använda ett belopp av 14,500 kronor per år för att vara med och betala förräntningen och amorteringen av det lån, som är nödvändigt att upptaga för den byggnad, varom här är fråga. Det är en väsentlig skillnad emot det resonemang, som den siste talaren här förde. Jag är villig att erkänna, att när man ytligt ser på denna sak, kan det förefalla egendomligt att dels lämna ett lån och dels också lämna medel för att betala lånet. Utan att tänka igenom vad saken gäller, kan man, som jag sade, komma till ett sådant resultat, att man tycker, att staten är inne på orätt väg. Men de, som i utskottet sysslat med detta ärende, hava kunnat läsa vad som anförts bland annat av järnvägsstyrelsen, vilket också har åberopats i departementschefens yttrande. På sid. 11 sista stycket har tydligt och klart sagts, att det här är ett statens järnvägars intresse, därför att man måste vidtaga åtgärder till förekommande av en nedgång i resandetrafiken till Storlien till följd av minskade logimöjligheter. Det är sålunda från statens järnvägars sida en försvarsåtgärd för att kunna behålla det resandeantal, som man nu glädjande nog kommit att få. Skidfrämjandet har anlagt den stora verksamhet, som föreningen har dels uppe i Storlien och dels också på andra platser, där statens järnvägar ha sina linjer. Skidfrämjandet är en institution, som utövar en verksamhet, vartill vi för dagen inte behöva taga ställning. Inte heller gäller det i dag att besvara frågan huruvida föreningen är värd statens stöd. Detta har skett mycket tidigare genom riksdagens beslut, såsom också nyss har anförts här. Man anser, att denna verksamhet är av så stort intresse, att man så långt ifrån att försöka motsätta sig en naturlig utveckling på detta område i stället bör stödja den. När det därtill så starkt rör statens järnvägars egna affärsintressen, så kan man inte få komma till det slut, som reservanterna hava gjort, nämligen att betrakta detta bara såsom ett anslag till stöd för ett privat affärsföretag.

Därtill komma här de omständigheter, som åberopats i de skrivelser, som inkommit och som delvis ligga till grund för propositionen, nämligen de logimöjligheter, som tidigare beretts genom att använda sovvagnar, men vilka nu icke längre stå till förfogande. Statens järnvägars ledning säger, att man kan inte fortsätta med det angivna systemet, ty det är för dyrbara logianordningar

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
att ha sovvagnarna bundna. Och när det nu har kommit att bli på det sättet, att Skidfrämjandet har tillvunnit sig så stort intresse, att det draget ut folk till fjällen, äro statens järnvägar skyldiga att i största möjliga utsträckning söka fylla uppgiften att transportera dem dit bort. Nu har det kommit att bli så, att folk reser till Storlien, där man direkt befinner sig uppe i fjällen. Man får inte heller förbise den omständigheten, att Storlien är beläget ute i rena fjälltrakten, och man behöver inte — som på sina håll annorstädes — först färdas många kilometer från stationen, utan folk kan där med ens börja åka skidor. Det är en väsentlig skillnad, och att det har sin stora dragningskraft, är väl ganska säkert, eftersom resandeantalet dit upp ökts i så utomordentligt stor utsträckning.

Kommer man sedan in på frågan, om man bygger dyrt eller om man inte kunde bygga litet billigare, är det ju givet, att därom kan man alltid diskutera; alla, som besöka Storlien och taga del av de anläggningar, som där äro uppförda, måste komma till det resultatet — vilket jag gjorde endast under några få timmar på en dag — att det inte är någon lyx nedlagd i de byggnader, som äro uppförda där. Förhållandet torde i stället vara, att rumsutrymmet var i knappaste laget.

Om det dock kostar mycket pengar, är det kanske beroende på helt andra omständigheter. Man får lov att komplettera med sanitetsanläggningar, som bli ganska dyrbara. När det nu har förordats, att man skulle uppföra denna byggnad av tegel är detta ingenting annat, än vad man ur brandsäkerhets-synpunkt är skyldig att iakttaga, när man tar emot så mycket folk, som man faktiskt gör där uppe.

Man kan inte frigöra sig ifrån tanken att såväl statens järnvägar som Skidfrämjandet ha ett ofantligt stort ansvar för den stora mängd människor, både äldre och yngre, som man tar emot. Det går knappast att längre ha det på det sättet, att människorna skola bo i sovvagnar med alla de olägenheter som äro förknippade härmed. För övrigt vet man inte, vilken olycka som skulle kunna inträffa, även om vagnarna stå stilla på en bangård. Det kan ju alltid bli olyckor ändå. Dessutom är det ur brandfaresynpunkt så mycket som talar för, att när man nu skall uppföra en byggnad igen, man då inte bygger den av trä utan använder tegel.

I denna sak skulle det vara en hel del att säga, men jag vill för min del endast ytterligare understryka, att här gäller det frågan: vill riksdagen eller vill riksdagen inte medgiva, att statens järnvägar av sina driftsmedel i sitt eget intresse få använda 14,500 kronor per år? Om man vill se frågan på det sättet, skulle väl någon då vilja stiga upp och säga, att detta affärsföretag, som har ett så starkt intresse av denna trafik till Norrland och över hela statsbanenädet, inte skulle få dessa medel? Det är så frågan skall ses, men inte om man bygger så eller så, därom kan man ju alltid tvista.

Det är en sak till, som jag är mycket förvånad över, nämligen att reservanterna ha kunnat komma till ett sådant resultat, att de endast yrka att ingenting skall göras och att man bara skall sitta ned och ytterligare fundera på saken. De taga inte ens upp motionärernas yrkande om utredning beträffande byggandet av dessa sporthem, vilket ju tidigare av Skidfrämjandet varit under utredning. Motionären själv har här yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag och bifall till reservationen, vilket inte alls betyder bifall till hans motion. Hans eget förslag kanske inte ens kommer upp till någon ytterligare omprövning.

Jag har ingen anledning att sörja över den utgången, utan jag önskar helt naturligt, att statens järnvägar skola få denna rätt, som de egentligen under alla förhållanden borde hava.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Herr **Berglund**: Herr talman! På det att kammaren inte skall få den uppfattningen, att alla norrlänningar dela herr Nils Anderssons uppfattning i denna fråga, har jag begärt ordet för att omtala, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Då jag gör det, sker det i tacksam erinran om den verksamhet, som Skidfrämjandet har utfört främst bland vår svenska skolungdom, men även bland äldre människor. Jag har haft nöjet att tillhöra denna organisation sedan 1899, så att jag har haft tillfälle att ganska ingående följa dess verksamhet. Om man tänker sig tillbaka till sekelskiftet, så var det då lika svårt att upptäcka någon, som icke åker skidor. När man erinrar sig den verksamhet, som Skidfrämjandet i förening med Svenska turistföreningen gjort för turistlivet — framförallt för vinterturistlivet i Jämtland — har man litet svårt att förstå de jämtländska riksdagsmännens inställning till denna fråga. Såsom ångermanlänning har jag ingen anledning att lägga mig i denna fråga ur vissa synpunkter, som enskilda hotell- och restauranginnehavare kunna göra. Jag ser denna fråga såsom intresserad för svensk, sund idrott och för svensk natur.

Då jag tacksamt erinrar härom, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Berglunds yttrande instämde herrar *Norman* och *Asplund*.

Herr **Andersson, Nils**: Herr talman! Jag blev uppkallad av herr Björcks inlägg och vill fästa hans uppmärksamhet på att jag talade om det bygge, som föreslås och icke om vad som redan finns däruppe. Jag har icke heller karakteriserat det som något lyxbygge, men jag har varnat för att man skulle bygga för exklusivt och tillåtit mig peka på att däri dock ingår åtminstone den lyxbetoningen, att för 24 platser skulle man tillhandahålla privata bad och w. c. Jag vill inte precis säga, att det är lyx, men då jag är angelägen om, att man skall bygga, så att vanligt folk kan komma till Storlien och icke blott rika in- och utlänningar, anser jag att det är befogat att framställa en del anmärkningar. Herr Björck undrade, om priserna äro lägre på andra håll i Jämtland än i Storlien. Jag tror jag vågar säga, att de äro det under högsäsongen. De äro, herr Björck, lägre även på hotell Storlien, som drives av Turisttrafikförbundets restaurangaktiebolag, som icke fått någon som helst subvention och ändå lämnar överskott. Man kan hålla lägre priser än Skidfrämjandet gör, det är ett faktum.

Jag vill också gärna fästa uppmärksamheten på, att när man här talar så vackert om skolungdomens fjällfärder, så vill jag visst inte förneka Skidfrämjandets stora insatser därvidlag, men det bör göras klart för kammarens ledamöter, så att ingen missuppfattning skall föreligga, att av dessa tusentals skolungdomar är det ett relativt ringa antal som förläggas i Storlien. De bredas ut på ett stort område. Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till någon felaktig uppgift, om jag säger att den inkvarteringskostnad Skidfrämjandet tar för skolungdomen i varje fall inte är mindre än den, som erlagges på andra orter i västra Jämtland, där inkvartering sker.

Järnvägsstyrelsen framhåller, att genom billiga priser animeras trafiken på Storlien, vilket för statens järnvägars vidkommande är huvudsaken. Ja, det är ju alldeles utmärkt sagt. Det är ju den tanken, som ligger till grund för motionen, att man skall bygga så, att det kan hållas billiga priser och att därigenom trafiken på Storlien kan intensifieras.

Kommunikationsministern erinrade om vad som ligger till grund för denna

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
framställning, nämligen sovvagnarnas ombyggnad. Jag vill fästa uppmärksamheten på att om man efter de linjer, som nu äro föreslagna, 3,000 kronor per bäddplats, skulle fullt ut ersätta det förlorade sovvagnsutrymmet, 700 bäddplatser, så skulle det gå löst på en kostnad av 2,100,000 kronor, det är lätt att räkna ut. Nu föreslås att man för en kostnad av 515,000 kronor skall vinna 170 bäddplatser, det är en mycket otillräcklig ersättning för vad som går förlorat genom sovvagnarnas ombyggnad. Då menar jag: Är det då inte anledning att överväga att bygga på ett sådant sätt, särskilt när det gäller inkvartering under en mycket begränsad tid, att man får ut flera platser? Det måste ju vara i statens järnvägars intresse.

Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har polemiserat emot uppgiften att det skulle vara fråga om något statsbidrag. Det skulle vara endast låneförmedling, men 14,500 kronor årligen, tillsammans 257,500 kronor, är onekligen ett bidrag från det allmännas sida. Jag betonar, att jag inte har något emot den tanken, men bidraget bör göras så fruktbarande som möjligt genom att man bygger på det sätt, att man kan taga dit mera människor och kan få dit även sådana, som nu äro utestängda och måste bli utestängda, om man skall bygga på mera dyrbart vis.

Jag vill till sist återkomma till talet om de s. k. barackerna. Herr J. B. Johansson framförde några synpunkter därvidlag efter Skidfrämjandet. Nu vill jag först och främst framhålla, att det är alldeles oegentligt att tala om baracker. I det uttrycket ligger någonting om att det skulle vara provisoriskt och tarvligt, men dessa »baracker» äro tillräckligt propra och ändamålsenliga. Det finns värme, vatten och torkmöjligheter och man kan icke begära mera. På tal om Skidstugan vill jag erinra herr Björck om att jag meddelade, att den hade blivit upprustad genom bidrag från det allmänna. Dessa så kallade baracker har man enligt Skidfrämjandets ledning svårt att få belagda under annan tid än den, när det är stor rumsefterfrågan i Storlien. Men som jag förut framhöll, beror detta på att prispolitiken och utvecklingen gått i den riktningen, att endast mera välbesuttna människor anse sig kunna frekventera Storlien. Herr Johansson erinrade om att hela området omkring Storliens station äges av Skidfrämjandet. Det är alltså uteslutet för enskilda att kunna etablera sig där. Jag vill då i förbigående anmärka, att detta monopol på jorden väl ändå inte skall behöva betyda, att man diktatoriskt kan begära, att statsmakterna skola rätta sig efter de önskningsar man har och vill göra gällande i kraft av sitt monopol; men den egentliga upplysning, som jag vill ge herr Johansson, är den, att om bara den vägfråga, som ligger före, blir löst, kommer ett enskilt konsortium att på rätt nära avstånd från Storlien uppföra en större turiststation.

Jag har icke gjort mig till tolk för de andra hotellföretagens i trakten synpunkter, dem har jag alldeles bortsett ifrån. Men jag kan inte uraktlåta att citera en passus i det yttrande, som de avgivit, nämligen att de erkänna, att det varit motiverat med statlig hjälp åt Skidfrämjandet, om det varit fråga om att bereda mindre bemedlade möjlighet till skidsport och fjällvistelse. Detta är dock ingalunda fallet, det utesluter den prispolitik, som Skidfrämjandet bedriver. Om det gällt stöd för en demokratisk utveckling, så skulle de alltså inte haft någon invändning att göra, men när det icke är förhållandet, så är det naturligt, att även de äro oppositionella.

Jag har, herr talman, endast velat göra dessa erinringar och vidhåller det yrkande, jag tidigare framställt.

Herr Bergström: Herr talman! Jag måste erkänna, att då denna fråga behandlades i utskottet, var jag ganska betänksam, huvudsakligen på grund av

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
det stora belopp, som det gällde. Men när jag blivit litet insatt i frågan och läst handlingarna, blev jag omvänd.

Jag tror, att det första skälet för omvändelsen var, att jag tänkte på den brandfara, som kunde uppstå genom uppförande av träbyggnader. De myndigheter, som haft med saken att göra, hava också sagt, att det är ytterst vanskligt med sådana träbyggnader. Skulle någon olycka inträffa — och man vet aldrig, när en sådan kan hända — så vill jag för min del inte ens taga det divisionsansvar, som kan falla på mig genom ett sådant beslut.

Men jag försökte också så mycket som möjligt se saken affärsmässigt. Man vet ju, att järnvägsstyrelsen på sin tid klandrades för att styrelsen inte följt med utvecklingen. Man tyckte, att styrelsen ansåg, att järnvägarna voro sig själva nog. Men på de senare åren har det blivit helt annorlunda. Som jag ser saken, är Storlien ett typiskt exempel på, låt mig säga, statens järnvägars expansion. Skidfrämjandet får statens järnvägars hjälp, och Skidfrämjandet gagnar järnvägarna, allt till järnvägarnas fromma. Järnvägsstyrelsen har i en inläga till Kungl. Maj:t yttarat bland annat, att »då ett samarbete med en ideellt arbetande riksorganisation här kunnat etableras till statens järnvägars fördel, vore det ur statens järnvägars affärssynpunkter oklokt att avvisa ett fortsatt och ökat samarbete, som, sett på längre sikt, förvisso blir av ej oväsentlig betydelse för vintertrafiken på de norrländska linjerna.

Enligt styrelsens uppfattning är ökningen av resandetrafiken på Norrland vintertid en direkt följd av den propaganda för idrott och friluftsliv, som — icke minst genom Skidfrämjandets försorg — nu så energiskt bedrivs över allt i landet».

Jag är för min del övertygad om att det lån, som statens järnvägar nu skulle lämna till Skidfrämjandet, för järnvägarna äro en mycket god affär. Som det har sagts, skulle statens järnvägar bidra till amortering och förräntning med 14,500 kronor om året. Det har påvisats, att de 170 nya logiplatserna i det nya huset skulle tillföra järnvägarna cirka 2,000 resande årligen. En sådan resandeström inbringar, lågt räknat, järnvägarna en brutto-biljettinkomst av 75,000 kronor. Järnvägsstyrelsen har i sitt yttrande meddelat, att med endast 240 för järnvägen förlorade platser, blir det en förlorad biljettinkomst av 14,500 kronor, eller just det belopp, varmed statens järnvägar skulle bidra till räntor och amortering av byggnaden i Storlien.

Från något håll har framkastats — fast kanske inte här i debatten — att det vore bättre att ha sovvagnar stående vid Storlien i stället för att kasta bort så mycket pengar på en byggnad. Då får jag erinra om att järnvägsstyrelsen beräknar värdet av dessa vagnar till 2,400,000 kronor, vilket efter $3\frac{1}{2}$ procents ränta motsvarar 84,000 kronor om året. Motionärerna hålla före, att det måste anses principiellt oriktigt, att statsmedel investeras i ett privat företag. Jag skall inte taga upp någon diskussion om riktigheten eller oriktigheten av denna princip, men jag vill erinra om, att Skidfrämjandet, såsom nog sagts förut, inte är något privat företag i egentlig mening, utan en ideellt betonad organisation, som söker på alla bästa sätt främja ett sunt idrotts- och friluftsliv. Det är ju allmänt erkänt, att det inte minst är Skidfrämjandet, som har förtjänsten av att skidsporten fått en sådan omfattning här i landet, som den har. Och så får man inte heller glömma, att Skidfrämjandet inte bara lockar folk till Storlien och andra platser, utan den tar hand om skidlöparna, ordnar utflykter och söker på allt sätt genom ledning och goda råd skydda besökande mot farligheter av olika slag.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Endast en kort replik till min vän herr Holmström.

Han yttrade, att han ansåg det oriktigt att här anslå medel för något, som skulle tas i bruk under en tid av endast tre veckor av året. Uttalandet är felaktigt i två avseenden. Talet om anslag har ju statsrådet redan tillrättat, och talet om endast tre veckor är också oriktigt. Jag vill upplysa om, att när vi behandlade ärendet i utskottet, anförde en av utskottets egna ledamöter, att han hade besökt Storlien under annan tid än under säsongen, nämligen på sommaren, och icke kunnat erhålla rum, utan fått resa till den ett stycke därifrån belägna järnvägsstationen Enafors. Herr Holmströms uttalande innebär alltså en förvanskning av saken. Här gäller det en samverkan mellan statens järnvägar och Skidfrämjandet, och om statens järnvägar på något område skall samarbeta med enskilda och organisationer, är det väl just med sådana, som befrämja trafiken på statens järnvägar och dess utveckling. Det är ett rent naturligt samarbete som här äger rum mellan Skidfrämjandet och statens järnvägar. Mottagaren av den hjälp till självhjälp, varom här är fråga, kan ytterligare utveckla sin verksamhet, statens järnvägar, som ger hjälpen, får en ökad trafik, och det är ur ekonomisk synpunkt, som statens järnvägar velat vara med om att ge detta lån för att därigenom öka sina inkomster.

Det förefaller mig mycket egendomligt, att man har kunnat resa ett så våldsamt motstånd, som här tycks vara fallet, mot en så självklar och naturlig sak som att statens järnvägar och Skidfrämjandet samarbeta på en så viktig punkt. Vad som sker här, är ingenting annat än vad en enskild järnväg skulle göra. Om jag vore ledare för ett enskilt järnvägsföretag, skulle jag göra precis detsamma som statens järnvägar här gjort, om det förelegat en dylik situation. Jag tror mig också veta, att det i södra delarna av landet finns ett enskilt järnvägsföretag, som på samma sätt under likartade förhållanden stött tillkomsten av ett företag av liknande art.

Med anledning av herr Anderssons anförande vill jag, för att förebygga att Skidfrämjandet genom denna debatt utåt skulle framstå som föremål för klander för att föreningen debiterar för höga pris, bara meddela, att vi inom statsutskottets fjärde avdelning inhämtat, att logiavgifterna i sovvagnarna i Storlien ha varit 2 kronor 50 öre per dygn och person, medan Skidfrämjandet för varje logi i gamla och nya Högfjället lär ha tagit 1 krona 50 öre för delad hytt och ha ordnat förläggningarna i gårdarna för 50 öre per dygn. Jag vill ha sagt detta för att visa, att Skidfrämjandet självt är inställt på moderata priser.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Häri instämde herrar *Carlström, Bäcklund* och *Bergqvist*.

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar till orda igen, men jag anser mig tvungen att göra det.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ville ställa kyrkan mitt i byn här i diskussionen, då han förklarade att det här bara gällde ett tillstånd för statens järnvägar att begagna sina driftsmedel för detta ändamål. Ja, den synpunkten hörde vi i utskottet. Jag skall inte nu fresta kammaren att gå in på en debatt även om den detaljen; jag vill bara säga, att en av statsutskottets mest inflytelserika ledamöter i utskottet sade, att vi få ha klart för oss, att detta, ehuru till formen ett lån, i sak blir en statsutgift. Jag tror inte kammarens ärade ledamöter kunna komma ifrån, att så blir det.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Herr Berglund var mycket tacksam mot Skidfrämjandet, av vilken organisation han själv är ledamot. Herr Berglund var alltså tacksam mot sig själv. Han var tacksam även i andra led, när han nu ville betyga Skidfrämjandet sin tacksamhet genom att fresta riksdagen att till dess dotterbolag anslå $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Jag skulle tro, att det är en ganska dyrbar tacksamhet, som herr Berglund därmed vill visa.

Jag skall inte lägga mig i den debatt, som förts mellan herr Andersson och herr Björck; den avsåg en fråga, som för mig är en bisak. Jag ser, såsom jag tidigare sagt, i detta ärende en stor och mycket viktig principfråga, nämligen om staten skall engagera sig i sådana här företag eller inte.

Jag har hört av en ärad ledamot av medkammaren, att det finns ett privat konsortium, som har planerat att just uppe i Storlien bygga ett hotell. Det är bara en vägfråga, som hindrat planens realiserande, men den frågan lär komma att bli löst. Alltså finns det utsikter att i Storlien kunna tillfredsställa de resandes behov genom enskild företagsamhet utan någon statsutgift.

Herr J. B. Johansson menade, att jag hade feltolkat saken, då jag sade, att det var endast under en kort tid av året, som turisttrafiken krävde dessa ökade utrymmen. Jag skall inte läsa upp vad som står överst på sid. 2 i statsutskottets nu förevarande utlåtande. Därav framgår tydligt, att det är just omkring tiden för Marie bebådelsedag och vid påsktiden, summa tre veckor, som man är i behov av dessa ökade utrymmen.

Herr J. B. Johansson sade, att det är en alldeles självklar sak, att statens järnvägar skola befrämja trafiken. Ja, visst är det så. Men gå vi in för detta förslag, få vi, som jag sade i mitt förra anförande, vara beredda att taga konsekvenserna. Det kan uppträda representanter för turistorter i andra delar av landet och säga: »Vi begära nu att få anslag för att bygga hotell, och i konsekvens av det tidigare fattade beslutet bör riksdagen ge oss detta, ty platsen ligger så till, att statens järnvägar får trafikinkomster genom att man reser till och från vår ort.» Överallt kan man ju åberopa ungefär samma skäl, att företaget främjar trafiken, om statens järnvägar i sin ordning gynnar detta, och det är dessa farliga konsekvenser, som jag nu ber att få varna för. Det finns ju en hel del ideella företag, som kunna komma med liknande krav. Turistföreningen t. ex. tjänar ju liknande syften, och den kan bilda dotterbolag och begära bidrag av riksdagen för det ena eller andra syftet.

Herr J. B. Johansson framhöll, att om det vore fråga om enskilda järnvägar, skulle det vara helt naturligt, att de biträdde ett sådant här förslag. Ja, det tror jag visst. De enskilda järnvägarna förfoga över egna medel. Men här är det fråga om statens järnvägar och *statens* medel. Jag reagerar mot, att man med statens medel skall motarbeta företag på andra orter här i landet.

Det är, herr talman, denna principalsak, som för mig är avgörande. Staten har ingen rättighet att engagera sig i sådana här saker. Gör riksdagen det i dag, kunna vi vara övertygade om att det blir mycket svåra konsekvenser.

Herr Frändén: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, men jag har uppkallats av herr Andersson, som i sitt första anförande erinrade om vilken betydelse det hade, att det stora flertalet av de jämtländska riksdagsmännen skrivit under hans motion. Jag ber att få erinra om att i denna kammare är det lika många jämtar, som inte ha skrivit på, så att här kan inte åberopas någon sådan stor majoritet.

Vidare var herr Andersson mycket missnöjd med att statens järnvägar skulle gå in för ett nyengagemang i Storlien och menade, att hotellet skulle ha betydelse endast för en kort tid, men såvitt jag förstår och kunnat följa med sa-

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)
 ken, ha statens järnvägar räknat med att kunna förtjäna på detta. Jag menar då, att det kan vara litet för mycket sagt, när herr Holmström påstår, att statens järnvägar inte ha rättighet att placera sina pengar på det sättet. Det har alltid varit statens järnvägars uppgift att förtjäna pengar på sin rörelse, och för sådant ändamål lära de ha rätt använda nödigt rörelsekapital. Det ha de också tydligen räknat med att kunna göra här, och jag ber att få säga, utan att vilja vara elak mot herr Holmström, att jag tror mycket mera på statens järnvägars beräkningar än på herrar Holmströms och Anderssons kalkyler.

Jag har haft ett visst intresse för denna fråga, och jag har försökt ta reda på, hur förhållandena äro i Norge. Jag fick då den uppgiften därifrån såsom säker, att de norska statsbanorna i sådana här företag lagt ned 4 miljoner kronor. Bland annat ha de byggt ett verkligt lyxhotell vid järnvägen Trondheim—Bergen, som kostat en miljon kronor. Det var ett stort sällskap jämtar, som övernattade på det där stora statshotellet, och de tyckte, att allt var utmärkt bra och det var mycket resande där. En av sällskapet frågade den man, som arrenderade hotellet: »Ni förtjänar väl mycket på den här rörelsen?» — »Nej, inte jag», sade han, »men de norska statsbanorna förtjäna.» Nu vet jag ju inte, i vilken omfattning de norska statsbanorna ha överflöd på pengar, men detta visar, att de i alla fall kunna förtjäna pengar på en sådan här rörelse genom biljettintäkterna från den ökade trafiken. Norrmännen ha varit föregångare på detta område.

Jag skall inte vidare ingå på något bemötande av herr Anderssons ovederhäftiga uttalanden i övrigt, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wangson, Otto: Herr talman! Bara en replik till herr Holmström.

Herr Holmström talade om de konsekvenser, som skulle kunna följa av ett bifall till utskottets förslag, och han trodde väl, att han i sin framställning målade upp någonting riktigt fult och skrämmande på väggen. Han framhöll, att om vi bifalla utskottets förslag, komma med all säkerhet liknande krav från andra håll, och då måste vi taga de s. k. konsekvenserna. Jag förstår emellertid inte, vad det skulle vara för farligt i dessa konsekvenser. Om det görs framställningar från andra turistcentra och järnvägsstyrelsen vid en ekonomisk kalkyl finner, att det vore ett affärsintresse för statens järnvägar att stödja dessa företag, och framlägger förslag därom, och det förslaget prövas av Kungl. Maj:t och av Kungl. Maj:t godtas, då tycker jag, att riksdagen också kan med gott samvete vara med om att på detta sätt stödja statens järnvägar i deras affärsdrivande verksamhet. Något annat är det ju inte här fråga om.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Bara ett par ord.

Jag fick ju höra av min vän herr Nils Andersson, att den där lilla skissen av påsklivet i Jämtland inte var någon verklig bild utan en dröm. Detta medgivande gör det knappast lättare för herr Nils Andersson att få kammaren att inse, att de nya badrummen och toaletterna skulle ha så våldsamt demoraliserande verkningar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. lån för utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. (Forts.)

Herr *Holmström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 314, angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sjuksjukvården.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Om motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder till motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 140, har herr *Domö* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära skyndsam utredning angående flykten från landsbygden till städer och stadslänkande samhällen, dess konsekvenser särskilt för jordbrukets och för städernas utveckling, vidare av de åtgärder till landsbygdens fromma, som kunde befinnas välbefogade och ändamålsenliga för att hämma denna strömning, likaså att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde ge anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Bodin*, *Johan Larsson* och *Hörstadius* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära skyndsam utredning angående flykten från landsbygden till städer och stadslänkande samhällen, dess konsekvenser särskilt för jordbrukets och för städernas utveckling, vidare av de åtgärder till landsbygdens fromma, som kunde befinnas välbefogade och ändamålsenliga för att hämma denna strömning, likaså att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde ge anledning.

Herr **Bodin, Karl**: Herr talman! Vid behandlingen av den föreliggande motionen, vari hemställes om en utredning för att hindra flykten från lands-

Om motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.
(Forts.)

bygden till städerna, har jag jämte två andra utskottsledamöter reserverat mig, och det är med anledning därav, som jag ber att få yttra några ord.

Vid behandlingen i utskottet ha vi ju i stort sett varit eniga om att åtgärder böra vidtagas. Man har från alla håll insett, att den stora inflyttningen från landsbygden till städerna utgör en fara för landsbygden, och förordar således en utredning. Däröfver är utskottet enigt, men när det gäller själva klämman, ha meningarna gått isär. Utskottsmajoriteten har föreslagit, att frågan skall hänskjutas till befolkningskommissionen, och har på den grund hemställt om avslag på motionen. Reservanterna däremot anse, att motionen bör bifallas och att utredningen bör anförtros åt Kungl. Maj:t. Det brukar ju vara mycket vanligt, att om en utredning beslutas av riksdagen det uppdrages åt Kungl. Maj:t att verkställa densamma. Detta hindrar ju inte alls, att Kungl. Maj:t i sin tur uppdrar åt befolkningskommissionen eller åt en särskild kommitté att utreda frågan.

Vi anse således, att det korrektaste och klokaste vore, att riksdagen ville uppdraga åt Kungl. Maj:t att utreda frågan. Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Bodin säger, att vi inom utskottet varit tämligen eniga om att de spörsmål, som beröras i motionen, borde bli föremål för en allsidig utredning, men det är ett par omständigheter, som göra, att vi icke kunna följa reservanterna.

Det har vid olika tillfällen framförts en rätt stark kritik öfver att det tillsatts allt för många sakkunnigkommittéer och utredningskommittéer och att detta medfört stora utgifter för staten. Då vi för närvarande ha den s. k. befolkningskommissionen i arbete och denna kommission sysslar just med sådana spörsmål, som beröras i motionen nr 140, ha vi ansett, att det kunde vara bra, om befolkningskommissionen toge denna utredning om hand. Utskottet har alltså tillfrågat befolkningskommissionens ordförande, huruvida kommissionen hade för avsikt att ta upp dessa frågor till behandling, och han har svarat, att kommissionen kommer att inom en mycket snar framtid taga upp dessa spörsmål till en allsidig utredning.

Nu peka ju reservanterna visserligen på att man inte skulle från riksdagens sida utfärda sådana direktiv, som skulle vara ägnade att avskära möjligheten att åt en särskild för ändamålet tillsatt sakkunnigkommitté anförtro ifrågavarande utredningsuppdrag. Det kan ju vara riktigt, men om utskottet följt reservanterna och det hade inträffat, att kamrarna avslagit utskottets hemställan, kunde befolkningskommissionen ha fattat detta kamrarnas beslut så, att den ansett sig förhindrad att syssla med dessa spörsmål. Det är detta, vi velat undvika, ty om så hade skett, hade ju dessa frågor inte kommit upp till behandling. Befolkningskommissionen har ju arbetat raskt hittills, och det blir väl likadant i fortsättningen, och vi ha ansett det uttalande, som gjorts av befolkningskommissionens ordförande, vara fullt tillfredsställande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Domö: Det skulle kanske inte vara så mycket att säga i denna fråga, då såväl utskottets majoritet som reservanterna i stort sett äro eniga om att en utredning bör ske och rekommendera en sådan, men jag tillåter mig i alla fall, herr talman, i anledning av vad den ärade utskottsordföranden nu har sagt, att framhålla, att denna fråga i och för sig torde vara av den omfattningen och den betydelsen, att den förtjänar en begäran från riksdagens sida om en snabb och grundlig utredning. Vi ha, sade den ärade utskottsordföranden

Om motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.
(Forts.)

den, allt för många utredningar, och vi vilja nu hindra, att vi få ytterligare en särskild sådan. Men är det inte åtskilligt i dessa spørsmål, som är av den art, att det bästa vore att få till stånd en utredning, speciellt inriktad på dessa frågor? Utan att på något sätt vilja underkänna befolkningskommissionen, vill jag framhålla, hurusom det här rör sig — förutom om befolkningspolitiska frågor — om ganska ingående ekonomiska undersökningar. Jag tänker särskilt på detta i anledning av en reflexion, jag gjorde, när jag genomgick arbetslöshetspropositionerna, i vilka socialministern uttalar sig för särskild yrkesundervisning och en hel del utredningar och åtgärder i anledning av förhållandena i vissa landsdelar, nämligen att Kungl. Maj:t kanske kunde vilja i samband med den utredning i föreliggande fråga, som motionärerna begära och utskottet förutsätter kommer att ske genom befolkningskommissionen, överlämna för utredning just en del av de spørsmål, som beröras i förutnämnda propositioner. De spørsmål som i motionen och i utskottsutlåtandet rätt ingående dryftas äro så pass omfattande, att jag håller för sannolikt, att en särskild utredningskommitté, tillsatt för detta ändamål, skulle under en rätt avsevärd tid ha arbete med att komma fram till resultat, som kunde läggas till grund för förslag och åtgärder. Jag nämner, förutom yrkesundervisningen, de behövliga utredningarna om ekonomiska förhållanden, om den även i utskottsutlåtandet omnämnda avvägningen av skatterna, om förläggande av hantverk och industri till landsbygden o. s. v. Är inte allt detta så pass viktiga och omfattande saker, att man kunde räkna med den välviljan mot denna motion — som alla erkänna är berättigad — att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning? Sedan må det vara Kungl. Maj:t fritt att, om Kungl. Maj:t finner det lämpligt, hänskjuta saken till befolkningskommissionen. Detta kan ju vid det tillfälle, när det skall avgöras, vara beroende på tillgången på lämpliga arbetskrafter för denna utredning o. s. v.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Utskottets ordförande har ju redan klarlagt, varför utskottet icke kunnat vara lika positivt i klämman som i motiveringen, och det anförande, som en av motionärerna, herr Domö, nyss höll, kan heller inte övertyga om behovet av ett särskilt utredningsorgan i detta fall, när det redan finns ett som förklarar sig villigt att verkställa utredningen och som anser sig ha till uppgift att göra det. Det skulle efter inhämtande av denna upplysning ha varit att underkänna befolkningskommissionen som utredningsorgan, om utskottet skulle ha kommit till samma mening som reservanterna, och då det inte kan finnas någon anledning till ett sådant underkännande, har utskottsmajoriteten icke kunnat annat än komma till ett avstyrkande, dock med allt erkännande i motiveringen av det berättigade i motionens syfte. Jag erinrar emellertid om att utskottet dock inskärper önskvärdheten av att befolkningskommissionens utredning måtte bedrivas med all skyndsamhet och göras så allsidig som möjligt. — När detta lägges till den allt igenom välvilliga motivering, som utskottet anført, förefaller det, som om motionärerna skulle ha vunnit allt vad de rimligen kunna begära.

Jag ber således att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare

Om motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.
(Forts.)

på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 55.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:
nr 6, i anledning av väckt motion om central bearbetning av de vid inskrivningsförrättningarna inhämtade hygieniska uppgifterna; och
nr 7, i anledning av väckt motion om utredning angående orsakerna till den ökade ungdomsbrottsligheten m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen kammarens beslut i förevarande ärenden genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrad förlossningsvård samt anordnande av s. k. förebyggande mödra- och barnavård jämte i dessa ämnen väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels *Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.*, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 40, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)

1. lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. samt

2. lag angående ändrad lydelse av 19 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft tre med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 207 av herr *David Pettersson* och motionerna i andra kammaren nr 411 av herr *Mäler* m. fl. och nr 420 av herr *Andersson* i Rasjön och *Fast*.

I motionerna I: 207 och II: 420, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att 5 § 2 mom. i förslaget till lag om anställande av distriktsbarnmorskor skulle utgå.

I motionen II: 411 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta vidtaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor, att bestämmelsen i 6 § om distriktsbarnmorskors rätt att vid förrättning i barnaföderskas hem av den vårdade erhålla antingen fri skjuts eller ersättning för resekostnaden ändrades därhän, att hon skulle erhålla sagda ersättning av allmänna medel, samt att 1 och 4 §§ ävensom punkten 4:o) i övergångsbestämmelserna bragtes i överensstämmelse härmed.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

B. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

C. att motionerna I: 207 och II: 420 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt; samt

D. att motionen II: 411, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet förut anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Förslaget till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. var i nedan angivna delar så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

5 §.

1 mom. Distriktsbarnmorska skall åtnjuta dels kontant lön av minst ettusen-femhundra kronor för år jämte tre ålderstillägg, vardera å etthundra kronor, efter tre, sex och nio års väl vitsordad tjänstgöring, dels ock kostnadsfritt möblerad bostad jämte värme och lyse eller ock ersättning för dessa naturaförmåner efter ortens pris. Bostaden skall omfatta minst ett rum och kök jämte nödiga uthus ävensom, där hinder härför icke möter, särskilt rum för mottagning.

Utöver sålunda stadgad kontant lön äger distriktsbarnmorska, som under loppet av ett kalenderår biträtt vid mer än tjugufem förlossningar i hemmet eller å förlossningsanstalt, vilken drives av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, åtnjuta lönetillägg med tio kronor för varje sådan förlossning utöver tjugufem, dock högst med trehundra kronor för kalenderår.

Distriktsbarnmorska skall tillika kostnadsfritt erhålla alla för förlossnings-

*Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)**(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

biträde erforderliga förbrukningsartiklar varjämte, där så lämpligen kan ske, fri telefon skall beredas henne.

Distriktsbarnmorska äger rätt att åtnjuta semester under sammanlagt trettio dagar årligen på tid, som barnmorskestyrelsen bestämmer.

2 mom. Fråga angående utgörande och beskaffenhet av naturaförmåner ävensom rörande ersättning för sådan förmån skall i händelse av tvist hänskjutas till medicinalstyrelsen, som härutinnan äger meddela beslut. Dylikt beslut må ej överklagas.

8 §.

Till distriktsbarnmorskas årliga avlöning bidrager staten med ettusenfemhundra kronor jämte belopp, motsvarande dels till henne utgående ålderstilllägg, dels ock det särskilda lönetillägg, varom förmåles i 5 § 1 mom. andra stycket.

11 §.

Under tid, då reservbarnmorska tjänstgör å annan ort än den, där hon är bosatt, skall hon förses med möblerat rum jämte värme och lyse. När dylik tjänstgöring avser fullgörande av distriktsbarnmorskas åligganden under det denna åtnjuter semester eller eljest förfall för henne föreligger, skall nämnda rum med värme och lyse tillhandahållas av distriktsbarnmorskan; i övriga fall åligger det *vederbörande landsting eller stad, som ej deltagar i landsting*, att låta förse reservbarnmorskan med nämnda förmåner.

11 §.

Under tid, då reservbarnmorska tjänstgör å annan ort än den, där hon är bosatt, skall hon förses med möblerat rum jämte värme och lyse. När dylik tjänstgöring avser fullgörande av distriktsbarnmorskas åligganden under det denna åtnjuter semester eller eljest förfall för henne föreligger, skall nämnda rum med värme och lyse tillhandahållas av distriktsbarnmorskan; *dock att i fall, då distriktsbarnmorskan på grund av familjeförhållanden, sjukdom eller andra synnerliga skäl icke lämpligen kunnat upplåta sin bostad åt reservbarnmorskan samt bestritt kostnaderna för anskaffande av annan bostad åt henne, det åligger vederbörande landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, att bereda distriktsbarnmorskan gottgörelse för nödiga kostnader*. I övriga fall åligger det *landstinget eller staden* att låta förse reservbarnmorskan med nämnda förmåner.

Fråga angående utgörande och beskaffenhet av naturaförmån varom ovan stadgas ävensom rörande ersättning för sådan förmån skall i händelse av tvist hänskjutas till medicinalstyrelsen, som härutinnan äger meddela beslut. Dylikt beslut må ej överklagas.

Beträffande lagen om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. hade reservationer avgivits

vid 5 § 1 mom. av fröken *Hesselgren* och fru *Johansson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka stadgandet med den ändring, att ordet »ettusenfemhundra» utbyttes mot »ettusenåttahundra»;

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
vid 5 § 2 mom. av herrar *P. Sandström, Wistrand, Hage, Skoglund* och *Sandström* i Sollefteå, som ansett, att utskottet bort, med tillstyrkande av motionerna I: 207 och II: 420, förorda att 5 § 2 mom. i förslaget till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. skulle utgå;

vid 8 § av fröken *Hesselgren* och fru *Johansson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka stadgandet med den ändring, att ordet »ettusenfemhundra» utbyttes mot »ettusenåttahundra»;

vid 11 § av herrar *P. Sandström, Wistrand, Hage, Skoglund* och *Sandström* i Sollefteå, som ansett, att utskottet icke bort tillstyrka andra stycket i utskottets förslag till ifrågavarande stadgande.

Herr Sandström: Herr talman! Beträffande 5 § 2 mom i det föreliggande lagförslaget har avgivits en reservation, vari uttalats, att utskottet bort, med tillstyrkande av motionerna, I: 207 av herr David Pettersson samt II: 420 av herrar Andersson i Rasjön och Fast, förorda, att nämnda moment i lagförslaget skall utgå. Som jag är en av reservanterna, ber jag att i korthet få yttra några ord.

Som kammarens ledamöter torde ha observerat, skall enligt 2 mom. 5 § i lagförslaget frågan om utgörandet och beskaffenheten av de naturaförmåner, som enligt 1 mom. i samma paragraf skola tillkomma en distriktsbarnmorska, ävensom ersättning för sådana förmåner, i händelse av tvist, avgöras av medicinalstyrelsen, vars härutinnan meddelade beslut icke får överklagas.

Bestämmelsen att medicinalstyrelsen skall avgöra en sådan tvist innebär en annan ordning än den, som nu är stadgad. I gällande barnmorskelag, enligt vilken primärkommunerna skola svara för distriktsbarnmorskornas naturaförmåner, finnes visserligen en bestämmelse, att barnmorskestyrelsen skall slutgiltigt avgöra tvist av den beskaffenhet här berörts. Detta, säges det i motionerna, synes vara fullt riktigt, enär i annat fall stor oenhetlighet i fråga om naturaförmånerna och deras värdesättning skulle förekomma inom relativt begränsade områden. I och med det att, enligt den nu föreslagna ordningen, det skulle bli landstinget, som skulle tillhandahålla naturaförmånerna och dessa följaktligen bli enhetligt reglerade för hela landstingsområdet, har emellertid skälet att införa en överordnad instans för bedömning av naturaförmånerna och deras värdering helt bortfallit. I full konsekvens härmed, säges det vidare i motionerna, ha statsmakterna också, när det gällt distriktsköterskorna, till vilkas kontanta avlöning staten i viss utsträckning lämnar bidrag men vilkas naturaförmåner bekostas av landstingen, ansett sig kunna med fullt förtroende överlämna åt landstingen att besluta beträffande naturaförmånerna utan att göra medicinalstyrelsen till överinstans. Någon anledning att för barnmorskorna införa en annan ordning i detta hänseende syntes motionärerna icke föreligga.

Motionärerna ha slutligen framhållit, att landstingen bättre än medicinalstyrelsen känna förhållandena i de olika orterna och därför ha större möjlighet att rättvist avväga naturaförmånerna eller den för dessa utgående ersättningen, vartill kommer att, då landstingen ha att besluta om naturaförmåner till ett flertal olika kategorier av befattningshavare, man kan förvänta, att de utgående förmånerna och ersättningen därför skola komma att fastställas på ett fullt opartiskt sätt.

De synpunkter, som sålunda ha framförts uti de avgivna motionerna, hava reservanterna funnit vara i allo riktiga. Jag tillåter mig särskilt framhålla, att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, landstingen genom sina förvalt-

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
ningsorgan allmänt pläga med stor humanitet handlägga ärenden av den art, varom i förevarande moment av lagförslaget är fråga. Det torde sålunda kunna med säkerhet antagas, att distriktsbarnmorskorna icke skulle komma att bli lidande på att landstingen och icke medicinalstyrelsen skulle bli beslutande myndighet beträffande dem tillkommande naturaförmåner och ersättning för desamma. Ej heller torde det vare skäl att befara, att landstingens beslut i dylika frågor skulle komma att i avsevärd omfattning överklagas och därigenom regeringsrättens arbetsbörda i någon avsevärdare mån ökas.

Vad som nu i korthet sagts rörande den föreslagna bestämmelsen i 5 § 2 mom. av lagförslaget gäller även beträffande den avgivna reservationen i fråga om lagförslagets 11 §.

Med hänvisning till vad i motionerna och av mig nu anförts ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de av mig m. fl. avgivna, till utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan inte finna, att de skäl, som anförts av reservanterna, äro så övertygande, att de skulle kunna föranleda ett bifall till reservationen.

Det föreliggande förslaget innebär, att eventuell klagan i händelse av tvist om naturaförmåner eller ersättning därför skall kunna föras hos medicinalstyrelsen, medan reservanterna anse, att landstingen själva skola bestämma i denna sak. Jag delar visserligen herr Sandströms mening, att landstingen säkerligen komma att göra det bästa möjliga och att därför anledning till klagomål i allmänhet icke kommer att finnas, men om sådan anledning skulle yppas eller om någon skulle anse sig ha fått sin rätt kränkt, då är det ganska rimligt, att det finns möjlighet att föra saken vidare, och då tycker jag också, att det är ganska riktigt, att medicinalstyrelsen, som har den allmänna överblicken över detta område, får tillfälle att döma i tvisten och att denna myndighet också blir den enda instansen.

Om man följer reservanterna och stryker andra momentet i 5 §, kan eventuell tvist om sådana förmåner dragas inför regeringsrätten, vilket medför en mycket omständligare procedur än den av utskottet föreslagna.

Jag anser således således praktiska skäl tala för ett bifall till den kungl. propositionen och utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i frågan, men då den siste ärade talesmannen för utskottet framhöll, att det var en sådan omväg och medförde större besvär att gå till regeringsrätten än att gå till medicinalstyrelsen, måste jag, herr talman, påpeka att det väl i verkligheten förhåller sig så, att man måste ställa frågan: vilket är bättre och vilket är riktigare, att taga *hänsyn till rättssäkerhetens krav* eller *hänsyn till lättheten och bekvämligheten*? Det finns ingen myndighet i Sveriges rike, om vars utlåtanden och beslut, när det gäller andra ting än rent medicinska, man kan hysa så starka tvivel som om medicinalstyrelsens, och detta gör, att jag för min del inte under några förhållanden kan vara med om att hos medicinalstyrelsen och till på köpet i sista hand hos den lägga avgörandet av dessa tvister, utan jag ber att få förena mig i det yrkande, som går ut på avslag å § 5 mom. 2 och sista stycket i § 11.

Herr statsrådet **Möller:** Det moment, som här föreligger till behandling, är inte mycket att tvista om.

Jag håller för min del också för sannolikt, att sådana tvister, som här ta-

Första kammarens protokoll 1937. Nr 31.

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
lats om, bli ytterligt sällsynta, ja, kanske överhuvud taget inte alls behöva förekomma, då enligt min mening landstingen komma att ordna dessa frågor på ett så tillfredsställande sätt, att det inte kan väcka missnöje hos barnmorskorna själva, med vilka tvisten skulle uppstå. Men om det trots allt skulle bli någon tvist, är ju huvudsaken, att tvisten leder till att förhållandena för barnmorskorna i de olika länen på detta område bli så likvärdiga som möjligt, och ur den synpunkten får jag säga, att jag tycker att medicinalstyrelsen är bättre instans än regeringsrätten, av det skälet att medicinalstyrelsen nog lättare kan taga hänsyn till de materiella förhållandena, under det att man måste befara, att regeringsrätten, om ärendet skulle gå dit, i stället skulle döma väsentligen efter formella grunder. Det tror jag all erfarenhet säger oss, och det är ju riktigt och skall så vara, och därför är det enligt min mening lämpligare, att medicinalstyrelsen, under vilken barnmorskeväsendet sorterar, får slita sådana tvister, som gälla helt och hållet frågan om materiella förmåner, därest sådana tvister mot förmodan skulle någon gång förekomma.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag begärde icke ordet med anledning av den paragraf, som herr Sandström här förde på tal och som varit föremål för diskussionen hittills. Det skulle ju vara mycket att ventilera i sammanhang med detta lagförslag. I likhet med åtskilliga produkter, som komma i sista hand från medicinalstyrelsen, är det ju i hög grad en skrivbordsprodukt. Sakkunskapen ute i landstingen har fått göra sig mycket litet gällande i utarbetandet av detta förslag, såväl som av en hel del tidigare förslag rörande barnmorskor och distriktssköterskor och sådant, men jag har ändå inte så stora anmärkningar att göra emot förslaget. Jag vill emellertid göra ett par påpekanden.

I § 6 finns det en bestämmelse, som enligt utskottets förslag lyder: »Då distriktsbarnmorska för förrättning i barnaföderskas hem måst företaga färd, som överstigit *en* kilometer, är hon berättigad att av den värdade erhålla antingen fri skjuts eller ersättning för resekostnaden enligt taxa» o. s. v. Denna bestämmelse kan ju låta rimlig, men enligt min uppfattning kommer den att äventyra mycket i det syfte, som ligger till grund såväl för denna lag som för några andra lagförslag från regeringens sida, som vi behandlat i år. Meningen är ju, att barnaföderskorna skola göras till föremål för större omvårdnad från barnmorskornas sida än vad förut varit fallet såväl beträffande förbehandlingen som efterbehandlingen. Det är uppenbart, att om barnaföderskorna själva skola betala skjutsarna för barnmorskorna, kommer detta att omöjliggöra något större antal besök från barnmorskans sida, ifall denna är bosatt på något längre avstånd från barnaföderskans hem. Jag har inte något annat förslag att framställa — jag ville endast påpeka dessa förhållanden — och jag är övertygad om att en revision av bestämmelsen i detta avseende rätt snart kommer att tvinga sig fram.

Däremot skulle jag i fråga om 5 § mom. 1, vid vilket moment fröken Hesselgren och fru Johansson avgivit en reservation, vilja instämma i denna reservation.

Enligt utskottsförslaget skall lönen till distriktsbarnmorska utgöra 1,500 kronor. Fröken Hesselgrens reservation tillstyrker stadgandet i nämnda moment med den ändring, att ordet »ettusenfemhundra» utbytes mot »ettusenåttahundra». Jag tycker, att det är rimligt, att lönen till barnmorskorna sättes högre än 1,500 kronor, om de hädanefter inte skola ha rätt att uppbära någon ersättning vid sidan av lönen, utan endast skola ha lön från staten.

Jag talade nyss om skrivbordsprodukt och just i fråga om beräkningen av

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)

de löneinkomster, som barnmorskorna ha haft, har medicinalstyrelsen, varifrån förslaget väl ursprungligen kommer, uteslutande räknat med vad som finnes på papperet. Det talas om att en lön av 950 kronor hittills har utgått. Det är riktigt. Det finns ju en bestämmelse om att kommunerna skola betala lägst 450 kronor och staten och landstinget vardera 250 kronor, vilket tillsammans utgör 950 kronor, men det är ju ett rätt märkligt förhållande, att kommunerna i ett ytterst litet antal fall ha nöjt sig med att lämna barnmorskan en lön av 450 kronor. Överhuvud taget är det ju inte möjligt att leva på 950 kronor om året ens på landsbygden, med de anspråk, som åtminstone en distriktsbarnmorska bör ställa på sig själv, och med de anspråk, som det allmänna bör ställa på henne. Nu lägges till detta belopp 550 kronor dels för viss eftervård och dels som ersättning för vad barnmorskan förut uppburit enligt taxa, och på så sätt kommer man upp till ett belopp av 1,500 kronor. Men det lämnas inte någon ersättning för den så gott som obligatoriskt högre lön, som kommunerna betalat till distriktsbarnmorskorna förut.

Nu har utskottet försökt lösa detta genom att göra det uttalandet, att landstingen böra lämna ersättning till distriktsbarnmorska, så att ingen skulle få lägre lön enligt de föreslagna bestämmelserna än hon haft förut. Hur skall det gå till? Vem skall räkna ut, hur stor inkomst barnmorskorna ha haft förut? De ha förut inte bara haft lön från stat, landsting och kommun, utan de ha också uppburit ersättning enligt taxa. Man skulle i så fall få lita på deras egna uppgifter om den inkomst de haft, och det kommer att bereda landstingen, som ju blir den institution, som skall ha hand om dessa saker, fullständigt oöverstigligen svårigheter att skaffa dessa uppgifter. Då jag själv tillhör landstinget och till och med tillhör barnmorskestyrelsen i det län jag representerar, vill jag inte gärna vara med om att försöka knäcka dessa svårigheter, utan vill hemställa, huruvida det inte vore bättre att i så fall taga till lönen något högre och lita på att de barnmorskor, som redan finnas, skola vara nöjda med den ersättning, som denna lön ger dem.

Jag vill med denna motivering, herr talman, yrka bifall till den reservation, som fröken Hesselgren och fru Johansson avgivit.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag ber att först få instämma i herr Åkerbergs yttrande beträffande hans ståndpunkt till frågan om barnmorskornas avlöning. Jag begärde emellertid även ordet, i anledning av 2 mom. 5 § och 2 mom. 11 §, där utskottet föreslår, att eventuell tvist skall avgöras av medicinalstyrelsen, som härutinnan äger meddela beslut, och där utskottet gjort det betydelsefulla tillägget, att »dylikt beslut må ej överklagas». Detta betyder, att medicinalstyrelsen är sista instans, och det är ganska ovanligt, att en central verkmyndighet får en sådan befogenhet. Det riktiga är väl, om man vill lägga ärendet under medicinalstyrelsen, att den, som är missnöjd med medicinalstyrelsens beslut, äger att i vanlig ordning överklaga detta beslut, då frågan går till Kungl. Maj:t i statsrådet.

Jag skulle därför, herr talman, vilja föreslå en kompromiss på denna punkt på det sättet, att den sista meningen, »dylikt beslut må ej överklagas», måtte utgå såväl i 5 § som i 11 § och jag ber, herr talman, att få framställa detta yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Källman* och *Ehrnberg*.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Jag förmodar, att om herr Åkerberg hade uppmärksammat följt förhandlingarna, hade han vetat, att vi alldeles nyss avslagit fröken Hesselgrens motion i sammanhang med behandlingen av före-

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
gående ärende, statsutskottets utlåtande nr 121. Då herr Åkerberg emellertid här inlett en realdebatt, tror jag att det är önskvärt, även om jag är övertygad om att herr talmannen icke kan ställa proposition på hans yrkande, att frågan belyses något från andra sidan också.

Jag kan nämligen inte komma ifrån, när det gäller de krav, som framförts i fröken Hesselgrens motion, att man inte hållit sig i önskvärd mån till sanningen.

Vad är det, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, och hur ligga dessa förhållanden till? Det förbigår herr Åkerberg. Befolkningskommissionen hade föreslagit, att alla nuvarande barnmorskor skulle ha 1,500 kronor per år i begynnelselönen. Denna begynnelselön konstruerades på det sättet att barnmorskorna som för närvarande ha 950 kronor i statsgaranterad kontantlön, därtill skulle få 350 kronor i ersättning för de patientavgifter, som de nu äga uppbära — denna ersättning representerar 35 förlossningar efter 10 kronor för varje — och dessutom 200 kronor i ersättning för förvård. På det sättet får man siffran 1,500 kronor för år. Vidare skulle enligt befolkningskommissionens förslag två ålderstillägg på 100 kronor vardera utgå efter 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, varigenom slutlönen skulle komma upp i 1,700 kronor. Beträffande framtidens barnmorskor, för vilka utbildningstiden skulle i det närmaste fördubblas mot den nuvarande — det böra vi observera — har befolkningskommissionen föreslagit en lön av 1,800 kronor, vartill komma tre ålderstillägg å 100 kronor vardera efter 3, 6 och 9 års väl vitsordad tjänstgöring. Denna lön på 1,800 kronor behöva vi inte diskutera nu, ty socialministern har avböjt denna omläggning. Han har inte velat förlänga utbildningstiden från två år upp till tre och ett halvt år.

Vad ha nu barnmorskorna själva sagt om förslaget? Jo, de anföra, att »kommissionen i det stora hela väl tillgodosett våra intressen och synpunkter». De säga vidare, att en lön av 1,500 kronor visserligen är en liten lön, men de tillägga: »kommissionen erinrar emellertid i detta sammanhang med rätta om den fördel, som ligger däri, att denna bestämda årsinkomst blir bestående under alla förhållanden» — med minskat barnantal har nämligen hittills deras inkomst minskats — och »vidare få vi ej bortse från förmånen av den väl automatiskt inträdande ökningen i pensionsunderlaget jämsides med löneförhöjning».

Men därtill framhåller föreningen, att det vore ändå önskvärt, att man jämkade så, att »en viss relation kunde fastställas mellan den fixa lönen och arbetskvantiteten» genom ett bestämt tilläggsarvode för varje förlossning utöver ett visst antal. Den tanken har befolkningskommissionen haft uppe men avvisat. Barnmorskorna yttra vidare i sin skrivelse: »Med denna av oss tänkta förändring torde den förmärkta misstämningen bland en del barnmorskor mot denna detalj i förslaget kunna delvis hävas eller åtminstone avsevärt minskas», och så sluta de med att säga, »att förslaget i stort sett innebär så stora fördelar, att detsamma bör kunna läggas till grund för en blivande lagstiftning i ämnet».

Socialministern har tagit fasta på detta önskemål från barnmorskornas sida. Han har först och främst givit de nuvarande barnmorskorna tre ålderstillägg i stället för två, med en begynnelselön av 1,500 kronor. Han har vidare föreslagit, att det skall utgå ett tillägg på lönen av 10 kronor för varje förlossning utöver 25, vid vilken barnmorska under loppet av ett kalenderår biträtt, och slutligen har han givit dem, som äro eller bli kompetenta därtill, ersättning med 300 kronor för s. k. förebyggande barnavård.

Alltså kan en barnmorska även med den nuvarande korta utbildningen, i fall hon genomgår denna kurs i barnavård, komma upp till en lön av 1,800 kronor

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
per år plus tre ålderstillägg, eller precis lika mycket som de nya barnmorskorna skulle få enligt befolkningskommissionens förslag och mera än vad barnmorskornas organisation förklarat sig tillfreds med. Icke förty komma motionärerna och vilja driva lönerna i höjden. Jag får säga att det sättet icke är tilltalande, att när ett organisationskrav tillmötesgåtts fullt ut och litet till, motionärer fordra mera.

Man får också anlägga en annan synpunkt på denna fråga, nämligen den, att det i landet finns 1,600 barnmorskor, fastän vi bara behöva 850 stycken. Om vi kunde nyorganisera barnmorskeväsendet i denna dag, skulle 850 distriktsbarnmorskor vara ett tillräckligt antal. De ha sex månaders uppsägningstid, och vore det en enskild arbetsgivare, som de vore anställda hos, kunde denne säga till dem, att de inte vidare hade anställningen kvar. Men en så obillig handling begår inte det allmänna, utan man behåller även de övertaliga i tjänst. Då avgången bland barnmorskorna är ungefär 60—80 stycken om året, får staten avlöna 600 å 800 barnmorskor under den närmaste tioårsperioden med dessa nya löner, utan att vederbörande få tillräckligt att göra. Denna överorganisation kostar $1\frac{1}{2}$ miljon kronor per år under den närmaste tioårsperioden, även med de löner, som här äro fastställda. Riksdagen bör ha klart för sig, att när den godkänner Kungl. Maj:ts förslag, är det ett mycket humant förslag, som innebär betydande uppoffringar för statsverket.

Slutligen vill jag upplysa herr Åkerberg därom, att förslaget, att landstingen skola lämna lönetillskott, icke tillkommit på utskottets initiativ. Ett närmare studium av propositionen skall övertyga herr Åkerberg om, att Kungl. Maj:t just anvisat denna utväg, och glädjande nog har utskottet ställt sig bakom propositionens ståndpunkt i denna del. Det är klart, att det icke föreligger några svårigheter att härvidlag verkställa en undersökning. Barnmorskorna skola föra journaler och även deklarerera sina inkomster, och på denna grundval torde barnmorskestyrelserna i de olika länen säkerligen kunna klara uppgiften. Och om det nu skulle befinnas, att herr Åkerberg såsom ledamot av barnmorskestyrelsen i alla fall finge svårigheter härvidlag, vill jag fästa uppmärksamheten på att det framlagda organisationsförslaget öppnar möjlighet att ersätta barnmorskestyrelserna med förvaltningsutskotten. Och då kunna ju de klara upp vad barnmorskestyrelserna icke förmå.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Lönefrågan är ju i själva verket avgjord genom det beslut kammaren fattade i anledning av statsutskottets utlåtande nr 121, och jag skall därför inte närmare uppehålla mig vid saken, i all synnerhet som den siste ärade talaren utförligt bemötte herr Åkerberg.

Vad åter angår herr Åkerbergs kritik mot den av andra lagutskottet föreslagna ändringen i 6 §, där två kilometer minskats till en, vill jag erinra om att utskottet i sin motivering varit angeläget om att framhålla den i statsutskottsutlåtandet i detta ärende omförmälda utredningen även bör gälla frågan om statsbidrag till kostnader för barnaföderskas färd från och till förlösningssanstalt. På det sättet skulle man kunna tillgodose det önskemål, för vilket herr Åkerberg velat göra sig till tolk — ett i och för sig mycket beaktansvärt önskemål.

Anledningen till att andra lagutskottet föreslagit denna ändring är förresten, att utskottet blivit övertygat om att ett åläggande för barnmorskan att färdas till fots så lång väg som två kilometer skulle vara olämpligt icke bara ur hennes egen, utan även ur barnaföderskans synpunkt. Det har sagts, att de utensilier som barnmorskan måste vara utrustad med ofta utgöra en alltför

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
tung börda för henne, när hon skall ta sig fram i sitt tjänsteärende. Det är säkerligen mycket välbetänkt att ordna det så, att barnmorskan icke kommer till förrättningen uttröttad och enerverad.

Slutligen ber jag att få meddela, att jag för egen del inte har någonting emot att kammaren bifaller herr Johanssons yrkande om strykning av den sats i 5 §, 2 mom., och i 11 §, sista stycket, som lyder: »Dylikt beslut må ej överklagas». Jag skulle tro, att andra lagutskottet icke heller har någonting att invända däremot.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Åkerbergs yttrande endast påpeka, att det även i den kungl. propositionen uttryckligen framhållits, att i den mån de lönebestämmelser, som skulle fastställas enligt Kungl. Maj:ts förslag, på någon punkt skulle leda till att någon distriktsbarnmorska finge sina inkomster minskade — jag tror inte det skall bli i många fall — torde man kunna påräkna att landstingen ge nödigt lönetillägg. Det är visserligen sant, att det inte kan fattas något beslut om att landstingen skola ge sådana löneutfyllnader. Men bland annat med hänsyn till de mycket betydande och ur praktisk synpunkt onödiga utgifter, som statsverket åtagit sig, då det avlönar ett mycket stort antal icke behövliga barnmorskor ända till dess pensionsåldern avlägsnar dem ur yrket, har man emellertid ansett det vara ganska rimligt, när det gäller de småsummor, som det här kan bli fråga om, att landstingen ville åtaga sig att bestrida dem. Det tycker jag uppriktigt sagt från landstingsledamöternas sida inte är någonting att bråka om. Även om man får sätta sig ner och göra en addition och en subtraktion, bör man kunna stå ut med den saken — det måste jag verkligen säga. En kritik av bestämmelsen från den utgångspunkten, att den kunde vålla litet besvär, hade jag inte väntat mig.

Beträffande 5 §, 2 mom. vill jag bara meddela, att jag inte har någon erinran att göra mot det förslag, som herr J. B. Johansson framställt i kammaren, nämligen att orden »Dylikt beslut må ej överklagas» måtte utgå ur lagtexten.

Herr **Åkerberg**: Herr talman! Jag hade tänkt begära ordet i denna fråga redan vid behandlingen av det föregående ärendet. Det hela gick emellertid så hastigt, att jag inte hann göra det — eftersom det ju fanns en reservation, litade jag på att någon annan skulle ta upp diskussionen. Nu finns det en reservation knuten även till detta betänkande, och jag tänkte mig, att det då fanns en möjlighet att i anknytning till denna framställa mitt yrkande. Herr talmannen har nu meddelat mig att han, eftersom ärendet praktiskt taget nyss blivit avgjort, inte kan framställa proposition på detta mitt förslag, varför jag inte har någonting annat att göra än att återtaga mitt yrkande.

Men jag vidhåller min uppfattning, trots herr Björcks jonglering med siffror. Jag har i 20 år varit ledamot och till och med kassör i barnmorskestyrelsen i Örebro län, och jag vet, att åtminstone där flertalet av distriktsbarnmorskorna förut haft högre inkomster än vad de komma att få enligt det nu föreliggande förslaget.

Det var dock icke främst med tanke på barnmorskorna, som jag framställde mitt yrkande, utan med tanke på landstingen och deras organ. Nu hänvisade herr Björck till att det går att skjuta saken från barnmorskestyrelserna till förvaltningsutskottet. Det hjälper nu under alla förhållanden inte mig, eftersom jag tillhör förvaltningsutskottet också.

Jag hade verkligen lagt märke till att det även i propositionen fanns en hänvisning till att landstingen böra lämna den löneutfyllnad, som är erforder-

Lagförslag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. (Forts.)
 lig för att ingen skall få minskade inkomster. Det var inte alls min mening att ta någon ära från departementschefen, men för korthetens skull hänvisade jag endast till utskottet.

Jag har, herr talman, alltså endast att återtaga mitt tidigare yrkande.

Herr Sandström: Herr talman! Med anledning av den diskussion, som här förekommit, ber jag att få taga tillbaka mitt yrkande om bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen och ber i stället att få ansluta mig till det av herr J. B. Johansson framställda yrkandet.

Häri instämde herr *Reuterskiöld*.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, att utskottets hemstäl- lan skulle bifallas med den ändring i utskottets förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., att sista meningen i 5 § 2 mom. och likaledes sista meningen i 11 § andra stycket utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr Johan Bernhard Johanssons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av väckt motion om rätt för vissa förtidsavgångna officerare och underoffice- rare i arméns och kustartilleriets reserver att vid uppnådda 55 levnadsår utbe- komma pensions kapitaliserade värde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av väckta mo- tioner angående beredande av förbättrade löneförmåner åt vissa konstaplar vid fästningspolisen i Boden.

*Om löneför-
bättring åt
vissa konstap-
lar vid fäst-
ningspolisen
i Boden.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *P. Sandström* och *O. Bergqvist* (I: 26) och den andra inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* (II: 27), hade hemställts, att riksdagen, för att bereda de äldre fästningspoliskonstaplarna i Boden kompensation för omöjliggjord be- fordran och för uppkommen försämring i pensionsförmåner, måtte besluta, att följande konstaplar, vilka den 18 december 1936, efter 20 års väl vitsordad tjänst, erhållit fanjunkares tjänsteställning, skulle uppflyttas i överkonstapels lönegrad från och med den 1 januari 1937, nämligen:

Anton Rudolf Eriksson, Emanuel Murén, Otto Weimer, Carl Emil Feijen, Sven Olof Malmkvist, Frans Winberg, Carl Arvid Westerberg, Arvid Nestor Rödin, Nils Verner Engström, Per Arvid Lindgren, Nils Hjalmar Fredriksson, Gustav Arvid Brännström, Viktor Ohlsson och Karl Albin Vikman.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 26 och II: 27 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Sandström: Herr talman! Uti det föreliggande ärendet ha motionä- rerna hemställt, att riksdagen, för att bereda de äldre fästningspoliskonstaplar- na i Boden kompensation för omöjliggjord befordran och för försämring i pen- sionsförmåner, ville besluta, att fjorton i motionerna uppräknade fästnings- poliskonstaplar, vilka den 18 december 1936, efter minst 20 års väl vitsordad

Om löneförbättring åt vissa konstaplar vid fästningspolisen i Boden.
(Forts.)

tjänstgöring, erhållit fanjunkares tjänsteställning, måtte uppflyttas i överkonstapels lönegrad från och med den 1 januari 1937.

Till grund för motionerna har i första hand åberopats en av kommendanten i Boden den 14 december 1935 till Konungen avlåten underdånig skrivelse, däri kommendanten på anförda skäl hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att konstapel vid fästningspolisen i Boden måtte i samband med medgiven uppflyttning i tjänsteklass jämväl uppflyttas i tredje lönegraden i löneplan C enligt gällande avlöningsreglemente för officerare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet.

Av den motivering, som förekommer i motionerna, framgår i huvudsak följande.

Fästningspolispersonalen i Boden uppfördes på ordinarie stat enligt riksdagens beslut år 1916, därvid samtidigt personalstyrkan, som förut utgjort 5 överkonstaplar och 5 konstaplar, fastställdes till en poliskommissarie, 5 överkonstaplar och 24 konstaplar. Enligt den då genomförda organisationen, som fortfarande äger bestånd, blevo befodringsförhållandena inom kåren försämrade så till vida som antalet överkonstaplar förut varit lika stort som antalet konstaplar men genom den förändrade organisationen minskades till att endast utgöra något mer än en femtedel av konstapelsnumerären. Härav har blivit en följd, att av de år 1917 anställda ordinarie konstaplarna endast fyra kunnat erhålla befordran till överkonstaplar, under det att tolv alltjämt kvarstå obefordrade i sina konstapelsbefattningar med en tjänstetid vid försvaret av mellan 22 och 32 år. Det kan därför med fog framhållas, att så ogynnsamma förhållanden knappast äro rådande inom någon annan personalgrupp vid försvarsväsendet. Så utgör exempelvis slutlönen för en fästningspoliskonstapel i högsta lönegraden 90 kronor mindre än för en sergeant i samma lönegrad, ehuru en sergeant, med vilken en fästningspoliskonstapel i tjänsteställning är likställd, i de allra flesta fall kan bliva befördrad till fanjunkare och sålunda under en större del av tjänstetiden kommer i åtnjutande av bättre löneförmåner och vid avskedstagandet däremot svarande högre pension. Härav framgår tydligt, att fästningspoliskonstaplarna äro i såväl avlönings- och befodrings- som pensionsförhållanden mycket sämre lottade än sergeanterna. Genom 1921 års löneroglering ha tyghantverkarna, vilka förut varit likställda med fästningspoliskonstaplarna, beträffande såväl tjänsteställning som löneförmåner uppflyttats i lönegraden C 3, medan fästningspoliskonstaplarna, trots det att framställning gjorts om att även de måtte erhålla högre lön, fått kvarstå i lönegraden C 2, vartill kommer, att en del tyghantverkare som kompensation för utebliven befordran enligt förra riksdagens beslut uppflyttats i ytterligare en högre löneklass. Enligt det år 1935 fastställda militära pensionsreglementet hade pensionsunderlaget ökat för fästningspoliskonstapel och sergeant med 35 kronor per år samt för fästningspolisöverkonstapel och fanjunkare med 168 kronor per år, under det att pensionsavgifterna i samband därmed ökats med respektive 21 och 27 kronor per år; således åtnjuter en polisöverkonstapel mot erläggande av endast 6 kronor högre pensionsavgift en nära nog tre gånger högre ökning i pensionen. Då en konstapel vid fästningspolisen på grund av förut anförda omständigheter icke för närvarande och den närmaste framtiden kan erhålla befordran och därmed uppflyttning i högre löneklass, blir följden den, att han under en lång följd av år får vidkännas pensionsavdrag, som vid pensionsreglementets sista fastställande ökats med 21 kronor per år, men icke erhåller större pensionsförhöjning än 36 kronor per år.

Av det citat jag nu lämnat från de i ämnet väckta likalydande motionerna torde framgå, att de nu avsedda fästningspoliskonstaplarna genom vissa sam-

Om löneförbättring åt vissa konstaplar vid fästningspolisen i Boden.

(Forts.)

verkande omständigheter blivit försatta i en för dem uti befordrings-, löne- och pensionshänseende mycket ogynnsam situation, som rättvisligen borde föranleda till att statsmakterna här skulle ingripa reglerande. Det har emellertid hitintills icke skett, och det ärade statsutskottet har icke ansett sig kunna i någon mån tillmötesgå de i motionerna framställda önskemålen. Utskottet har till grund för sitt avstyrkande utlåtande hänvisat till att motioner i samma syfte som de nu föreliggande väckts vid 1936 års riksdag, utan att desamma då föranledde någon riksdagens åtgärd, ävensom att några nya omständigheter icke tillkommit, som borde föranleda riksdagen att nu intaga annan ståndpunkt i ärendet. Det är riktigt, att några nya omständigheter icke tillkommit sedan förra årets riksdag, men motionärerna ha trots sig kunna antaga, att det särskilda utskott, som vid behandlingen av den utomordentligt stora och vidlyftiga frågan om hela försvarsväsendets ordnande hade att även lägga hand vid denna detalj rörande fästningspoliskåren i Boden, icke hade tid och möjlighet i övrigt att ägna ifrågavarande speciella angelägenhet någon större uppmärksamhet, ett förhållande som bestyrkes därav, att det särskilda utskottet utan någon som helst motivering avstyrkte de år 1936 i ämnet väckta motionerna, och att det därför vore skäl att vid årets riksdag återkomma för att söka vinna ökad förståelse för att här avsedda tjänstemannakategori måtte erhålla något förbättrade löneförmåner.

Då statsutskottet uti sitt betänkande med anledning av vad i motionerna anförts rörande befordringsmöjligheterna inom fästningspoliskåren framhållit, att befordran till överkonstapel icke, såsom fallet är med kompani- och underofficerare, sker genom uppflyttning i tur, utan äger rum genom urval bland dem, som anmält sig som sökande, tillåter jag mig erinra om att befordran till överkonstapel inom berörda kår på grund av förhållandenas egen natur i allt fall *faktiskt* tillgår på sådant sätt, att därtill befordras väl meriterad och förtjänt sökande inom samma kår och förläggning.

Slutligen vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att ett bifall till motionerna icke skulle komma att försäkra någon större utgiftsökning, ity att merkostnaden under de närmaste åren beräknats komma att uppgå till högst 3,000 kronor om året, ett i sanning ganska blygsamt belopp i dessa tider, då ökade utgifter på miljoner och åter miljoner kronor för olika ändamål beviljas av statsmakterna.

Under hänvisning till vad jag nu anført dristar jag mig, trots det att ett enigt statsutskott avstyrkt, att yrka bifall till de i ärendet väckta motionerna.

Herr Borell: I anledning av vad den ärade motionären nu anført skall jag tillåta mig att något närmare motivera de skäl, som ligga bakom utskottets avslagsyrkande.

Motionärerna göra gällande, att fästningspoliskonstaplarna ha sämre befordringsmöjligheter än andra vid försvarsväsendet, att de fått en faktisk försämring i sina pensionsvillkor, trots att de efter det nya tjänstepensionsreglementets ikraftträdande få vidkännas högre avgifter, samt att deras möjligheter till befordran försämrats också därigenom, att pensionsåldern blivit sänkt.

Det ligger emellertid, såsom utskottet redan framhållit, icke så till, att fästningspoliser i tur och ordning befordras till överkonstaplar liksom t. ex. sergeanter befordras till fanjunkare, ty överkonstapelsbeställningarna tillsätts efter ansökan. I Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående fästningspolisens i Boden och Karlsborg tillsättande m. m. av den 28 mars 1917 stadgas uttryckligen, att alla beställningar vid fästningspolisen skola tillsättas, sedan

Om löneförbättring åt vissa konstaplar vid fästningspolisen i Boden.
(Forts.)

ledig befattning ledigförklarats genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Befordran till överkonstapel kan alltså sägas ske genom urval bland därför lämpliga poliskonstaplar.

Det är naturligtvis riktigt, att möjligheterna för fästningspoliserna att bli befordrade till överkonstaplar äro proportionvis mindre än för sergeanterna att bli fanjunkare, då antalet överkonstaplar är 5 och antalet konstaplar är 24, d. v. s. då proportionen är 1:4,8, medan proportionen mellan fanjunkare och sergeanter är 2:3, i båda fallen efter 1936 års försvarsordnings genomförande. Detta hänger dock samman med behovet av beställningshavare i olika grader.

Ett bifall till motionärernas förslag skulle innebära, att man i praktiken ökade antalet överkonstaplar, eller förklarade tjänstgöring, som fullgöres av fästningspolis Konstaplar, likvärdig med överkonstapels, och detta måste vara orimligt.

Någon försämring i befordringsmöjligheterna för fästningspoliserna kan icke sägas ha inträtt vare sig genom 1925 eller 1936 års försvarsordning; detta bevisas av att försvarsväsendets lönenämnd vid avgivande hösten 1934 av förslag till tillfällig löneförbättring för viss personal, löjtnanter och sergeanter, som fått sina befordringsmöjligheter väsentligt försämrade genom 1925 års försvarsbeslut, också prövade framställning i samma syfte från fästningspolispersonalen, men förklarade sig icke kunna tillstyrka densamma. Kungl. Maj:t lämnade den också utan avseende.

Det förhåller sig så, att antalet överkonstaplar alltsedan tiden före 1925 varit och alltjämt är 5, medan antalet poliskonstaplar varit och fortfarande är 24, av vilka 6 intill den 1 juli 1937 äro extra ordinarie befattningshavare, men därefter uppföras såsom ordinarie, liksom övriga 18.

Vad beträffar pensionsvillkoren, ha de icke försämrats genom 1935 års pensionsreglemente, ty pensionsbeloppet är något högre än tidigare; försämringen skulle ligga däri, att pensionsavdraget blivit något större än den tidigare pensionsavgiften, men sak samma gäller för andra pensionsberättigade befattningshavare vid försvarsväsendet och har icke för någon likställd grupp ansetts böra medföra rätt till kompensation. Pensionsålderns sänkning kan icke heller anses utgöra skäl för löneförbättring; pensionsåldern har ju sänkts också för ett betydande antal andra befattningshavare utan att löneställningen förbättrats.

Det kan naturligtvis vara möjligt, att den nuvarande löneställningen för fästningspolis Konstaplarna icke är fullt rättvis, alltså att de placerats i för låg lönegrad med hänsyn till tjänsteuppgifterna, men denna fråga synes i så fall böra bli föremål för övervägande i samband med den realprövning av lönerna för försvarsväsendets personal, som äger rum i 1936 års lönekommitté.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av väckt motion om statens gäldande av kostnaderna för hemtransport av officer och underofficer med vederlike, som i fredstid avlidit under tjänstgöring å främmande ort, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av vissa framställningar rörande anslag till sjöförsvaret.

Punkten 1.

Under punkten 97 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 5,823,000 kronor.

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *O. A. Nordborg* m. fl. (nr 143) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Andersson* i Grimbo m. fl. (nr 323), vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för modernisering av den artilleristiska och nautiska utrustningen på pansarkryssaren »Fylgia» anvisa ett anslag av 576,000 kronor att fördelas på två nästkommande budgetår.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 143 och II: 323, i de delar varom här vore fråga, till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 5,823,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Jonsson* i Lycksele, *Magnusson* i Skövde, *Jeppsson* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 143 och II: 323, i de delar varom här vore fråga, till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 6,111.000 kronor.

Herr **Domö**: Herr talman! Det sätt, varpå statsutskottet i sitt föreliggande utlåtande nr 139 behandlat de särskilt från högerhåll väckta motionerna rörande vårt sjöförsvaret, avviker inte från det sätt, varpå statsutskottet tidigare behandlat andra från vårt håll vid årets riksdag väckta försvarsmotioner. Statsutskottet är visserligen inte känt som något pratsamt utskott, men knappast blir det så fåordigt som när i år försvarsmotioner behandlas. Då blir uttryckssättet verkligen kort och militäriskt — och avvisande. Genom denna telegramstil har utskottet också på ett ganska bekvämt sätt avbrödat sig skyldigheten att ens antydningssvis behöva styrka, att de nuvarande marina försvarsanordningarna äro något så när tillfredsställande, liksom att gendriva de sakliga synpunkter, som uppburit motionärernas framställningar.

Denna knapphändighet kan visserligen icke förhindras, sådant det parlamentariska läget nu är, men det kan omöjligen vara ägnat att främja en saklig debatt om det vitala spörsmål, som hållandet av ett betryggande riksförsvaret till sjöss utgör. Det kan icke vara någon hemlighet för utskottet, att uppfattningarna om flottan divergera i alla partier, blott man kommer utanför riksdagspartierna, ja, att en mycket stark opinion hyser den största oro och de allvarligaste bekymmer för de uppenbara bristfälligheterna i vårt marina försvaret.

För vår del gävo vi i en reservation i fjolårets försvarsutskott uttryck för vår otillfredsställelse med försvarsfrågans lösning i vissa avseenden. Ingenting har inträffat sedan dess, som kan dämpa vår oro. Tvärtom hänryta många

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
faktorer i det nuvarande världspolitiska skeendet på att ännu större grund nu finnes för dessa bekymmer. Vi blevo visserligen överröstade i fjol, men det skulle vara föga bevänt med styrkan av vår sakliga övertygelse, om vi i år, då det utrikespolitiska läget än mer förmörkats och landets ekonomiska och statsfinansiella bärkraft åtminstone tillfälligtvis förbättrats, skulle svika samma övertygelse. Även om vi ej överskattat möjligheterna att vinna någon framgång med våra motioner, hyste vi faktiskt på nyåret, när dessa motioner förbereddes, den förhoppningen, att det begynnande samförståndet i fjol i försvarsfrågan skulle kunna utvecklas till att även inbegripa flottan. Framför allt ville vi ej släppa hoppet om att en verklig prövning och saktidiskussion skulle kunna uppstå. Det är mig omöjligt att se, att statsutskottets utlåtande infriat dessa förhoppningar. Den anda, som talar ur utskottsutlåtandet, verkar allt annat än lugnande på alla dem, som oroa sig för den sårbara punkt, som flottan nu utgör i vår försvarsordning, för att ej tala om sjöförsvarets egna män, vilka man förelägger försvarsuppgifter, som de själva enligt egen manifesterad uppfattning under nuvarande förhållanden endast svårligen kunna fullgöra. Jag vill uttala den förhoppningen, att uttalandena från statsrådsbänken och från majoritetens representanter i dag skola visa en större villighet till saklig prövning och ömsesidig förståelse än den, som gör sig gällande i utskottsutlåtandet. Våra motioner ha, märk väl, icke tillkommit som någon aktion *mot* regeringen, utan *för* försvaret och allenast *för* försvaret.

Den svenska flottdebatten av i dag föres liksom om vi befunne oss på de världspolitiska händelsernas läside. Ingenting kan väl dock vara oriktigare än att tro, att Östersjön eller Skagerack i händelse av en stormaktskonflikt skulle bli ett avspärrat innahav, dit inga krigiska stormar skulle kunna nå. Det kan givetvis icke vara någon obekant, att Tyskland rustar till sjöss, att England gör detsamma, att Ryssland genom sitt nya kanalsystem, vilket bl. a. gjort Moskva i dagarna till en hamnstad, mycket lättare än förr kan till Östersjön överföra en del av sin marin, att den ryska flottans partiella basering i Ishavet förändrat vår marina belägenhet, att våra malmångare nu mer än tidigare kunna utgöra ett eftersökt mål i ett krig, innebärande en svår komplikation i möjligheterna att hålla vår neutralitet okränkta. Till allt kommer, att utsikterna att vidmakthålla vår sjöburna handel och överhuvud bevara förbindelserna utåt äro i främsta rummet beroende på de maktmedel, som vi kunna räkna med i vår flotta. Den säkerhetsgördel, som flottan utgör, har under nuvarande läge icke den tillförlitlighet, som kan anses önskvärd och för relativt begränsade kostnader också kan nås; ju mer vi eftersätta denna möjlighet till säkerhet, desto större bli våra svårigheter att i en farlig situation kunna förhindra överflyttandet av kriget till våra egna gränser, och desto allvarligare blir i samma stund vårt försörjningsproblem. *Vårt* samvete kan ej känna sig tillfreds med att landet skall ställas inför dessa perspektiv utan att de åtgärder vidtagas, som i förevarande läge äro ekonomiskt möjliga. Vi kunna icke flegmatiskt och indolent betrakta sjöförsvarets intressen. Och vi måste fråga oss, om icke majoriteten själv innerst inne inser, att det tre-kropparsproblem, som försvarsfrågan utgör, först då vinner sin riktiga avvägning, till gagn även för armén och flyget, när den flotta och de örlogsstationer, vi ha, blivit verkligt stridsdugligt upprustade. Regeringsblockets representanter bruka ofta säga, att man skall ge akt på tidsläget. Jag skulle vilja göra den reflexionen med anledning därav: vore det inte nu skäl i att ge akt på tidslägets krav i nu förevarande fråga?

Vi ha begärt bl. a. en förstärkning genom anskaffande av motortorpedbåtar, en bättre bemanning, ett tillgodoseende av behovet av minor, luftvärnsmateriel m. m., en ökning av luftskyddet för våra örlogsstationer samt en utflytt-

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
ning av luftvärnsmateriel m. m. från Älvsborgs fästning. Däremot ha vi ej ansett det möjligt för riksdagen att förrän nästa år ta ställning till frågan om ersättningsbyggnader och därmed sammanhängande typfrågor. Jag betvivlar i hög grad, att någon ansvarig här skall kunna stå upp och bedyra, att dessa försvarsförstärkningar i och för sig skulle vara obehövlige eller att vi varit ute i ogjort väder.

Herr talman! Marint mer sakkunniga personer än jag komma i fortsättningen av denna debatt säkerligen att närmare beröra åtskilliga av de spörsmål, som innefattas i våra motioner, och jag skall därför avstå därifrån. Men ett par randanmärkningar vill jag dock göra. Jag frågar mig sålunda, med tanke på den prisstegring, som nu äger rum, om det icke varit med klok och förtänksam politik bättre överensstämmande att nu kontraktera om köp av t. ex. motortorpedbåtar än att vänta till ett annat år, då kostnaderna kunna avsevärt ha stegrats. Jag frågar mig vidare, med tanke på den bristfälliga personaluppsättningen, om icke det nuvarande inbördeskriget i Spanien härvid har den erfarenheten att ge, att regeringsflottan trots sin numerära övervikt varit i hög grad obrukbar och till ingen nytta blott på grund av befälsbristen. Och vad »*Españas*» sänkning beträffar, visar denna händelse antingen behovet av betryggande luftvärn, därest nu sänkningen skedde genom flyganfall, eller också behovet av minmateriel, därest sänkningen åstadkoms genom en mina.

Naturligtvis förbiser jag icke, att vår flotta i många avseenden har en fullgod utrustning, och att analogierna därför ej böra drivas för långt. Men jag tvekar icke att påstå, att 1936 års försvarsbeslut och dagens statsutskottsbetänkande lämnat vår flotta i ett sådant tillstånd, som ej blott försvagat vår första försvarsgördels hållfasthet, utan därmed även försvagat hela 1936 års eljest så lofvärda riksförsvaret. Regeringen, som ej behöver känna några hinder att infånga det försvarspolitiska intresset, som nu alltmera utbretts till alla landsdelar och klasser, borde ej ha tvekat att bota den brist, varav fjolårets försvarsbeslut lider till följd av de allt för knappt utmätta marinanslagen. Regeringen borde så mycket mindre ha tvekat, som här icke är fråga om *revision* av detta beslut utan om *reparation*. Det kan icke vara något folkligt drag, att flottan i fråga om anslagen till t. ex. utrustning och bemanning skall vara försvarets »askunge». Den liknöjdhet — jag kan tyvärr icke finna något annat ord — som flottan är föremål för, att döma av statsutskottets betänknade, kan ej översättas med annat än en ljusblå — eller kanske i detta sammanhang rättare sagt marinblå — optimism, enligt vilken allt ändå till slut reder upp sig. Just därför, att denna optimism står i sådan tydlig motsats till de allmänna uppfattningarna om försvarets behov i övrigt, förvånar den oss lika mycket som den ingivit de ansvariga marina myndigheterna ett omiskännligt missmod. Med vår känsla för ansvar för det allsidiga riksförsvarets nödvändighet i dessa tider kunna vi icke dela denna optimism, och därför kunna vi icke heller frångå de krav, vi i våra motioner framställt.

Herr talman! Jag tillåter mig att på den nu föredragna punkten yrka bifall till den vid samma punkt fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Såsom framgår av det nu föreliggande utlåtandet har utskottet i samband med några ur fjärde huvudtiteln utbrutna punkter sökt ytterligare lämna svar på en del av de motioner, vilka högerpartiet eller rättare sagt några högermotionärer funnit anledning väcka i avsikt att på vissa punkter få till stånd en ökning av de i fjol beslutade försvarsutgifterna. Tidigare i år har riksdagen avgjort nämnda högermotionärers yrkanden om utredning av frågan om ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. Resultatet av denna utredning ville motionä-

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
rerna ha på bordet genast, ja, de önskade, att förslag härom skulle framläggas redan vid innevarande års riksdag. Då emellertid riksdagen i sitt beslut redan i fjol hade bemyndigat regeringen, att om läget skulle därtill föranleda, redan på en gång använda de då anslagna 50 miljonerna till materiel för armén, så föranledde denna motion i år icke någon åtgärd från riksdagens sida. Vid ett senare tillfälle under denna riksdag har beslut fattats angående ett par andra yrkanden från högermotionärer. I samband därmed avslogs ett yrkande på icke mindre än 13 miljoner kronor till luftvärnsmateriel utöver vad som beslöts i fjol.

Vad kunna nu egentligen alla dessa motioner innebära, som högerpartiet genom enskilda motionärer ständigt för fram? Det är ju alla bekant, att riksdagen i fjol fattade beslut dels om ny försvarsorganisation, och dels om den ekonomiska ram, som landet i anledning av beslutet hade att räkna med. Icke minst högern har ganska ofta stoltserat med att säga att den också verkat för detta beslut. Högern har således gärna velat ha äran av att hava medverkat till ett beslut, som även det socialdemokratiska partiet vid nämnda tillfälle förklarade sig vilja stå solidariskt med i framtiden. Här möta vi nu yrkanden i dag, vilka gå ut på en ökning i ett fall av 15 miljoner kronor. Man har anledning till undran om det i ett lands finanser skulle råda ordnade förhållanden, därest man på yrkande av enskilda motionärer utom den uppgjorda budgeten skulle anslå medel till sådana belopp? Varför har nu endast högerpartiets motionärer framkommit med dylika yrkanden? Dessa frågor äro i alla händelser samtliga prövade under fjolårets debatter i såväl försvarskommissionen som i försvarsutskottet och i riksdagen. I stort sett äro alltså alla dessa frågor, som nu här föras fram motionsvägen, förut grundligt prövade. Det är också klart, att lika väl som högerpartiets motionärer kunna framlägga motioner om ändringar, så finns det andra riksdagsledamöter, som skulle kunna motionera såsom uttryck för det missnöje med försvarsbeslutet, vilket för dem rådde på vissa punkter. Här förelåg i fjol, som herrarna minns, vid sidan om propositionen flera motioner med yrkanden om avsevärt lägre försvarsutgifter. Det är väl icke meningen, att högern ensam skall ha monopolrätt på att efter det beslut i frågan är fattat komma med motioner om ändring? Yrkanden om jämkningar kunna lika väl komma från alla de andra riksdagsledamöter, som voro missnöjda med att den ekonomiska ramen gjordes så vid, som den blev. Denna ram ligger för övrigt säkerligen i överkantens av vad landet kan tåla i utgiftsväg. Men medan högern ständigt under denna riksdag framhållit sina önskemål och ånyo framfört sitt missnöje med försvarsbeslutet, så ha i stället de andra motionärerna från i fjol ansett sig böra vara lojala mot beslutet, eftersom en så stor majoritet stod bakom detsamma i fjol.

Herr Domö sade, att vi voro fåordiga i statsutskottet. Jag undrar, om man inte har anledning säga, att detta är just vad utskottet bör vara mot dessa nu liksom i fjol missnöjda minoritetsmotionärer. Detta, att högern ständigt gör invit till fortsatta principdebatter i en fråga, som är avgjord, bör väl inte uppmuntra till allt för stor mångordighet från utskottets sida. Jag skulle vilja påstå, att om nu statsutskottet ansett sig inte ha anledning att behandla motionerna med allt för många ord, så måste man ge åtminstone högern den komplimangen, att orden på det hållet flöda synnerligen rikligt, ja, nästan alltför rikligt.

Vidare yttrade herr Domö, att detta är en aktion inte *emot* regeringen, utan endast *för* försvaret. Denna aktion fördes ju också i fjol. Tro herrarna, att det blir bättre, när man ständigt återupprepar en förut tillbakavisad aktion mot ett beslut, som så nyligen blivit fallet? Det är ingenting nytt, att högern ständigt motionerar i försvarsfrågan. Även på den tid, då riksdagen med stor

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
majoritet beslöt 1925 års försvarsordning, var högern missnöjd. Om jag inte missminner mig, motionerade högerpartiet tio dagar efter den tidpunkt, då försvarsorganisationen börjat tillämpas, om att få en annan organisation till stånd. Även sedermera, fastän tiderna ju medgävo ett nedskrivande av försvarsutgifterna, fortsatte i alla fall högerpartiet precis som nu att motionsvis i riksdagen upptaga alla punkter, där de militära myndigheterna fått sina anslag beskurna. Det är alltid så, att de militära myndigheterna, vilka inte såsom regeringen ha någon skyldighet att inpassa anslagen i ett större sammanhang, äro något mera generösa i sina krav. Men om herrarna samvetsgrant läsa statsutskottets utlåtanden i försvarsfrågor sedan 1925, finna ni, att man från högerhåll plockat fram och väckt motioner om höjning i alla de punkter, där vederbörande försvarsminister nödgats skära ned anslagen. Är det nu enbart försvarsministrarna i en socialdemokratisk regering eller i en blandad regering, vilka nödgas skära ned dessa utgifter som skola anpassas i ett större sammanhang? Visst inte! Jag skulle kunna visa, att även under de tider, då vi haft en försvarsminister från högerpartiet, har han nödgats förfara på ungefär samma sätt, men vi ha då inte sett samma lust hos högern att genom motioner söka hindra dessa anslagsbeskränningar, som vi se under de tider, då det varit en socialdemokratisk regering, en frisinnad regering eller som nu en koalitionsregering.

Jag vill inte, herr talman — ty det är inte min avsikt — förorsaka upptagandet av nya principdebatter om dessa spörsmål, som blevo avgjorda i fjol. Jag har endast velat säga några ord till svar på herr Domös framställning och till svar på de motioner, som här föreligga. Jag antager, att man kommer i detalj att pröva eller diskutera varje punkt, och då jag inte vill föregripa en sådan diskussion, skall jag inskränka mig till vad jag nu sagt.

Jag skulle dock inte vara obenägen att säga ett par ord om den avvägning av utgifterna, som skedde i fjol. Jag har för min del inte varit tillfredsställd med denna avvägning på vissa punkter — jag vill inte ange vilka, för att inte nu riva upp debatten och ge anledning till en längre överläggning. Min uppfattning var, att man borde kunnat göra en avvägning mera till förmån för vissa vapenslag. Men å andra sidan har en stor majoritet ställt sig bakom det beslut, som fattades, och jag anser mig därför inte ha rätt att komma fram med några motioner på dessa punkter, där jag särskilt var missnöjd. En försvarsorganisation står sig inte längre än högst tio år. Vad som inte kunnat vinnas nu, får man väl skjuta på framtiden. Man får försöka att längre fram erhålla en förnuftigare avvägning av utgifterna de olika vapenslagen emellan än den, som i fjol skedde. Om emellertid högerpartiet nu skulle önska göra en sådan omplacering av utgifterna inom den ram, som majoriteten i fjol bestämt sig för, så att totalutgifterna inte stiga, är jag övertygad om, att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen och även statsutskottet, i den mån det har möjligheter härtill, också skola medverka till att undersöka och pröva, om en sådan omplacering är möjlig. Men när det gäller att kasta ut dessa många miljoner, varom högern i år har motionerat vid sidan av de i fjol beslutade försvarskostnaderna, vilka man för övrigt ansett ligga i överkant, måste vi säga ett bestämt nej. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag på den här föredragna punkten.

Herr Jonsson: Herr talman! Då jag biträtt reservationen på denna punkt, är det därför, att jag trott mig förstå, att pansarkryssaren Fylgia inte är så dålig, att den inte efter reparation och modernisering skulle kunna användas i händelse av örlig.

Jag är inte alls sakkunnig och vågar därför inte ge mig in på någon dis-

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
kussion med de sakkunniga, men jag har i denna viktiga sak gjort vissa jämförelser med förhållandena på ett mycket enklare område, som jag känner till och förstår. Jag har tyckt mig finna, att det råder en viss likhet, åtminstone principiellt, mellan denna stora sak, och vissa förhållanden i mina hemtrakter, varom jag nu vill säga några ord.

Där uppe, där jag bor, invid en stor älv, en av de allra största i landet, ha vi naturligtvis användning för en hel del båtar och farkoster. Vi ha färjor, större båtar, flottningsbåtar och andra båtar. Det är klart, att en hel del av dessa båtar under användningen bli mindervärdiga, och inte längre kunna begagnas för sitt ursprungliga ändamål. Man kan t. ex. inte använda en utrangerad forsbåt i forsar eller ens på större sjöar, när det stormar. Men när en sådan båt blivit gammal, förstöra vi den inte, utan vi laga och reparera den och använda den på lugnare vatten, på sel och småsjöar, där ingen fara är å färde, och där gör den alldeles samma nytta som en stor och fin forsbåt.

Nu har jag tyckt och trott, att samma metod skulle kunna användas i fråga om Fylgia. Man borde inte skrota ned den, utan modernisera och reparera den samt använda den, inte ute i första stridslinjen kanske och på havet, utan i lugnare farvatten och inomskärs. Jag har trott, att den då skulle kunna bli till så stor nytta som motsvarade reparationskostnaderna.

Jag tycker också, att man bör komma ihåg, att man genom att nedskrota denna båt mister en enhet bland flottans fartyg, och jag tror därför, att det vore klokare, om man hade kvar Fylgia, ty man hade då också kvar en pansarkryssare. Jag tror, att den, om den moderniserades, även skulle kunna inge en viss respekt hos smärre fientliga båtar, vilka till äventyrs, om det blir krig, kunna komma in i våra farvatten.

På grund av vad jag nu anfört, ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Herrarna förstå mig nog, om jag ej ingår på något närmare bemötande av det anförande, som herr Johan Nilsson nyss hade. Detta anförande var väl avsett att kringgå själva den sak, som här är i fråga. Han utgick från den förutsättningen, att försvarskommissionen avgivit ett visst förslag, därvid flottan hade inrangerats i försvarsorganisationen på ett bestämt sätt, och att detta förslag hade gillats av en stor majoritet i riksdagen. Detta faktum skulle, ansåg han, innebära att man icke — åtminstone icke under den relativt korta tid, under vilken en försvarsordning kunde antagas ha berättigande att leva — borde komma med några ändringsförslag. Det gick som en röd tråd genom hela hans resonemang, att det var något obehörigt av oss att väcka dylika motioner, att vi voro illojala, och att de åter, som underlåto att komma med några ändringsyrkanden, därmed gåvo uttryck åt sin lojalitet mot det av riksdagen fattade beslutet.

Den föregående talarens resonemang omfattar emellertid icke alls kärnpunkten i vad som här är i fråga. För det första är det icke riktigt, att försvarskommissionen kommit med ett sådant förslag som den föregående talaren påstod. Försvarskommissionen uttalade tvärtom, att utbyggnader och förstärkningar kunde erfordras, om vårt utrikespolitiska läge ytterligare försämrades. En av våra försvarsgrenar, flottan, har otvivelaktigt blivit allt för litet tillgodosedd för att kunna utgöra den verk samma länk i försvaret, som den måste utgöra, om riksförsvaret i sin helhet skall kunna göra sin tjänst i farans stund. Och vid nu rådande förhållanden i världen måste dessa brister avhjälpas och avhjälpas snart. Det förhåller sig således icke på det sättet, att försvarskommissionen fattat sitt förslag som ett under alla omständigheter avslutat helt, som icke i ett eller annat avseende behöver hjälpas upp. Varken i för-

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
svarsutskottet eller i riksdagen gjordes några invändningar mot en sådan uppfattning, och man måste förutsätta, att riksdagen utgick från detsamma.

Jag har tillåtit mig att i en tidigare under denna riksdag framställd interpellation rikta några frågor till försvarsministern. Jag har ännu icke haft förmånen att få svar på dem; jag får det väl, förmodar jag, i sinom tid. Mina frågor gällde i viss mån samma förhållanden som nu behandlas. Jag avsåg i interpellationen ej annat och jag avser ej heller i dag annat än att den flotta som försvarskommissionen och en enhällig riksdag ansett som en nödvändig länk i vårt försvar skall kunna fylla de avsedda uppgifterna. Jag har framställt den frågan, och jag framställer den i dag också: Är det förnuftigt, kan någon människa verkligen av sitt hjärtas övertygelse säga att det är förnuftigt, att med stora kostnader uppehålla en viss försvarsgren och vissa försvarsanstalter — ty även om man underhåller dåligt och övar dåligt bli ju kostnaderna ändock stora — då nämnda försvarsgren dock faktiskt i många avseenden är oanvändbar vid mobilisering? Är sådant rimligt? Jag förstår det icke. Om det är avsikten att vi under allvarliga förhållanden skola söka värna vår neutralitet, skydda vår sjöhandel och våra förbindelser utåt och efter bästa förmåga uppehålla den samfärdsel med andra stater, vilket är en nödvändig förutsättning för att vi skola kunna bibehålla vårt oberoende, är det då försvarligt, att man nöjer sig med de nuvarande förhållandena i fråga om flottan. Jag är övertygad om, att herr statsrådet erkänner det lojala i den fordran, som ställes av mig och de många runt om i landet som ha samma uppfattning, nämligen att vi genom statsrådets hjälp få veta hur det verkliga förhåller sig med de brister, som de marina myndigheterna gång på gång i sin oro över det rådande tillståndet ha påtalat. Äro bristerna sådana, att vår flottas lokalstyrkor praktiskt taget äro oanvändbara, åtminstone omedelbart vid en mobilisering och ganska lång tid därefter? Är det riktigt att det fattas officerare, att det fattas underofficerare, att det fattas manskap, tillräckligt för att överhuvud taget få dessa fartyg ur hamnarna? Är det riktigt att det, förutom mycket annat, fattas minor att minera våra viktigaste försvarsleder med, en åtgärd som ovillkorligen blir den första av de försvarsåtgärder som böra vidtagas vid mobilisering eller krigsutbrott? Vi ha rätt att få svar på dessa frågor av försvarsministern, den främste representanten för vårt försvarsväsen. Detta har jag och svenska folket rätt att få veta. Antingen få vi det svaret, att det är bra eller jämförelsevis bra som det är, och få belägg därför, eller också få vi det svaret, att det icke är bra som det är, och då är tillfället kommet för en saklig debatt om hur dessa brister skola kunna avhjälpas. Det är vår plikt mot landet, och vi från högern skola aldrig vika från det anspråket. Det må sägas hur många gånger som helst, att det icke är lojalt att på nytt väcka dessa frågor i riksdagen. Min och mina partikamraters avsikt är att, då vi veta att våra ifrågavarande yrkanden icke i dag komma att bifallas, i landet skapa en alltmer växande känsla av det orimliga i de av oss påtalade förhållandena. Det är detta som gjort, att jag icke kunnat tiga, herr försvarsminister och övriga herrar i kammaren!

Den förevarande punkten är liksom alla de övriga nu föreliggande punkterna ett utflöde av denna tankegång. Jag vet ej, om det var herr Johan Nilsons avsikt att lägga ut en fälla för mig, då han sade, att om ett sätt anvisades att inom den fastställda ramen för försvarskostnaderna avhjälpas dessa brister, man från myndigheternas och riksdagens sida icke skulle vara obenägen att taga upp en sådan diskussion. Jag skall emellertid icke ta upp den frågan i dag, det vore lönlöst. Jag vidhåller endast, att det först och främst är nödvändigt att svenska folket genom försvarsministerns bistånd får klarhet i det föreliggande läget. Det blir aldrig tyst, om man icke får en

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
saklig diskussion om dessa ting, det är, jag upprepar det, vår rätt att få de nödvändiga upplysningarna, det är vår rätt att fordra, att de marina myndigheterna få svar på sina gång på gång gjorda framställningar i avseende å de brister som av dem påpekats.

Den nu föredragna punkten innebär en detalj i det mera allmänna yrkandet, att våra lokalstyrkor skola utrustas så att de kunna fylla de uppgifter, som tilldelats dem i den fastställda försvarsorganisationen. I den nu föredragna punkten gäller det »Fylgia», som är tilldelad västkustens lokalförsvär. Detta område är ju en alldeles särskilt sårbar punkt i händelse av mobilisering eller krig. Där ha vi våra stora varv, där är den stora införselporten utifrån världen. Men skyddet för dessa anläggningar, skyddet för vår handel och sjöfart ha vi icke. Här gäller det att för en mycket rimlig penning modernisera »Fylgia», så att den kan fylla sina uppgifter, och den kan bliva av betydande värde för lokalförsvaret om den moderniseras i artilleristiskt och icke minst i luftvärnshänseende.

Jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Om jag inkluderar remissdebatten, torde detta vara fjärde gången i år som vi på allvar tagit upp frågan om vårt försvar. Det sakförhållandet att högerns ledare i denna kammare och högerns ledare i medkammaren uppträda som förste-opponenter mot statsutskottets utlåtande, ger väl också vid handen, att det är meningen att allt framgent betrakta försvarsfrågan som ett stridsäpple mellan de olika politiska partierna i riksdagen och i landet. Jag beklagar detta, herr talman, och jag gör det uppriktigt. Som försvarsvän beklagar jag verkligen, att så skall vara förhållandet. Därmed har jag ingalunda velat säga, att vare sig den förste talaren här i dag eller den siste icke besjålats av en ärlig omtanke om vårt lands självständighet och frihet, och att icke de båda talarna — även om jag redan nu måste beteckna den siste talarens uttalande, till vilket jag strax återkommer, som en betydlig överdrift — hysa den uppfattning de givit uttryck åt beträffande såväl det utrikespolitiska läget som bristfälligheterna i vårt nuvarande försvar.

Jag vill emellertid nu icke närmare ingå på denna stridsfråga ur principiell synpunkt utan skall endast erinra herrarna på högerns sidan därom, att vi förra riksdagen vidtogo en åtgärd, som åtminstone uppriktigt och ärligt syftade till en avvägning mellan de olika försvarsgrenarna. Läget i riksdagen och ute i landet — jag skall icke göra något uttalande om var majoriteten eller minoriteten bland folket finns — är alltjämt sådant, att man på vissa håll i likhet med de båda högertalarna här anser att vi behöva vidtaga omfattande åtgärder för att stärka vårt försvar, men att å andra sidan betydande grupper anse att vi förra året gingo alldeles för långt. Det är ju känt både av herr Domö och herr Borell, att det åtminstone inom två eller tre partier i riksdagen finns personer, som hysa den ärliga övertygelse, att vi borde ha stannat vid lägre utgifter och mindre omfång för våra försvarsanstalter. Jag menar, att detta faktiska läge måste en praktisk politiker ta hänsyn till, när man uppträder i riksdagen med anspråk på ytterligare anslag.

Nu säger herr Borell — och jag återkommer här till vad jag nyss kallade överdrift — att det försvar vi ha är oanvändbart, låt vara att han med detta uttryck syftade på sjöförsvaret, och han tillade med mycket stark röst, att det är ett faktum att så är förhållandet. Ja, herr Borell, vi ha många gånger tvistat om sjöförsvaret och behandlat frågan om dess betydande utvidgning, men herr Borell vet lika bra som jag och jag lika bra som han, att sådana yttrandet icke kunna fällas, och icke heller fällas, av fackmännen på det sjö-militära området. Man är där av annan mening när det gäller utbyggandet av

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
sjöförsvaret, och när jag senare tar upp punkterna 2 och 3 skall jag påvisa, att dessa icke ansågos behöva inkluderas i den önskelista som från sjöförsvarets håll framlades för försvarskommissionen, och som stannade vid en utgiftssumma på 52 miljoner kronor, alltså nästan dubbelt så mycket som majoriteten inom försvarskommissionen kom till. Trots detta upptogs icke de krav som högern nu anser ofrånkomliga och som partiet framför motionsvägen.

Sedan jag gjort dessa allmänna uttalanden, herr talman, tillåter jag mig att något gå in på den första frågan. Motionärerna ha motiverat sin framställning närmast med hänvisning till försvaret av vår västkust. Man säger att västkusten ligger utan försvar, och begagnar ett allmänt talesätt om våra sjöförbindelser västerut, att vår handel måste skyddas o. s. v. Men man vill icke gå frågan närmare in på livet och ange vad det är vi behöva skydda oss emot. Ty om man gör detta, mina herrar, om man söker svaret på den frågan, kommer man till det resultatet, att vad herrarna föreslå är — tillåt mig använda uttrycket — rena barnsligheter. Vad är det nämligen man föreslår? Jo, man föreslår ett par motortorpedbåtar och därtill en modernisering av den gamla, alltför gamla Fylgia. Men man nämner icke i minsta mån vilken fiende dessa ökade försvarsanstalter till sjöss skola möta, eller vilken handel de skola skydda. Naturligtvis har jag varit med om att diskutera även denna fråga, och jag erinrar mig mycket livligt huru en fackman en gång framhöll, att när det gäller våra sjöfartsförbindelser och vårt sjöförsvaret måste vi sätta gränsen vid Öresund; när det gäller västkusten skola vi icke hänge oss åt några drömmar och fantasier att kunna stå emot de stormakter som kunna nå oss på dessa låt vara ömtåliga punkter. Jag behöver icke nämna vare sig de länder eller de fartygstyper som vi ha att räkna med som motståndare, då det gäller att försvara Västkusten.

Ett nytt moment har på sista tiden kommit till — jag minns inte om det är omnämnt i motion nr 86, men det har i varje fall anförts i den offentliga diskussionen — nämligen Rysslands flottbas vid Ishavet och möjligheten att komma dit med den nya kanalförbindelsen. Jag ber emellertid att få påpeka, att de fartyg som kunna begagna sig av denna väg, inskränka sig till u-båtar, möjligen jagare, men i varje fall endast mindre fartyg, alltså inga slagskepp och inga kryssare. Våra sjömilitärer synas vara alldeles eniga om, att dessa mindre fartyg, u-båtar framför allt, icke kunna föras över de stora vida vattnen utan att som bas ha större pansarfartyg eller åtminstone kryssare. Men det låter naturligtvis mycket bra i argumentationen att säga, att även vår granne i öster på den vägen kan nå ned till våra sårbara punkter vid Västerhavet.

Jag menar med detta, herr talman, att man skall se saken sådan den är. Man kan önska hur mycket man vill, men man skall icke stanna vid att säga att det är fara å färde västerut och föreslå det och det, utan man skall fullfölja argumentationen och uppge hur mycket vi behöva för att möta den fara som hotar, för att vi skola kunna, jag höll på att säga, räkna med faktiska siffror.

När det sedan gäller anslaget till ombyggnad av Fylgia vill jag endast något närmare utveckla vad jag nyss antydde. Fylgia är ett fartyg som nu fyller 30 år. Jag vill i samband därmed erinra om, att vi till och med 1927 beräknade livslängden för fartyg i kustflottan till 20 år men då utökade den till 24 år. Alltså har Fylgia nu — låt vara att den hänföres till lokalstyrkorna — 20 procent högre ålder än den man då räknade med. Vi ha som bekant en hel rad pansarskepp som tillhöra denna åldersklass. Oscar II är 30 år, Manligheten 33, Åran 35, Tapperheten 34 och Fylgia som sagt 30. Det är alldeles uppenbart utan att man behöver säga det, att med den utveckling på detta område, som har kunnat konstateras under dessa tre decennier, dessa fartyg äro omönderna och icke kunna moderniseras i sådan utsträckning att de kunna hänföras

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
till kustflottan eller — jag går ännu längre — överhuvud taget få något stridsvärde. De måste fylla sin uppgift på ett helt annat område, tjänstgöra som konvojfartyg och utgöra ett slags polisvakt till sjöss. I denna egenskap behöva de icke en sådan modernisering som här ifrågasättes. Då riksdagen för en tid sedan beviljade, jag vill minnas det var 400,000 kronor, till nya pannor, för att Oscar II skulle bli i stånd att utföra sådan polistjänst, framhöll herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att dessa fartyg icke ha det stridsvärde, som i våra dagar kräves för att ett fartyg skall betraktas som stridsfartyg. Då frågar man sig, om de överhuvud taget ha någon uppgift att fylla. Ja, åtminstone visade erfarenheterna från världskriget, att så var förhållandet. Jag erinrar om den kända episoden då en liten svensk vedettbåt hindrade kaptendet av ett handelsfartyg, fastän en stor utländsk jagare eller kryssare uppträdde i farvattnen. Hävdandet av vår neutralitet, skyddandet under svensk örlogsflagga av våra handelsfartyg, det är den uppgift som dessa gamla fartyg ha, och för att fylla denna kunna de säkerligen tjäna ännu åtskillig tid utan att man behöver bevilja de anslag som här ifrågasätts. Ty skall man bevilja 500,000 eller 600,000 kronor till Fylgia, så har jag svårt att förstå hur man kan slippa fortsätta med hela raden av pansarskepp som jag nyss räknade upp.

Herr talman, detta är vad jag egentligen har att säga på denna punkt, men jag föreställer mig att det tyvärr blir nödvändigt att återkomma vid de andra punkterna. Jag vill sluta som jag började med att säga, att även om jag förstår eller rent av uppskattar det intresse och den iver, som ligger bakom högers uppträdande i denna fråga, måste vi ta hänsyn till läget sådant det är och för närvarande nöja oss med det gemensamma försvarsprogram som vi kunnat ena oss om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Borell** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Den föregående ärade talaren beskyllde mig för överdrifter och lade i min mun det yttrandet, att vår flotta är oanvändbar för vårt försvar. Jag har aldrig sagt det. Jag har sagt, att den del av vår flotta, som är anvisad till lokalstyrkorna, icke kan användas vid en omedelbar mobilisering och icke förrän en ganska lång tid har förflutit efter en sådan. Detta var mitt yttrande, och det vidhåller jag, och jag skall ge skäl för det under en av de närmaste punkterna, då repliktiden icke nu räcker till.

Vad Fylgias modernisering beträffar är den önskvärd och synnerligen värdefull med hänsyn ej minst till det skydd kryssaren skulle lämna det med avseende på luftvärn nu nästan försvarslösa Göteborg, där den blivit placerad.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman, mina herrar! Innan debatten på denna punkt tar slut skall jag yttra några ord, särskilt med hänsyn till de förfrågningar som riktats till mig.

Herr Domö förklarade, att ingenting kunde dämpa hans och hans meningsfränders oro över att vi icke ha ett betryggande riksförsvar till sjöss. Jag skall be att få ställa den motfrågan: vilket sjöförsvar skola vi ha för att det skall anses betryggande? Motionärerna konstatera det kända faktum, att Tyskland och England rusta för fullt och nämna att Ryssland nu också kan komma från Ishavet till Nordsjön. Det är ingen elakhet från min sida, om jag påpekar, att i den motion, där dessa förhållanden relateras, man föreslår inköp av två motortorpedbåtar. Det är väl alldeles uppenbart att två motortorpedbåtar på vår sida i Västerhavet icke skapa den betryggande säkerhet varom man talar. Här är man ju inne på det väldiga problemet, vad en betryggande säkerhet är. Jag har många gånger sagt, att vi icke kunna skaffa ett försvar —

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
jag tänker då på försvaret i dess helhet — som ur alla synpunkter och vid alla tillfällen är betryggande. Alldeles särskilt stor blir svårigheten att skaffa ett sådant betryggande försvar för områdena väster om Göteborg. Ty skola vi möta någon av de stormakter som herr Domö talade om, så äro vi inne på frågan om Sverige kan och svenska folket vill skaffa ett försvar som kostar så mycket som ett något så när betryggande försvar i detta fall skulle göra.

Herr Domö frågade också, om det inte med hänsyn till prisstegringen vore bättre att köpa dessa motorbåtar i år än nästa år. Det är mycket svårt att svara på den frågan. Det kan vara bättre och det kan vara sämre. Inget vet hur länge den nuvarande prisstegringen pågår; för någon vecka sedan ägde ju faktiskt ett prisfall rum på åtskilliga stora stapelvaror.

Man har här kommit in på bemanningsfrågan. Herr Jonsson i Lycksele sade, att Fylgia och de andra äldre båtarna kunde gå i de lugna vattnen, om jag uppfattade honom rätt. Ja, det tror jag nästan att de kunna göra, som de äro nu. Men på tal om bemanningen vill jag säga, att varken försvarskommissionen eller den kungl. propositionen i fjol förutsatte så mycket folk på aktiv stat till denna flotta, som man önskar få. Jag vill emellertid erinra därom, att kadrenna jämväl vid flottan i någon mån ökades genom försvarsbeslutet i fjol, hur man än vill se det.

I fråga om moderniseringen av de gamla fartygen — Fylgia, Vasa, Äran, Tapperheten, Örnen och allt vad de heta — vill jag taga ett litet exempel för att visa, hur svårt det är att bedöma vad som är lämpligt i detta avseende. Man har pekat på den sänkta spanska ångaren *España*, och med utgångspunkt härifrån kastat fram förslag om modernisering av våra gamla fartyg. Jag vill då fråga: Är det någon av herrarna som vet, på vilket sätt *España* sänktes? Jag får uppriktigt säga, att själv vet jag det inte, men enligt uppgift kämpa två olika vapenslag om äran att ha sänkt *España*. Jag behöver väl inte utveckla saken vidare: herrarna torde själva förstå, hur svårt det är många gånger att bedöma vad som är riktigt eller oriktigt i dylika uppgifter. Jag tillåter mig emellertid dröja ett ögonblick vid *España* med hänsyn till vårt resonemang här om reparation av de gamla båtarna. *España* var 22 år. Av våra fartyg äro Äran och Vasa 35 år, Tapperheten 34, Örnen 30 och Fylgia, tror jag, av ungefär samma ålder. Sedan *España* var sänkt, förekom i Nya Dagligt Allehanda den 1 maj ordagrant följande intervjuuttalande av en framstående svensk sjömilitär och teknisk expert, chefen för marinförvaltningens artilleriavdelning, kommandörkapten Gösta Odqvist: »Gamla slagskepp, som konstruerats med helt andra förutsättningar än vi räkna med nu, äro mycket sårbara för flygbomber. De ha inte mycket motståndskraft överhuvud taget mot flygbomber. *España* hade sålunda mycket dåligt pansardäcksskydd, 35 mm. Indelningen i vattentäta rum är heller inte tillfredsställande.» Jag nöjer mig med att citera detta uttalande av en svensk sjömilitär. Av detsamma framgår att *España*'s försättning i sådant skick att det i fråga om motståndskraften mot flygbomber varit något så när jämförbart med ett modernt krigsfartyg, inneburit en ombyggnad som i kostnad kanske icke kommit så långt efter en nybyggnad.

Jag förstår mycket väl, att man från flottans sida kan hysa vissa önskemål om vad man vill ha, men precis samma förhållande råder beträffande andra vapenslag. Jag har aldrig hävdadt, att 1936 års försvarsbeslut vore uttryck för en sak, varom man på alla punkter var ense och nöjd. Men jag vill fortfarande påstå, att det som skedde var lyckligt, och framför allt har jag samma uppfattning som herr Hamrin, nämligen att avvägningen mellan de olika va-

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.) penslagen var riktig. Efter att ha åhört dagens debatt får jag säga, för att citera herr Johan Nilsson i Malmö, att om motionärerna kunna skapa en annan majoritet i fråga om avvägningen, då komma vi i minoritet, som stodo för försvarsbeslutet. Men för närvarande vill jag säga, att jag icke vill reflektera på en förnyad avvägning.

Herr Borell sade, att han icke hade fått svar på sin interpellation, och det är ju riktigt. Såvitt jag kan förstå, utgöra emellertid just riksdagens beslut svar på de framställda frågorna, och riksdagen är ju en auktoritet, som står mycket högre än regeringen, varför svaret kan sägas komma från det högsta forum vi ha. Beträffande en annan interpellation om regeringens åsikt i fråga om handläggningen av forceringarna etc. vill jag säga, att även dess ärenden i form av kungl. propositioner skola ha passerat riksdagen, innan denna dag är slut.

Herr Borell frågade, om det vore riktigt att det fattades minor, att brist rådde på officerare etc. På dessa frågor kan jag icke ge bestämt besked förän jag får veta, hur mycket man verkligen begär för att få täckt det maximi-behov, som kan anses skapa den betryggande säkerhet, varom man talar. Givet är, att det för flottan ur många synpunkter kan vara önskvärt att ha mer än man har. Men lika givet är, att andra vapenslag kunna framställa liknande anspråk. Där är man åter inne på avvägningsfrågan, som vi aldrig komma ifrån, när det gäller anslagen under de olika huvudtitlarna i riksdagen, framför allt icke, när det gäller uppdelningen inom den begränsade kostnadsram, som tillkommer försvaret, ehuru jag vill påstå, att försvaret icke blivit sämre tillgodosett än någon annan huvudtitel.

Jag kan mycket väl förstå, att motionärerna icke vilja uppge sin principiella ståndpunkt, men det oaktat skulle jag vilja säga envar, och icke endast motionärerna, att det vore tacknämligt, om vi finge litet lugn kring försvarsfrågan. Jag säger detta icke med tanke på mig själv — mina personliga synpunkter och känslor ha därvid ingen betydelse — utan jag säger det för det svenska försvarets egen skull.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag skall be att få rikta en korrigerande replik till herr Borell, innan denna debatt avslutas. Han yttrade i sitt anförande, att jag skulle ha talat om försvarskommissionens förslag och försvarsutskottets förslag och att riksdagen till sist godkände detta. Jag sade i stället, att de frågor, som herrarna här motionsledes ha fört fram, omprövades i fjol i såväl försvarskommissionen som försvarsutskottet och riksdagen, där ett förslag godkändes med en synnerligen stor majoritet bakom. Jag kan ju tillägga, att samma frågor rörande svagheten i vårt försvar, som herr Borell så indignerat framställer i år, även i fjol framställdes lika indignerat från hans sida. Följaktligen är det icke någon nyhet, som herr Borell kommer med nu, året efter det beslutet fattades.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Johansson, Johan Bernhard, och herr Domö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 139 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 45.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2.

Under punkten 98 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 7,600,000 kronor. *Anslag till flottans ersättningsbyggnad.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 86) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 215), vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 1,700,000 kronor för anskaffande av två motortorpedbåtar.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 7,600,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 9,300,000 kronor.

Herr **Borell**: Med talmannens benägna tillstånd må det kanske tillåtas mig att under denna punkt säga något mera än vad som direkt hänför sig till densamma, men som utgör motivering jämväl för mitt yrkande i följande punkter — detta för att i möjligaste mån undvika alltför många anföranden.

Jag skall då, som sig bör, först och främst be att få säga några ord i anledning av herr statsrådets anförande. Jag får säga herr statsrådet, att det förvånade mig ganska mycket att höra, att herr statsrådet hade den uppfattningen, att de två motortorpedbåtar, som nu stå på önskelistan, vore avsedda för väst-

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

kustens försvar eller att de överhuvud vore avsedda att utgöra ett självständigt led i vårt försvar. Så är ingalunda förhållandet. De marina myndigheterna hade tänkt sig att få flera sådana båtar, men marinförvaltningen har inskränkt sig till att begära dessa två, och de äro givetvis avsedda huvudsakligen att utgöra ett experiment, som man dock har grundad anledning tro skall leda till ett gott resultat för försvaret. Herr statsrådet vet nog, att vi redan hava motor-torpedbåtar i vår flotta. Denna är ju huvudsakligen baserad på skärgårdsförsvar och på våra möjligheter att genom hastiga framstötter med relativt billiga medel åstadkomma avbräck för en anfallande fiende. Nyssnämnda torpedbåtar äro emellertid icke tillräckligt sjödugliga och sakna även i övrigt sådana egenskaper, som erfordras för att kunna göra några större insatser i försvaret.

Nu har man emellertid konstruerat en ny typ av motortorpedbåtar i England — en hel del av herrarna såg dem nog på den filmföreläsning som ägde rum för en tid sedan — som är sjöduglig, besitter stor hastighet och i förhållande till sin storlek relativt betydande stridsvärde. Det har antagits — och jag tror att detta antagande har mycket goda skäl för sig — att man med sådana fartyg på ett billigt sätt skulle kunna åstadkomma ett rätt värdefullt bidrag till skärgårdsförsvaret, och att det därför vore skäl att pröva denna nya typ.

Beträffande den nu föredragna punkten kan jag till nöds förstå, när man invänder, att man skall avvakta den pågående typutredningen, och om man skall gradera de nu föreliggande motionerna inbördes, så kan man kanske säga att det här finns mera skäl för uppfattningen, att vi skola vänta, än det gör i fråga om de övriga motionerna.

Jag återkommer till herr statsrådets anförande. Herr statsrådet gjorde mig en fråga i anledning av den omtalade interpellationen. Jag förstår nu, att jag icke lärer få något annat svar på densamma, än det jag fått i dag, och det kan så gott göra detsamma, herr statsråd, om det icke blir mera tillfredsställande än det uttalande herr statsrådet gjort i dag. Herr statsrådet sade, att herr statsrådet icke kan svara på frågan om bristen på minor o. d. förrän herr statsrådet får veta, hur många vi vilja ha och hur många som behövas för försvaret. Men, herr statsråd, ej skall väl herr statsrådet fråga mig om den saken! Herr statsrådet har sina underlydande myndigheter, vilkas yttranden och råd herr statsrådet i det avseendet kan inhämta och sedan själv taga ställning till. Vad som behövs kan jag icke avgöra, det är för mycket begärt, men det skall naturligtvis vara åtminstone så mycket, att fartygen nödtorftigt kunna fylla sina uppgifter, och därom kunna säkert de marina myndigheterna ge besked. Ett faktum är emellertid — och det gläder mig, att herr statsrådet dock instämde med mig därutinnan — att vad som nu finnes är otillfredsställande. Jag betonar ännu en gång, att minor äro det första försvarsmedel, som överhuvud kommer att användas vid en mobilisering eller ett krig.

Herr Hamrin förklarade, att våra gamla pansarfartyg egentligen icke ha något värde ur stridssynpunkt, men att de dock kunna ha ett värde i så måtto, att de kunna visa vår flagga på havet och genom sin blotta närvaro hindra neutralitetskränkningar. Men, herr Hamrin, är det säkert att man kan hissa flaggan på dessa fartyg? Är det säkert, att man kan använda dem för att konvojera i händelse av en mobilisering? Och är det säkert, att de ha de medel ombord, som erfordras för att kunna uträtta någon som helst militär tjänst, om så skulle påfordras? Jag vill beträffande stampersonalen erinra, att denna genom försvarsbeslutet nedskrivits så långt, att man icke kan beräkna mer än 10 % av stammen till lokalstyrkorna. Det förhåller sig i själva verket på det viset, att om man använder stammen i första hand för att bemanna kustflottan — vilket naturligtvis är nödvändigt, eftersom den är vårt viktigaste vapen

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

till sjöss — så finnes det för lokalstyrkornas fartyg disponibla endast 2 chefer och 8 officerare ur stammen, under det 3 fartygschefer och 40 officerare måste hämtas ur reserven. Och var finnes reservbefålet, när man skall mobilisera? Jo, största delen är helt säkert ute och seglar på världshaven på längre eller kortare avstånd. Redan ur den synpunkten, att bombplanen utgöra en stor fara för flottan, är det emellertid nödvändigt för våra fartyg att intaga rörliga positioner omedelbart vid en mobilisering, ty det är deras bästa passiva värn emot anfall från luften. Aktiva försvarsmedel mot denna fara hava de ju ej, då de sakna ett något så när modernt luftvärnsartilleri.

När försvarsministern var inne på frågan hur España sänktes, sade han, att han ej ägde kännedom därom — jag vet det ej heller. Statsrådet framhöll emellertid, att enligt en intervju, som stått att läsa i Nya Dagligt Allehanda, de omoderna fartygen vore synnerligen åtkomliga och svaga gentemot luftanfall. Ja, det är klart, att så är förhållandet. Det är naturligtvis alldeles riktigt. De äro svagare och mindre skyddade än ett modernt fartyg. Att vi modernisera vissa av våra fartyg är emellertid en nödfallsutväg, därför att det anses att vi ej ha råd att skaffa oss moderna fartyg såsom ersättning för de föråldrade, vilket naturligtvis vore det enda riktiga. Men då det, trots att de äro svaga, ansetts nödvändigt för vårt försvar att räkna med dessa fartyg, skall man väl icke underlåta att förse dem med de försvars- och skyddsmedel, som äro erforderliga för att de överhuvud skola kunna göra någon insats i försvaret. Då de äro avsedda att spela en viss roll i vårt försvar, så är det ur den synpunkten vi måste handla.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag tillåter mig i den nu föredragna punkten yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag ber att få förtydliga ett uttalande, som jag gjorde förra gången jag hade ordet och som möjligen kan ha blivit missförstått. Det gäller motortorpedbåtarna. Jag har icke yttrat ett ord om deras värde. Jag har icke yttrat ett ord om huruvida vi skola ha dem eller ej. Att jag tog upp dem i detta sammanhang berodde därpå, att en fråga riktades till mig med uttalande av oro över att vi på västkusten utanför Göteborg saknade ett betryggande riksförsvar, vilken brist skulle kunna avhjälpas med motortorpedbåtar, och jag tillät mig sätta i fråga, om tryggheten därigenom skulle bli så mycket större. Att jag utläste detta syfte ur förslaget berodde på följande passus i motionen: »Särskilt påtaglig är risken för att 'våra oundgängligen nödvändiga handelsförbindelser med utlandet' (kommerskollegium) komma att helt brytas, därest icke flottan förstärkes», och så talas det om att en betydande ombasering av ryska fartyg ägt rum till Norra Ishavet, varefter man längre fram i motionen »med hänsyn till behovet av sjöförsvar i Kategatt och Skagerack» kommer med detta förslag.

Jag är fullkomligt villig att erkänna, att dessa motortorpedbåtar utmärkt skulle passa till att upprätthålla den neutrala patrullering, som på landbacken får skötas av en poliskonstapel, och jag är likaledes villig att erkänna det tappra i den svenska vedettbåtens uppträdande under världskriget, när den stoppade en tysk jagare, som ämnade uppbringa ett svenskt fartyg. Men ingen tror väl, att det var den lilla vedettbåtens stridsvärde, som skrämde den tyska jagaren? Vad som bidrog till den lyckliga utgången var väl snarare, att bakom denna lilla båt låg det samlade militära försvar, som Sverige kunde prestera. Det är detta samlade försvar, som skall vara betryggande, och man bör icke tala om »ett betryggande försvar på västkusten».

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: På denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Enligt vad som framgår av handlingar-

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

na har departementschefen ansett sig böra föreslå utförande av den i särskilda utskottets program upptagna ersättningsbyggnaden, nämligen fortsatt byggnad av två undervattensbåtar och två jagare, till vilkas påbörjande 1936 års riksdag anvisat medel, samt fortsatt modernisering av de tre pansarskeppen av Sverigetyp. Vid sidan härav ha motionärerna påyrkat anskaffande av två motortorpedbåtar. Det är redan sagt, att en typutredning rörande motortorpedbåtar försiggår, och det är ju riktigt, att man avvaktar resultatet av denna utredning, innan man anskaffar dylika båtar.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag finner det ganska naturligt och förklarligt, om de av kammarens ledamöter, som icke ha haft anledning och tillfälle att i detalj sätta sig in i vad fjolårets försvarsbeslut innebar, i den föreliggande situationen bli villrådigas, när de lyssna till ett sådant anförande som herr Borells. Det gick helt enkelt ut därpå, att vi ha fartyg, som — jag skall icke använda så starka uttryck som herr Borell gjorde själv — icke befinna sig i tillfredsställande skick och därtill icke äro bemannade. Då vill jag bara meddela kammaren, att försvarskommissionen aldrig utgick ifrån, att lokalstyrkorna skulle ha stambemanning. Tvärtom utgick man ifrån att de i mycket hög grad och i stor utsträckning skulle rekryteras med reservpersonal. Detta är alltså ett faktum, som vi haft fullt klart för oss, och något som vi utgått ifrån. Tar man hänsyn härtill, så har, menar jag, ingen förändring skett beträffande bemanningsfrågan, sedan beslutet fattades.

Därtill vill jag bara knyta en enda reflexion, och det är den, att när man från högern kritiserar försvarsbeslutet i vad det avser flottan, så gör man ju gällande, att detta icke innebär någon förbättring av flottan, utan snarare en försämring, jämfört med 1925 års beslut. Men, mina herrar, om man jämför personalstyrkorna för denna flotta, som man från högern betecknade som ungefär densamma som föreslogs 1925 — för att inte säga sämre — så finner man, att fjolårets beslut dock upptog en ganska avsevärt ökad stambemanning. Om jag inte alldeles missminner mig, ökade man ut den med en kommandörkapten, ett halvt dussin kaptener och 12 å 15 underbefäl och korporaler. Det företogs, menar jag, en ökning i fråga om bemanningen, som man måste taga hänsyn till, när man framför denna starka kritik.

Om herr talmannen, i likhet med vad fallet var beträffande en föregående talare, tillåter mig tillfoga några ord om en följande punkt, hoppas jag slippa besvära kammaren med att senare begära ordet. Det gäller den tekniska utrustningen. Där har högern begärt 15 miljoner kronor att fördelas på tre år. Riksdagen beslöt ju förra året på försvarskommissionens hemställan att bevilja 730,000 kronor om året. Här kommer jag tillbaka till denna önskelista, som man från verkligt sakkunnigt militärt håll på sin tid framlade och som stannade vid den slutsumma, som jag i mitt tidigare anförande omnämnde, 52 miljoner kronor. Nog trodde och tänkte jag, att man, när man fick möjlighet att framlägga ett förslag utan påverkan av lekmän, utan civilt inslag, i utredningskommittén skulle komma med det som man från militärt håll ansåg vara nödvändigt och önskvärt. Jag hade särskild anledning att göra den reflexionen, när jag nyss hörde den replik, som herr Borell gav försvarsministern. Hur räknade man då? Jo, förslaget upptog för teknisk materiel 489,000 kronor och därtill för flottans tekniska materiel cirka 1 1/2 miljon kronor, alltså en slutsumma på cirka 2 miljoner. Men nu kommer man från lekmanhåll i riksdagen och säger, att man vill ha mera — 15 miljoner, eller 5 miljoner om året. Det verkar, herr Borell, åtminstone inte på en lekman synnerligen vederhäftigt. Å ena sidan åberopas militär sakkunskap, då man

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

kommer med sina förslag, men samtidigt kan konstateras att denna militära sakkunskap, trots att den haft möjlighet och tillfälle att framställa sina yrkanden obeskurna, kommit till andra och lägre siffror än dem, som nu från högerhåll krävas.

Jag har ingen anledning att yrka annat än bifall jämväl till den nu föredragna punkten i utskottets hemställan.

Herr **Borell**: Herr Hamrin uttalade sin förvåning över att vi nu komma fram med yrkanden, som gå längre i ekonomisk omfattning än de, som framställts av sjöförsvarets egna målsmän i försvarskommissionen. Jag skall ge herr Hamrin förklaringen till detta.

I försvarskommissionen fingo anspråken från marinens sida ett mycket kall-sinnigt bemötande. Marinens representanter hade emot sig en koalition av de andra vapnen. Jag är naturligtvis förvissad om att den handlade efter sin bästa övertygelse, men ett faktum är, att överhuvud taget allt som framställdes från marint håll inte ansågs vara värt något nämnvärt beaktande. Det beslut, som försvarskommissionen till sist kom till, visade ju också, att sjöförsvaret, ställdes i en helt annan klass än de övriga vapengrenarna. Jag kan anföra som ett exempel, då herr Hamrin var inne på den saken, att visserligen ökade man flottans kader med en kommandörkapten och några kaptener, men det var en obetydlighet, och man får i det hänseendet erinra om att behov av ökat befäl ju uppkommit till följd av den ökade maskinella utrustningen på olika områden. Jämför man med denna ökning den, som skedde av officerskadren på andra håll, jag nämner särskilt armén — flyget är ju ett nytt vapen och lämpar sig ej så väl att taga med i en sådan jämförelse — visar det sig, att där biföllos fackmännens yrkanden nästan på alla punkter. Jag skall ej själv falla något omdöme härom, men jag har hört många lantmilitärer säga, att önskemålen tillgodosågos på ett sätt, som ej var alldeles nödvändigt. Det har sagts mig från många håll, att man utan men för försvaret kunde ha gjort åtskilliga besparingar. Om så är, är det ju ej något starkt argument, om man som ett bevis på att flottan ej fått det så dåligt anför, att man ökat officersbeställningarna inom detta vapen med ett obetydligt antal.

Det är sant, att i det sista upploppet gjordes rätt så blygsamma framställningar av sjöförsvarets målsmän både med avseende å teknisk materiel och i andra hänseenden. Jag tror, att man för det syfte för vilket man nu fordrar fem miljoner, då fordrade ungefär två miljoner kronor, kanske var det något mindre. Mot bakgrunden av vad jag sagt är detta ju rätt förklarligt. Det skedde, därför att man åtminstone ville få något, och man visste, att, om man i den situation, som då rådde, skulle kunna rädda något ur skeppsrottet, så fick man vara blygsam. Detta återspeglade emellertid icke alls vad man ansåg sig behöva, utan det återspeglade, vad man hoppades kunna vinna i yttersta nödfall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

I de likalydande motionerna I: 86 av herr *F. Domö* m. fl. och II: 215 av herr *G. Bagge* m. fl. hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för

*Om ökning
av flottans
personalstater.*

Om ökning av flottans personalstater. (Forts.)
anställande av erforderlig personal till sjöförsvarets lokalstyrkor samt till två motortorpedbåtar anvisa ett anslag av 880,000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 143 av herr *O. A. Nordborg* m. fl. och II: 323 av herr *H. Andersson* i Grimbo m. fl. hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för ökning av flottans personalstater från och med budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 72,125 kronor samt att denna personal måtte avses till tjänstgöring inom västkustens marindistrikt.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl motionerna I: 86 och II: 215 som I: 143 och II: 323, i vad de avsåge beviljande av särskilt anslag för ökning av flottans personalstater.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 86 och II: 215 samt i anledning av motionerna I: 143 och II: 323, samtliga motioner i de delar varom här vore fråga, till ökning av flottans personalstater i riksstaten för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 880,000 kronor.

Herr **Borell**: Under återopande av vad jag tidigare anfört tillåter jag mig att i denna punkt yrka bifall till den därvid fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Under återopande av vad jag tidigare anfört ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om materiel-
anskaffning åt
sjöförsvaret.*

Punkten 4.

I de likalydande motionerna I: 86 av herr *F. Domö* m. fl. och II: 215 av herr *G. Bagge* m. fl. hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för materielanskaffning åt sjöförsvaret besluta ett engångsanslag av 15 miljoner kronor, att lika fördelas på de tre nästföljande budgetåren med befogenhet för Kungl. Maj:t att utan avvaktan på anvisandet av de för budgetåren 1938/1939 och 1939/1940 avsedda anslagen vidtaga erforderliga åtgärder för dispositionen av dessa anslag.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *O. Jeppsson* väckt motion (nr 207) hemställts, att riksdagen för modernisering av befintlig och anskaffning av ny luftvärnsmateriel för vissa flottans äldre fartyg ville beräkna ett anslag av 655,000 kronor samt därav anvisa hälften eller i runt tal 328,000 kronor för budgetåret 1937/1938 ävensom att för anskaffning av teknisk materiel för flottan — utöver vad i statsverkspropositionen för ändamålet bevärs — bevilja ytterligare 3,000,000 kronor för budgetåret 1937/1938.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, som motionen II: 207.

Om materielanskaffning åt sjöförsvaret. (Forts.)

Reservation hade anmälts av, utom andra, herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, samt i anledning av motionen II: 207, till materielanskaffning åt sjöförsvaret för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Herr **Borell**: Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Johansson* i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5.

I de likalydande motionerna I: 86 av herr *F. Domö* m. fl. och II: 215 av herr *G. Bagge* m. fl. hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte anvisa ett engångsanslag av 4,050,000 kronor för anskaffande av luftskyddsmateriel för örlogsstationer och varv samt Göteborgs örlogsdepå, att fördelas på en treårsperiod med 1,350,000 kronor per år.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herrar *O. Jeppsson* och *A. Nilsson* i Steneberg väckt motion (nr 208) hemställts, att riksdagen för luftvärnsmateriel för flottans stationer, varv och örlogsdepåer samt för vissa skyddsanordningar därstädes ville beräkna ett anslag av 3,990,000 kronor samt därav anvisa en tredjedel, eller 1,330,000 kronor, för budgetåret 1937/1938.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, som motionen II: 208.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde, *Jeppsson* och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 86 och II: 215, i de delar varom här vore fråga, samt i anledning av motionen II: 208, till anskaffning av luftskyddsmateriel för flottans örlogsstationer, varv och depåer för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 1,350,000 kronor.

Herr **Borell**: Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Under åberopande av vad jag tidigare anfört ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad ut-

Om anskaffning av viss luftskyddsmateriel.

Om anskaffning av viss luftskyddsmateriel. (Forts.)
skottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 139 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Om flyttning
av bestyck-
ningen å
Älvsborgs
fästning.*

Punkten 6.

I de likalydande motionerna I: 86 av herr *F. Domö* m. fl. och II: 215 av herr *G. Bagge* m. fl. hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att i Älvsborgs fästning nu befintliga svåra och medelsvåra samt vissa lätta pjäser skulle utflyttas till havsbandet av Göteborgs skärgård samt att för ändamålet ett anslag av 1,698,000 kronor skulle beviljas att fördelas på nästkommande tre budgetår med 566,000 kronor per år.

Enahanda yrkande hade framställts i de likalydande motionerna I: 143 av herr *O. A. Nordborg* m. fl. och II: 323 av herr *H. Andersson* i Grimbo m. fl.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl motionerna I: 86 och II: 215 som I: 143 och II: 323, samtliga motioner i de delar, varom här vore fråga.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Holmström*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till såväl motionerna I: 86 och II: 215 som I: 143 och II: 323, samtliga motioner i de delar varom här vore fråga, till utflyttning till havsbandet av Göteborgs skärgård av bestyckningen å Älvsborgs fästning för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 566,000 kronor.

Om flyttning av bestyckningen å Älvsborgs fästning. (Forts.)

Herr **Rahmn**: Herr talman! I den motion, som avgivits av vissa riksdagsmän i första och andra kammaren, representerande västra Sverige, har inte minst denna punkt — om anslag till utflyttning till havsbandet i Göteborgs skärgård av bestyckningen å Älvsborgs fästning — ansetts innehålla ett utomordentligt angeläget önskemål. Jag vill, innan jag går in på en närmare motivering, säga ett par ord särskilt till herr Hamrin och herr Johan Nilsson i Malmö. De ha under denna debatt gjort gällande, att det är högern, som önskar det och det, och att det är högern, som gång på gång kommer igen, och att högern är så onödigt besvärlig så snart försvarsfrågan föres på tal. Jag vill bestämt säga, icke minst med tanke på den s. k. västkustmotionen, att det här inte gäller något speciellt eller enbart högerintresse, utan de framförda önskemålen stödja sig på utredningar, som äro gjorda av de militära myndigheterna. Vad beträffar det som beröres i punkt 6, vill jag erinra om att i försvarskommissionens betänkande stå på sidan 143 — del I — följande ord: »Värdet av dessa befästningar» — det gäller Älvsborgs — »skulle emellertid i väsentlig mån ökas, därest batterierna bleve utflyttade till havsbandet och mineringar till sjöss utanför detta kunde anordnas.» Det är väl en ganska klar utgångspunkt för att man skulle kunna våga hoppas på ett positivt beslut i den riktningen. När de marina myndigheterna yttrade sig om försvarskommissionens betänkande, framhölls också både av marinstatschefen och av marinförvaltningen den stora betydelse det skulle ha, om vissa delar av artilleriet i Älvsborgs fästning flyttades ut i havsbandet; värdet av Älvsborgs fästning skulle väsentligt ökas, om denna förflyttning skedde.

Jag vill dessutom erinra om att riksdagen gått med på att vidtaga en liknande åtgärd utanför Vaxholms fästning av precis samma skäl som föreligga här, nämligen att räjongen för fästningens funktion behövde ökas betydligt. Det är ganska märkvärdigt, att man fortsätter att säga nej här, när man ställer sig förstående till önskemålen beträffande Vaxholms fästning. Det gäller ju praktiskt taget samma sak.

Herr talman, och denna fråga hör till de verkligt utredda! Staten har köpt särskild mark för att placera dessa batterier längre ut. I södra skärgården utanför Göteborg är den saken utomordentligt väl preparerad. Detta markområde är omsorgsfullt utvalt just för att dit förlägga ifrågavarande batterier.

Jag vill vidare, då det har sagts, att man kunde nöja sig med att öka skottvidden på kanonerna på Älvsborgs fästning genom att höja dem något, åstadkomma en s. k. elevation, erinra om att de militära myndigheterna klart givit besked om att man vinner mycket mer ur effektivitetssynpunkt, om man vidtar en utflyttning, och jag har personligen övertygat mig om att våra högsta marinmyndigheter den dag som i dag är icke ändrat ståndpunkt i detta avseende.

Dessutom vill jag säga, i anledning av de beslut, som fattats av riksdagen i dag, att ju mindre talrik och ju sämre kvalificerad fartygsmateriel vi ha, desto viktigare blir denna förflyttning.

När jag framhåller, att detta inte är något högeräskande, vill jag inte heller underlåta att påpeka en annan detalj. Försvarsministern är tyvärr inte längre närvarande, men jag vill erinra om att bland motionärerna på denna punkt förekomma åtskilliga, som företräda samma parti som försvarsministern. Flera medlemmar av bondeförbundet från västra Sverige stödja nämligen detta önskemål.

Jag vill säga kammaren, att i dessa tider, när man håller på att vädja till offervilligheten hos en hel del företag och enskilda i Västsverige, inte minst i Göteborg, för att de skola stödja den aktion, som satts i gång även där för att få bidrag till luftskydd o. s. v., så förefaller det egendomligt, att riks-

Om flyttning av bestyckningen å Älvsborgs fästning. (Forts.)
dagen samtidigt tycks ställa sig så oförstående till de speciella västsvenska önskningarna. När man ser på Älvsborgs fästning för närvarande, har man verkligen anledning att tänka på det gamla välkända citatet, som anföres om Moltke, när han fick se Vaxholms fästning; att det var den enda gång i sitt liv Moltke skrattade. Jag tror, att han hade fått tillfälle att skratta en gång till, om han hade sett Älvsborgs fästning i dessa dagar. Något som särskilt herr Johan Nilsson bör vara känslig för, är ju också vad folk i staden och på västkusten säger i denna fråga. Finge vi höra det, skulle det mycket snart övertyga oss om att det inte bara är högern utan gemene man där nere, som resonerar så här: Jaha, vi göteborgare ha en fästning, det veta vi, och besättningen utgöres av en officer, tre underofficerare och nio meniga. Vidare har denna fästning några kanoner, som skulle bli ganska effektiva, om de flyttades ut i havsbandet. Men nu säga vederbörande nej till detta. Då resonerar man som så där nere: Då får denna fästning ju inte något speciellt värde utan den får mera karaktär av ett museiföremål, och man tycker sig nästan kunna läsa en inskrift på det där museiföremålet: »Föremålen få ej vidröras.» Litet var läste vi i tidningarna härom sistens, att en tysk jagare varit en smula närgången och kommit för långt in i Göteborgs skärgård. Då var det en skämtsam göteborgare, som gjorde följande reflexion: den där lilla museala devisen »Föremålen få ej vidröras» borde lämpligen översättas till främmande språk, så skulle den få större praktisk betydelse!

Ja, herr talman, det är skämtsamt sagt, men detta är egentligen en alltför allvarlig sak för att skämta med. Jag vill inte trötta kammaren med att gå igenom, vad en hel rad av militära och kommersiella myndigheter yttrat till förmån för detta förslag. Herr Johan Nilsson kanske inte personligen varit med om att skriva under vad jag nyss citerade, men majoriteten i försvarskommissionen har tydligen på ett visst stadium gått in för den meningen att det skulle väsentligt öka värdet av fästningen, om man flyttade ut kanonerna.

Jag återkommer till en sak, som jag något vidrörde förut, nämligen den psykologiska effekten av ett beslut i den riktning, reservationen här pekar. Jag vet så väl, att man där nere inte kan fatta statsutskottets och riksdagens oförstående hållning gentemot dessa speciella önskemål. Man respekterar visserligen den s. k. borgfreden i försvarsfrågan — den är med rätta beprisad — och jag är säker på att den respekteras allmänt där nere också — men här gäller det en fråga av så speciell natur, som fått ett bestämt gillande just från både försvarskommissionen och de militära myndigheterna. Till ett relativt begränsat pris erhålles här ett effektivt försvarsvapen, därom synes sakkunskapen också vara ense. Det är därför, herr talman, vi västsvenskar fråga oss vad det beror på att statsutskottet ställer sig så oförstående.

Herr Hamrin sade i sitt anförande, att när det gäller västkustförsvaret är det »rena barnsligheter», man kommer fram med. Förra gången vi diskuterade denna sak, var herr Hamrin mera förstående. Då yttrade han något sådant som att han kunde förstå västkustens bekymmer. I dag framstå dessa önskemål för honom som »barnsligheter». Men, herr Hamrin, det äro de inte! Skola vi få någon fason på Göteborgs försvar och försvaret av Sveriges västra kust — vare sig det skall ske på frivillighetens väg eller genom statsens organ — så gäller det att göra klart för sig, att det är ett vitalt riksintrasse det är fråga om. Herr Hamrin säger också, att man inte fullföljer argumenteringen. Jag får för min del säga, att argumenteringen verkar synnerligen fullföljd och övertygande i fråga om den effektivitet, man skulle vinna genom den ifrågasatta utflyttningen av kanonerna. Nu kan man invända, att detta är en bagatell, som inte spelar någon stor roll. Ja, det kan man säga

Om flyttning av bestyckningen å Älvsborgs fästning. (Forts.)

om snart sagt allting, om man börjar dissekera enskilda detaljer av vårt försvaret. Det är dock konstaterat, att den minering, som skulle kunna göras i havet utanför Göteborgs skärgård, skulle bli väsentligt effektivare, om man flyttade ut kanonerna.

Jag kan inte betrakta detta som något obefogat krav; jag är blott förvånad över att icke denna uppfattning delas av alla, som inse, vilken betydelse västra Sverige och Göteborg äga, inte minst ur ren försörjningssynpunkt.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen. Är det nu så, att denna avslås, då vill jag lova herr Hamrin och herr Johan Nilsson m. fl., att jag skall återkomma. Vi skola återkomma ofta, vi från västkusten, ända tills man äntligen börjar få upp ögonen för det berättigade i våra krav. Jag skulle vilja sluta med att citera den gamle romerske skalden Ovidius, men jag skall inte göra det på romarnas och herr Johan Bergmans språk, utan jag skall göra det på svenska: »Droppen urholkar stenen, icke med våld utan genom sitt ständiga fallande.» Nu hoppas jag, att detta inte upptas som en ordlek och avser motionens ständiga fallande utan att det måtte göra klart för kammaren, att vi västsvenska motionärer ej ge tappt, förrän motionen vunnit riksdagens bifall.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. angivna reservationen.

Häri instämde herr *Andersson, Elon*, och herr *Gustavson, John*.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Vad tjänar det till, när man har stenografiska protokoll, att göra ett sådant påstående som att jag skulle ha sagt, att det vore barnsligheter från högermännens sida, när de motionerade om förstärkningar av försvaret överhuvud taget på Göteborgssidan. Detta har jag aldrig sagt, utan jag har sagt, att det är rena barnsligheter — och jag stryker under detta starkt — när man talar om det utsatta läget och därav drar den konklusionen, att man bör ha anslag för två motortorpedbåtar, som skola möta den eventuella fiende, man måste tänka på, när man talar om det oskyddade läget. Man skall åtminstone något så när hålla sig till verkligheten och sanningen.

När det gäller denna sak, herr talman, vill jag öppet deklarerera, att om statsutskottet här hade kommit med en hemställan, som gått ut på att anmoda Kungl. Maj:t att undersöka den fråga, som har bringats på tal, skulle jag ha varit den förste att förorda en sådan. Jag tror nämligen, att det fasta försvaret vid inkörspportarna till våra stora hamnar är både det bästa och det billigaste, och jag är visst inte av den åsikten, att den fråga, som här är bringad på tal, skulle vara av den beskaffenhet, att den inte bör provas. Men jag vill samtidigt stryka under en sak: vart skall det taga vägen, om det ena året representanterna från en plats, det andra året representanterna från en annan plats komma och kräva anslag för att vidtaga den och den försvarsåtgärden? Det är dock en fråga, som måste sammanhållas hos Kungl. Maj:t i försvarsdepartementet, och det är Kungl. Maj:t och försvarsministern, som bära ansvaret för utformningen av de olika detaljerna. Vi ha rätt att kräva respekt för den ordningen hädanefter som hittills, och ha vi inte en Kungl. Maj:t, som fyller sin uppgift i detta mycket vitala avseende — regeringens främsta uppgift — då måste svenska folket reagera. Men vi ha ännu inte i nuvarande läge sett exempel på att icke regeringen känner ansvaret och fullgör sin plikt.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag skulle inte ha begärt ordet om inte herr Rahmn hade yttrat några ord, som jag måste be att få besvara. Men in-

Om flyttning av bestyckningen å Älvsborgs fästning. (Forts.)

nan jag gör det skall jag be att få yttra några allmänna ord om hur en försvarsplan från början uppgöres. När en utredning, en kommission eller försvarsrevision sätter sig ned för att arbeta fram ett förslag till en hela landet omfattande försvarsorganisation, utreda och bearbeta det militärpolitiska läget, väga och undersöka det, så är det klart, att man först noggrant diskuterar var risker och mindre risker kunna vara. När detta är gjort lägger man fram det förslag till försvarsplan, som bäst passar landet och dess olika delar. Då få vi se, att en del platser inte kommit med i denna plan, inte ha fått sig några särskilda försvarsanordningar anvisade. Dessa ställa sig då förklarligt nog undrande varför icke de tillerkänts någon försvarsanläggning. Men eftersom kommissionen förut har gjort vissa undersökningar och avväganden, är det givetvis inte beroende av en ren slump, att den och den staden inte fått någon försvarsanläggning inom sitt område. Det är helt enkelt resultatet av omsorgsfulla undersökningar, ett resultat, som alltså inte saknar sina skäl.

Det är alldeles givet, att medborgarna — jag går sällan in på detta offentligt — i de städer, där man inte har fått några anläggningar, undra och fråga, och det skulle ju vara förvånansvärt om inte flera än högerpartiets representanter gripas av rädsla. Men andra kunna dela deras ibland onödiga rädsla; det är alldeles klart, och i detta fall i synnerhet. Nu tror majoriteten i statsutskottet, att om någonting bör göras utöver vad som gjordes i fjol så kommer försvarsministern och Kungl. Maj:t att göra detta utan påminnelser från riksdagens sida. Att det råder nervositet i Göteborg, det förstår jag, men att Göteborg har blivit utan de försvarsanordningar, som man hade önskat, beror, som sagt, inte på en slump utan på långa och mycket viktiga överväganden om hur läget är för vårt land speciellt med tanke på västkusten.

Något vidare vill jag inte gå in på, men jag tror, att jag har tillräckligt tydligt sagt ifrån, att slumpen icke varit avgörande i dylika fall. Och gäller en avvägning med hänsyn till en plats, så får den gälla på en annan också. Skulle det nu vara så, att det kommer särskilda förhållanden fram i ett speciellt fall, så är det min övertygelse, att Kungl. Maj:t observerar det och företager den undersökning, som är nödig.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Rahmn* och *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 139 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter

Om flyttning av bestyckningen å Älvsborgs fästning. (Forts.)
särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herrar *Rahmn* och *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 44.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelser med arméns och marinens familjepensionskassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning om övertagande av dessa pensionsanstalters rörelse;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1937/1938 till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa ändringar i de vid militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167) såsom bilagor A och B fogade förteckningarna m. m.;

nr 55, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag om ändring av särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk; samt

nr 56, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag om ändring av särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 315, angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å lärare vid statens undervisningsväsen;

nr 316, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 317, angående upphörande av tjänstepensionsrätten i statens pensionsanstalt för vissa lärare vid statens undervisningsväsen m. m.;

nr 318, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, m. m.;

nr 319, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 320, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; samt

nr 321, angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial:

nr 57, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Malmö och Luleå; ävensom nr 58, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ackord å riksbankens fordringar hos A. Wahlgren och H. Sörensen.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av vissa till Lunds domkyrka utgående avgifter, m. m.; samt

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om behörighet
för häradsrätt
att upptaga
sjörättsmål
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål, m. m.

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 190, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål;

2) lag om tillägg till 38 § lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Löfgren: Herr talman, endast några ord! Som herrarna se ha vi här att göra med ett enhälligt lagutskottsbetänkande, och särskilt som jag tyvärr inte kommit att delta i ärendets behandling inom utskottet så kan det synas ändamålslost att resa någon opposition mot det, som säkerligen kommer att bli kammarens beslut. Inte heller gäller det någon fråga av större räckvidd eller praktisk betydelse. Men enligt min mening ha vi här att göra med ett exempel på en alldeles onödig och oriktigt lagd lagstiftning av den beskaffenhet, att den ej bör få passera utan att åtminstone en enstaka röst höjes mot den.

I alla civiliserade länder behandlas sjömål på grund av sin särskilda beskaffenhet i ett särskilt processförfarande och inför särskilda domstolar. Enligt de nordiska sjölagarna ha vi ju speciella sjörätter i Norge och Danmark, och i Sverige ha vi rådhusrätterna såsom enbart kompetenta att behandla sjörättsmål. Det har länge hos oss varit ett önskemål — d. v. s. hos dem, som ha med de här sakerna att göra — att få sjömålen koncentrerade till ett icke fullt så stort antal rådhusrätter, som därigenom bleve ändå mera erfarna och skickade att handlägga dylika mål. Men det önskemålet har icke hittills genomförts. Om en redare bor på landet eller bor i en stad, som inte har rådhusrätt — d. v. s. i någon av de nya städerna — och det kommer ett fartyg, vars befälhavare skall stämmas, så går målet till närmaste stad, som har rådhusrätt. Då nu enligt lagen av 1932 vissa småstäder skola bli av med sin rådhusrätt och läggas under landsjurisdiktion så tycker man, att rent automatiskt skulle — åtminstone delvis — det önskemål därmed kunna genomfö-

Om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål m. m. (Forts.)

ras, som man haft att få sjömålen koncentrerade på något färre rådhusrätter. Men i stället går det föreliggande förslaget ut på, att Konungen skall få rätt att förordna, att häradsrätten i orten regelmässigt skall upptaga sjörättsmål, när en avskaffad rådhusrätt i någon av de åtta städer, som skulle komma att förlora sin rådhusrätt, eljest skulle vara rätt domstol. Visserligen skulle man, om Kungl. Maj:ts förslag nu antoges, ha rätt att i tvistemål stämma till närmaste stad med rådhusrätt, d. v. s. man skulle ha rätt att välja det forum, som enligt nuvarande sjölag är det ensamt behöriga, men de kinkigaste målen, de, som påkalla den största erfarenheten och den speciella sakkunskapen — t. ex. brottsligt vållande av kollision eller annan sjöolycka — skulle enligt detta lagförslag komma att obligatoriskt överföras till närmaste häradsrätt. Denna anordning möter betänkligheter av rent principiell natur, vilka redan ha påpekats av lagrådet. Den bryter sönder och den försämrar behandlingen av sjömålen. Men vidare kan det, som lagrådet också har påpekat, inte vara riktigt ur konstitutionell synpunkt att åt Konungen överlämna att ordna med forumfrågor, allra minst i sådana fall, där det på grund av målets natur finnes ett specialforum infört. Hur den nya ordningen kommer att verka i praktiken är inte gott att veta, men man får dock en föreställning om det genom lagrådets redogörelse på sid. 14 i propositionen nr 190.

Indragningen gäller, som jag visst sade, åtta städer, och av dem komma endast tre att ha häradsrätt med tingsställe i själva staden, och sjörättsmålen där äro synnerligen få. För de fem övriga skulle tingsstället komma att ligga utanför staden. Det mest groteska i det fallet är vad som kommer att inträffa i Marstrand, där den närmaste rådhusrätten är i Göteborg, men där regelmässigt sjörättsmål skulle gå till en häradsrätt, som också ligger i Göteborg.

Lagrådet har, som man kunnat vänta, på det bestämdaste avstyrkt hela lagförslaget såsom innebärande, som det säger, »en avgjord försämring» av den nuvarande rättsskipningen. Dessutom har redareföreningen avstyrkt, under framhållande av att de praktiska fördelarna vore av underordnad betydelse: det skulle för förslaget endast kunna anföras kostnadssynpunkter, bekvämlighetssynpunkter uti rent lokala, smärre mål. Vidare framhålles att rättssäkerheten ej heller komme att vinna något på förslagets genomförande samt att jämfört härmed lättningen ur ekonomisk och bekvämlighetssynpunkt syntes bliva ringa eller ingen. Det säger redareföreningen, som väl torde ha en betydande sakkunskap; tyvärr ha vi ej herr Nordborg här i dag. Han skulle eljest kunna bestyrka min uppgift.

Kommerskollegium och sjöfartsföreningen ävensom fartygsbefälsföreningen ha praktiskt taget också avstyrkt. De ha sagt, att om detta förslag skall genomföras så måste man inskränka sig till sådana fall, där man har häradsrätt med tingsställe, som ligger i den stad, som det skulle komma att gälla. Sjöåklagaren hoppas på, att om Konungen skall få den här rätten till förordnande så skall sådant givas endast i de fall, där något verkligt behov har yppat sig. Advokatsamfundet, som eljest innesluter mycket stor praktisk erfarenhet på området, har icke blivit hört. Men vad jag finner mera anmärkningsvärt i fråga om remisserna och de yttranden, som kommit från olika håll, är att lagrådets yttrande icke har föranlett åtminstone en större betänksamhet i sista skedet av ärendets behandling. Jag ber att få säga, att vi visserligen många gånger ha fått vara med om att frånse lagrådets mening, särskilt när det gällt sociala reformer, som man velat genomföra utan alltför starka lagtekniska hänsyn. Men när det gäller en fråga, som kan sägas i viss mån röra vid grundprinciperna för vår lagstiftning, tycker man ändå, att man borde giva lagrådet en smula ersättning för den tämligen stora nonchalans man ofta visar

Om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål m. m. (Forts.)
det. I ett fall som detta, där hela lagstiftningsåtgärden är principiellt oriktig och praktiskt onödig, tala alla skäl för att följa lagrådets mening.

I sakens nuvarande läge är det väl tämligen lönlöst att göra något yrkande, men jag skall i alla fall sluta med att yrka avslag å den kungl. propositionen.

I herr Löfgrens yttrande instämde herrar *Reuterskiöld, Hammarskjöld, Stendahl, Gustaf Adolf Björkman, Linder, Ehrnberg, Velanders och Borell.*

Herr Schlyter: Herr talman! Såsom herr Löfgren inledningsvis anförde är detta naturligtvis inte någon stor fråga. De invändningar han gjorde mot den kungl. propositionen och lagutskottets förslag voro övervägande av praktisk natur. Han gjorde gällande, att beträffande ett flertal av de mindre städer, där lagen teoretiskt skulle kunna komma att erhålla tillämpning, skulle det vara olämpligt, att Kungl. Maj:t förordnade, att häradsrätten i orten finge övertaga den nuvarande lilla rådhusrättens befattning med dessa ärenden, och han nämnde att det endast var i ett fåtal fall som situationen vore sådan, att häradsrättens tingsställe fanns på platsen, där stadens rådhusrätt tidigare hade legat. Nu är det ju alldeles självklart, att Kungl. Maj:t inte kommer att begagna sig av den befogenhet, som lagen här giver, att bestämma forum i ett sådant fall som det vilket herr Löfgren åberopade när han nämnde Marstrand. Detsamma gäller ett flertal andra av dessa små städer, däribland sådana som ej skulle få tingsställe på platsen, och det är väsentligen i sådana fall som exempelvis Söderhamn, Oskarshamn och dylika relativt stora städer, som lagen kan komma att vinna tillämpning. Syftet med hela den här propositionen är, såsom herrarna torde ha sig bekant, att jämna vägen för vissa mindre städers förenande med angränsande domsaga under dess jurisdiktion. Att härvid en överflyttning av jurisdiktionen i sjörättsmål från dessa små stadsdomstolar till den större häradsrätten skulle innebära, såsom herr Löfgren sade, någon försämring av rättsskipningen, är svårt att förstå. Häradsrätten blir i detta fall minst lika väl kvalificerad, som den tidigare rådhusrätten varit, att pröva dessa mål. Syftet är alltså, att de städer, som det här gäller, inte skola ha sådan ovilja mot den jurisdiktionella förändringen, som de ofta visat på grund därav, att en eller annan olägenhet av jurisdiktionens förenande med landsbygden av dem kunnat åberopas. Som sagt var: frågan är inte stor, men någon anledning att gå emot Kungl. Maj:ts förslag kan jag inte finna föreligga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till luftskyddslag;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning, försäljning och införsel av gasskyddsmateriel;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående slakt av husdjur; samt

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner angående utarbetande av förslag till en allmän naturskyddslagstiftning m. m.

*Om en allmän
naturskydds-
lagstiftning
m. m.*

I två likalydande, till lagutskott hänvisade motioner, nr 40 i första kammaren av herr *Knut Petersson* och nr 99 i andra kammaren av herrar *Tengström* och *Dahlbäck*, vilka motioner behandlats av första lagutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetandet av förslag till en allmän naturskyddslagstiftning, inrymmande de grundläggande rättsreglerna för naturskyddet, varvid särskilt borde beaktas nödvändigheten av bättre skydd mot förorening av vattendrag, samt om fullföljande av det påbörjade utredningsarbetet angående naturskyddets organisation och statliga förvaltning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det är alltför otacksamt att taga till orda vid denna timme på dagen för att jag skulle våga tillåta mig några längre utläggningar i förevarande ämne. Jag måste ju också medgiva, att utskottet har anfört åtskilliga skäl för sitt avslagsyrkande, vilkas giltighet det är svårt att bestrida.

Utskottet har hänvisat till ett flertal utredningar, pågående eller planerade, om vilka jag visserligen ej vill påstå, att de täcka den fråga, som jag har vågat taga upp i motionen, men som likväl på ett eller annat sätt tangera den. Å andra sidan vill jag ju säga det, att om man, som jag har gjort, ställer målet så, att man bör sträva framåt mot en allmän och enhetlig naturskyddslagstiftning, så bör man inte splittra frågan på ett flertal utredningar, utan då bör man söka att sammanföra hela komplexet i en enda utredning, som kan på ett planmässigt sätt behandla materialet i syfte att nå fram till en systematisk lagstiftning och en lika systematisk administrativ organisation av naturvården.

Vad som närmast har givit anledningen till motionen, är mycket direkta och konkreta iakttagelser om olägenheterna med den nuvarande ordningen. Jag skulle gärna ha önskat, att jag hade kunnat taga första lagutskottets medlemmar med på en studieresa till min hemtrakt. Jag hade då kunnat visa upp för de ärade ledamöterna hur det i själva verket förhåller sig som det nu är. Det finnes bland annat ett vattendrag, som har sin upprinnelse någonstans i västra Sverige och som sedan rinner igenom ett stort industriområde. Vattendraget heter Mölndalsån, och det avbördar sitt vatten genom ett mindre samhälle, som på tillgängliga kartor plägar benämnas Göteborg. Vid det laget kan man inte längre tala om något vatten, utan om en flytande orenlighet, som sprider sin stank vida omkring i samhället. Hur skall man bära sig åt för att få bukt med dessa missförhållanden? Såvitt jag förstår räcker det inte med de nuvarande lagbestämmelserna. De ha visat sig otillräckliga. Med dem kommer man ingen vart. Det är alldeles nödvändigt, såvitt jag förstår, att här komma fram till hårdare och strängare lagbud än som för närvarande finnas.

Det finnes en massa andra iakttagelser, som tala precis i samma riktning. Jag tror, att vi allesamman ha en smula erfarenhet om hur det står till på de platser, där sommarvillorna nu växa upp som svampar ur marken, och särskilt hur det står till med avloppsförhållandena. Jag skulle vilja säga, att dessa avloppsförhållanden genomgående äro mycket bristfälligt ordnade. Där kan man också iakttaga vådorna av att lämna dessa förhållanden vind för våg utan att staten på något sätt griper in reglerande. Låter man det bero vid vad som

Om en allmän naturskyddslagstiftning m. m. (Forts.)

nu är, kommer snart den ena sjön efter den andra att fördärvas på ett sätt, som gör den omöjlig att användas för bad.

För ett par dagar sedan var jag, tillsammans med åtskilliga andra av denna kammarens ledamöter, i tillfälle att konfronteras med förhållandena här ute i Stockholms omedelbara närhet. Det var en av Stockholmstraktens allra ivrigaste djurskyddsvänner, som hade inbjudit oss att bese den trakt, där han har sin bostad, och där han nedlagt ett tjuguarigt arbete på djurskydd och naturskydd. Jag måste säga, att besöket gjorde på oss alla, som voro med, ett imponerande intryck. Jag hade för min del ingen aning om att man så alldeles inpå storstaden hade möjlighet att konservera och förkovra djurlivet i den utsträckning, som här hade skett. Den viltfauna, som där kunde visas upp, var verkligen aktningssjudande, både i sin ymnighet och sin artrikedom. Men samtidigt kunde vi icke undgå att lägga märke till hur detta var förknippat med en fortgående kamp mot det störande och inkräktande inflytande, som i olika former utövas av den närbelägna storstaden. Det finnes en jaktvårdsförening därute, Sollentuna härads jaktvårdsförening, som nu behärskar ett område på ungefär 25,000 hektar, och denna jaktvårdsförening måste utöva en fortgående tillsyn över besökarna från Stockholm. Det händer t. ex. att det kommer en lastbil, som vräker av hela sitt lass och lämnar kvar en stor sophög i vildmarken. Andra gången kommer ett lass med tjuvskyttar, som från bilen anställer verkliga massakrer på villebrådet ute på markerna. Jag tycker det minsta dessa människor kunna begära, som så gästfritt upplåta sina marker åt gästerna från storstaden, är att man giver dem ett handtag så att de åtminstone kunna få möjligheter att beivra de allra svåraste övergreppen mot naturfriden.

Jag menar alltså, att den av riksdagen begärda utredningen, som utskottet hänvisar till — nämligen om möjlighet att i större utsträckning göra det möjligt för storstädernas befolkning att idka friluftsliv — långt ifrån att onödiggöra den utredning, som jag har begärt, tvärtom utgör ett ytterligare skäl för att påbörja den. Ty ju flera människor som komma ut på landet desto nödvändigare blir det att skapa normer för deras uppträdande och umgänge med naturen. Det är detta, som har gjort, att jag dristat mig att taga upp frågan. Jag medgiver villigt, att jag inte kunnat fixera frågeställningen så klart, att man skulle kunna basera ett riksdagsbeslut på motionen. Men jag hade hoppats att utskottet velat bidra med att sätta en smula kött på benen och på det sättet föra frågan framåt. När jag nu inte kan yrka bifall till motionen, inskränker jag mig i stället till att rikta en varm vädjan till regeringen — jag ser visserligen ingen av dess medlemmar närvarande, men det kanske ändå kommer till deras öron på eller annat sätt — att icke låta denna fråga vila utan försöka att om möjligt taga upp den i sitt rätta sammanhang och göra vad som göras kan för att den svenska naturen måtte bevaras åt våra efterkommande släkten.

I detta anförande instämde herr *Sandegård*.

Herr **Schlyter**: Ja, herr talman, jag skulle kunna inskränka mig till att liksom herr Sandegård instämma med motionären. Utskottet har verkligen ansträngt sig för att, såsom motionären yttrade, sätta kött på benen. Ingen motion har med större sympati upptagits av första lagutskottet än denna, och när utskottet inte har kunnat komma till något positivt resultat har det berott uteslutande på det formella skälet, att saken redan är under utredning. Utskottet har emellertid hyst den förhoppningen, att utredningen i sin fortsättning kommer att vidgas just med de synpunkter, som motionären och utskottet anført.

Om en allmän naturskyddslagstiftning m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion om beredande av tilläggsersättning åt innehavare av livräntor enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete; samt

nr 43, i anledning av väckt motion om lagstiftning i visst avseende rörande saluhållande av gödsel- och fodermedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammarerna, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 314—321.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, angående utredning rörande fartygskompassers uppställande och kompensering m. m.;

nr 270, angående beredande av vila åt husmödrar på landsbygden; samt

nr 271, angående tillgodoseende av behovet av allmänna samlingslokaler.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till ersättning åt blinda m. m.;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckt motion;

nr 284, i anledning av väckta motioner om anslag till inköp av respiratorer till beredskap vid barnförlamningsepidemier;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till befrämjande av dövstumundervisningen; samt

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 1 d, med uppgift å återstående vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

nr 19, med förslag till ändring i vissa delar av reglementariska föreskrifter för riksdagen;

Första kammarens protokoll 1937. Nr 31.

nr 20, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stärkande av justitiekanslerns samt justitieombudsmannens och militieombudsmannens ställning; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden m. m.; samt

nr 142, i anledning av väckta motioner om tillvaratagande av den i järnmalmsavfall befintliga apatiten m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser rörande restitution av arvsskatt;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § förordningen om arvsskatt och skatt för gåva; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckt motion angående nedbringande av räntan å långfristiga lån från hypoteks- och liknande inrättningar; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriärbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.